

Realka

Strokovna revija Realka s področja predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih

ISSN 2784-6903

Urednica: Jasna Colnerič

Naslov uredništva:

REALKA, Jasna Colnerič, s. p.

Lastine 2e

3250 Rogaška Slatina

Tel.: 031 637 552

45. številka, 31. 12. 2024

Avtorica naslovnice je Klara Colnerič, 3. b, I. OŠ Rogaška Slatina.

e-mail: realka.izobrazevanje@gmail.com

Revijo Realka izdaja REALKA, Jasna Colnerič, s. p., Lastine 2e, 3250 Rogaška Slatina na spletni strani www.realka.si. Odgovorna urednica revije je Jasna Colnerič.

Revija Realka je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, pod zaporedno številko 2465.

Revija Realka izhaja enkrat mesečno, lahko tudi dvakrat, trikrat v digitalni obliki na spletni strani www.realka.si

Beseda glavne urednice

Pred nami je zadnja številka, 45. po vrsti, strokovne revije Realka. Za nami je leto 2024 in na vrata trka 2025. December je ponavadi tisti mesec, ko tudi učence v šoli opominjamo na to, kako je pomembno ravno v tem mesecu biti solidaren in pomagati drugemu. Solidarnost je ena temeljnih vrednot človeške družbe. Pomeni sposobnost posameznika ali skupine, da se povežejo z drugimi v duhu podpore, sočutja in skupnega delovanja. V svetu, kjer so razlike med ljudmi in narodi vse bolj očitne, solidarnost predstavlja most, ki povezuje različne skupnosti ter omogoča sodelovanje in razumevanje. Osnovna ideja solidarnosti izhaja iz preprostega načela, da ljudje nismo sami na svetu. Naša življenja so prepletena z življenji drugih in *uspeh posameznika je pogosto odvisen od podpore skupnosti*. Včasih solidarnost pomeni preprosto gesto, kot je pomoč sošolcu pri učenju, drugič pa obsega večje akcije, kot so humanitarne kampanje za ljudi, ki jih prizadenejo naravne nesreče. Pomembno je, da solidarnost temelji na iskrenosti in ne na želji po koristih. Prava solidarnost ne išče priznanja; njen namen je izboljšati življenje drugih brez pričakovanj. Ko ljudje delujejo solidarno, gradijo medsebojno zaupanje, ki je ključno za trajnostne in uspešne odnose, bodisi na osebni bodisi na globalni ravni.

V šolskem okolju je solidarnost ključnega pomena za ustvarjanje pozitivnega in podpornega vzdušja. Učenci, ki pomagajo drug drugemu, se učijo ne le akademskih vsebin, ampak tudi pomembnih življenjskih lekcij, kot so sodelovanje, strpnost in empatija. *Učitelj, ki spodbudi solidarnost med učenci, ne izobražuje le posameznikov, temveč gradi skupnost, ki se zna povezati in spoprijeti z izzivi.*

V širšem družbenem kontekstu solidarnost omogoča reševanje kompleksnih problemov, kot so revščina, diskriminacija in podnebne spremembe. Ko ljudje stopijo skupaj in se združijo za skupen cilj, se pogosto zgodi nekaj izjemnega: premaknejo se meje mogočega. Prava solidarnost je tista, ki v kriznih trenutkih prinaša upanje in moč za spremembe, na koncu je solidarnost vrednota, ki presega kulturne, družbene in ekonomske meje. Spominja nas, da smo vsi del iste zgodbe in da lahko z medsebojno podporo ustvarimo boljši svet – za posameznike, skupnosti in prihodnje generacije.

SREČNO in SRČNO 2025!

Jasna Colnerič, *prof. slov.*
mag. manag. izobr.

KAZALO

PRVI DEL

STROKOVNI ČLANKI

ŽAN BEDENIK	2
(Mikro)orientacija – sodelovanje v skupini in sprejemanje različnosti	
ANJA KRIŠTOF	9
Pomen praktičnega pouka gospodinjstva v 5. razredu: primer šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga	
URŠA RASPET	18
Mediacija kot podpora družini in otroku v postopku ločitve	
ALENKA STEGNAR	27
Povratna informacija pri domačih nalogah v podaljšanem bivanju	
IRENA STEGNAR	36
Tekmovati ali ne, to je zdaj odločitev	
TANJA ŠKAFAR	47
Pravičnost v šoli in učenci z DSP	
TANJA ŠKAFAR	55
Prepoznavanje, sprejemanje in izražanje čustev pri učencih	
MANCA ZUPANČIČ	62
Dan števila pi	

DRUGI DEL

RAZISKOVALNE NALOGE

MIRJAM RUPAR	72
Razumevanje in izgovorjava besed pri otrocih starih 4–6 let v vrtcu Hrastnik	

Prvi del: objava strokovnih člankov

1. ŽAN BEDENIK: (Mikro)orientacija – sodelovanje v skupini in sprejemanje različnosti
2. ANJA KRIŠTOF: Pomen praktičnega pouka gospodinjstva v 5. razredu: Primer šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga
3. URŠA RASPET: Mediacija kot podpora družini in otroku v postopku ločitve
4. ALENKA STEGNAR: Povratna informacija pri domačih nalogah v podaljšanem bivanju
5. IRENA STEGNAR: Tekmovati ali ne, to je zdaj odločitev
6. TANJA ŠKAFAR: Pravičnost v šoli in učenci z DSP
7. TANJA ŠKAFAR: Prepoznavanje, sprejemanje in izražanje čustev pri učencih
8. MANCA ZUPANČIČ: Dan števila pi

(Mikro)orientacija – sodelovanje v skupini in sprejemanje različnosti

ŽAN BEDENIK, *mag. prof. šp. vzg.*
bedenik.zan@gmail.com

Povzetek: Mikroorientacija je bila izvedena kot študijska delavnica za profesorje športne vzgoje iz vzhodnega dela Slovenije in predstavlja svež ter inovativen način povezovanja fizične aktivnosti z razvojem socialnih veščin. Udeleženci so skozi praktične naloge, ki so temeljile na orientaciji v prostoru, razvijali svoje gibalne sposobnosti, razmišljanje ter izboljševali odnose znotraj skupine. Delavnica je spodbujala sodelovanje, sprejemanje različnosti in vzpostavljanje zdrave tekmovalnosti, hkrati pa je postavljala v ospredje pomen timskega dela in medsebojnega zaupanja. Naloge so zahtevale dobro koordinacijo skupine, strateško načrtovanje in hitro prilagajanje situacijam, kar je udeležencem omogočilo, da so izboljševali tako fizično kot tudi mentalno pripravljenost. Takšne aktivnosti ne prispevajo zgolj k boljšemu gibalnemu izražanju, ampak tudi k razvijanju medosebnih kompetenc, ki so pomembne tako v šolskem okolju kot širše v življenju. Prispevek izpostavlja, kako pomembne so orientacijske aktivnosti za celostni razvoj posameznika, saj združujejo gibanje, učenje in medosebno povezovanje. Praktični del delavnice

vključuje podroben opis izvedenih nalog ter analizo, ki dokazuje, da so tovrstne dejavnosti zelo učinkovite pri spodbujanju skupinskega sodelovanja in osebne rasti. Rezultati so pokazali, da udeleženci skozi takšne izkušnje razvijajo večjo samozavest, vztrajnost ter zmožnost delovanja v timu, kar je neprecenljivo tako v njihovem pedagoškem delu kot v vsakdanjem življenju.

Ključne besede: mikroorientacija, orientacijski tek, sodelovanje, sprejemanje različnosti, športna vzgoja

Abstract: Microorientation was conducted as a study workshop for physical education teachers from the eastern part of Slovenia, presenting a fresh and innovative approach to combining physical activity with the development of social skills. Through practical tasks based on spatial orientation, participants enhanced their motor skills, strategic thinking, and interpersonal relationships. The workshop encouraged collaboration, acceptance of diversity, and the cultivation of healthy competitiveness while emphasizing the importance of teamwork and mutual trust. The tasks required effective group coordination, strategic planning, and quick adaptability, enabling participants to improve both their physical and mental readiness. Such activities contribute not only to better physical expression but also to the development of interpersonal competencies that are essential in educational settings and beyond. This paper highlights the significance of orientation-based activities for the holistic development of individuals, as they integrate

movement, learning, and interpersonal connection. The practical part of the workshop includes a detailed description of the tasks performed and an analysis demonstrating the effectiveness of these activities in fostering teamwork and personal growth. The results show that participants gain greater confidence, perseverance, and teamwork skills through such experiences, which are invaluable both in their professional roles as educators and in everyday life.

Keywords: microorientation, orienteering, teamwork, acceptance of diversity, physical education

UVOD

Orientacija je ena izmed temeljnih sposobnosti, ki posamezniku omogoča učinkovito premikanje in odločanje v neznanem prostoru. V športu je ta veščina pogosto integrirana, saj zahteva kombinacijo telesne in miselne dejavnosti, kar pozitivno vpliva na zdravje ter kognitivni in socialni razvoj posameznika. Orientacijski tek je zaradi teh značilnosti že dolgo prepoznan kot uporabna metoda za krepitev vzdržljivosti, gibalnih sposobnosti in timskega sodelovanja (Burnik, Petrovič, Gratej, Zubin in Jereb, 2012). Kljub uveljavljenosti orientacije v športu pa ostaja neizkoriščen njen potencial na področju medosebnih veščin, kot so sprejemanje različnosti, medsebojno sodelovanje in premagovanje predsodkov. Namen tega prispevka je predstaviti mikroorientacijo kot primer dobre prakse, ki skozi specifične naloge združuje orientacijo, skupinsko delo in socialne kompetence. Cilj članka je podati teoretično ozadje, empirične ugotovitve in praktične predloge za uporabo mikroorientacije v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Orientacija in njen pomen

Orientacija je sposobnost prepoznavanja svojega položaja v prostoru in določanja smeri nadaljnega gibanja. Pojem zajema dve glavni obliki: *geografsko orientacijo*, ki vključuje poznavanje in določanje smeri neba, ter *topografsko orientacijo*, kjer gre za razumevanje položaja objektov v okolici in izbiro ustrezne smeri gibanja (Cankar in Petrovič, 2006). Po definiciji iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2019) orientacija pomeni »ugotavljanje svoje lege, svojega položaja

glede na določene točke ali znamenja«. Kot ugotavljajo Burnik idr. (2012), ni trdnih dokazov, da bi bile razlike v sposobnosti orientacije prirojene; uspešnost orientacije temelji predvsem na izkušnjah.

Pomanjkanje izkušenj na področju orientacije pogosto vodi v strah pred izgubo v prostoru in posledično v manjše ukvarjanje z orientacijo, kar ustvarja začarani krog neizkušenosti. Hkrati je zavestno ukvarjanje z orientacijo psihološko pomembno, saj prispeva k večji samozavesti in zmanjšanju stresa pri odločanju (Burnik idr., 2012). Prav tako orientacija pomaga pri soočanju z izzivi v neznanem okolju, naj bo to gozd, mesto, podzemne jame ali druge naravne in urbane površine (Petrovič in Jevševar, 2000).

Povezava orientacije in športa

Orientacija ima pomembno vlogo v številnih športih in dejavnostih v naravi. Pri orientacijskem teku, kjer je cilj čim hitreje najti kontrolne točke, tekmovalci sami izbirajo svojo pot, kar pomeni, da uspešnost ni odvisna zgolj od fizičnih zmogljivosti, temveč tudi od sposobnosti sprejemanja hitrih odločitev. To omogoča prilagodljivost glede na individualne moči in šibkosti, na primer izbiro krajše, a zahtevnejše poti ali daljše, a enostavnejše poti (Burnik idr., 2012). Orientacija kot osnovna veščina omogoča gibanje po neznanem terenu, kar je ključnega pomena za športne aktivnosti v naravi. Športi, kot so orientacijski tek, treking, pustolovska tekmovanja ali lov na lisico (amaterska radiogoniometrija), imajo orientacijo v svojem jedru. Pri

teh dejavnostih ni poudarek zgolj na telesni aktivnosti, temveč tudi na psiholoških izzivih, povezanih z orientiranjem. Šport, ki zahteva orientacijo, spodbuja razvoj kognitivnih in prostorskih veščin, kar je koristno tudi izven športnega konteksta.

Razvoj socialnih kompetenc skozi šport

Poleg kognitivnega in fizičnega vidika orientacija spodbuja tudi razvoj socialnih veščin. Skupinske aktivnosti, ki vključujejo orientacijo, so odličen način za krepitev komunikacije, medsebojne pomoči in reševanja konfliktov. Pri dejavnostih, kot je mikroorientacija, deležniki razvijajo lastnosti, kot so strpnost, vztrajnost in spoštovanje različnosti, saj uspešnost nalog pogosto zahteva tesno sodelovanje celotne skupine (Jelenc, 2016). Tovrstne izkušnje ne le krepijo socialne vezi, temveč tudi oblikujejo pozitivne vedenjske vzorce, kar je še posebej pomembno pri skupinskih športih in izobraževalnih dejavnostih.

Orientacija kot del vsakdana

Čeprav je bila orientacija v preteklosti pomembnejša veščina, ostaja tudi danes nepogrešljiv del vsakodnevnega življenja. Življenje v urbanih okoljih je zmanjšalo neposredno potrebo po orientaciji v naravi, a prav to povečuje vrednost aktivnosti, ki spodbujajo povezavo z naravo in razvoj orientacijskih veščin. Orientacija ima praktične koristi ne le pri športu, temveč tudi pri vsakdanjih nalogah, kot so načrtovanje poti, odločanje o gibanjih v prostoru in soočanje z

nepredvidljivimi situacijami. Sposobnost orientacije je temeljna veščina, ki združuje psihološke, fizične in socialne vidike. Športi, kot je orientacijski tek, so idealna priložnost za razvoj teh sposobnosti, saj spodbujajo gibanje v naravi, izboljšujejo odločanje in pomagajo premagovati strah pred neznanim. Kot ugotavljajo raziskovalci, ukvarjanje z orientacijo pozitivno vpliva na samozavest in zmanjšuje stres, hkrati pa spodbuja sodelovanje in povezuje različne vidike človekovega razvoja (Burnik idr., 2012).

Praktični/empirični del

Metodologija in opis delavnice

Študijska delavnica z naslovom Mikroorientacija je bila zasnovana in izvedena z jasno opredeljenimi cilji, ki so vključevali spodbujanje skupinskega sodelovanja, krepitev medsebojnega zaupanja, prilagajanje različnim sposobnostim posameznikov ter sprejemanje različnosti med profesorji športne vzgoje. Dogodek je bil prilagojen za potrebe učiteljev, ki si pri svojem delu prizadevajo za boljše razumevanje skupinske dinamike in želijo pridobiti dodatne izkušnje pri uporabi inovativnih metod za spodbujanje timskega dela. Delavnica je temeljila na elementih mikroorientacije, pri čemer so morali udeleženci sodelovati v skupinah in opraviti vrsto nalog, ki so bile razporejene na vnaprej določenih kontrolnih točkah (KT).

Naloga na kontrolnih točkah:

1. **KT 1:** Naloga na stopnicah (sonožni poskoki, nošenje na hrbtu, samokolnica).
2. **KT 2:** Origami in okrepčilo iz avtomata.
3. **KT 3:** Prenos žogice za namizni tenis s pomočjo papirja.
4. **KT 4:** Petje pesmice z grgranjem vode.
5. **KT 5:** Izpolnjevanje.
6. **KT 6:** Fotoorientacija s slamico in gumico.
7. **KT 7:** Prenos žoge na hrbtu.
8. **KT 8:** Streljani na gol (točkovanje).
9. **KT 9:** Preskakovanje kolebnice.
10. **KT 10:** Plezanje na letvenike.
11. **KT 11:** Igra slepe miši.

Vsaka naloga (KT) je bila zasnovana tako, da je od udeležencev zahtevala:

Usklajeno delovanje skupine

Vsaka naloga je vključevala elemente, ki so spodbujali timsko delo. Udeleženci so morali skozi različne aktivnosti usklajevati svoje akcije, prilagajati strategije in porazdeliti naloge glede na individualne moči in slabosti članov skupine. Naloga, kot sta bila *slepa miš* (kjer je moral slepi član skupine slediti navodilom ostalih) in *prenos žoge z uporabo papirja*, so postavljale usklajenost skupine v ospredje.

Uporabo zemljevida in orientacijskih spretnosti

Udeleženci so morali ob začetku delavnice preučiti zemljevid območja, kjer so bile kontrolne točke označene s posebnimi simboli. Vsaka skupina je morala določiti svojo strategijo premikanja med točkami, pri čemer so bile ključne sposobnosti orientacije v prostoru, pravilno branje zemljevida ter odločanje o najhitrejši in najbolj učinkoviti poti. Zemljevid je bil namenoma zasnovan z nekaj zavajajočimi podrobnostmi, kar je spodbujalo pozornost in kritično razmišljanje.

Kreativne rešitve in sodelovanje pri nalogah

Naloge na kontrolnih točkah so bile raznolike in zasnovane tako, da so zahtevale kreativno razmišljanje ter sposobnost reševanja problemov. Na primer:

- Pri nalogi *origami* je morala skupina iz papirja izdelati figurico, pri čemer so vsi člani sodelovali z različnimi prispevki (od branja navodil do sestavljanja).
- Pri nalogi *grgranje vode in petje melodije* je šlo za zabavno in sproščujočo aktivnost, ki je preizkušala skupinsko usklajenost, saj so morali člani prepoznati melodijo drugega člana skupine.
- Pri nalogi *streljanje na gol* so morali udeleženci združiti fizično spretnost in strateško odločanje, kdo v skupini bo izvajal strele, da bi dosegli čim boljši rezultat.

Uporabo refleksije in analiziranja

Po zaključku posameznih nalog so si skupine vzele nekaj trenutkov za refleksijo. Razpravljali so o uspešnosti izvedbe, o težavah, na katere so naleteli, ter o možnih izboljšavah pri naslednjih nalogah. Takšen pristop je omogočil sprotno učenje iz lastnih izkušenj ter spodbujal samorefleksijo in analitično razmišljanje.

Rezultati in refleksija

Analiza izvedene delavnice mikroorientacije, ki je temeljila na praktičnih nalogah in skupinskem delu, je pokazala izjemno pozitivne rezultate na več področjih. Kot ključne bi izpostavili:

Učinkovito sodelovanje v skupinah

Udeleženci so morali reševati naloge, ki so zahtevale timsko delo in usklajeno delovanje. Med dejavnostmi so delili svoje znanje, izkušnje in zamisli, obenem pa se učili od drugih. Poudarek na skupinski dinamiki je omogočil razumevanje pomena komunikacije, vzajemne pomoči in prilagodljivosti v različnih situacijah. Pri nalogah, kot so prenos žogice za namizni tenis s pomočjo papirja in slepa miš, je bilo opaziti, kako so člani skupine strategije prilagajali sposobnostim posameznikov, kar je prispevalo k uspešnemu zaključku nalog.

Uspešnost pri iskanju kontrolnih točk in izvedbi nalog

Vse skupine so uspele najti kontrolne točke, uporabljati zemljevid in slediti zaporedju nalog. Skupno so izvedli aktivnosti, kot so origami,

grgranje vode ob petju pesmi in preskakovanje kolebnice, pri čemer je bila za uspeh ključna kombinacija orientacijskih veščin in fizične pripravljenosti. Kljub nekaterim začetnim težavam pri interpretaciji zemljevida so udeleženci hitro našli učinkovite načine za navigacijo in razporeditev nalog znotraj skupin.

Vztrajnost in podpora drugim članom skupine

Pri nekaterih fizično zahtevnejših nalogah, kot je plezanje po letvenikih ali prenašanje člana skupine na hrbtu, so bili opazni izrazi vztrajnosti in solidarnosti. Udeleženci so podpirali soigralce, ki so se soočali s težavami, jih spodbujali k nadaljevanju in prilagodili tempo skupine najšibkejšim članom. Ta vidik je imel ključno vlogo pri razvijanju občutka povezanosti in medsebojnega zaupanja.

Oblikovanje pozitivnih vedenjskih vzorcev

Naloga so bile zasnovane tako, da so spodbujale vrednote, kot so strpnost, zdrava tekmovalnost, spoštovanje pravil in sprejemanje različnosti v gibalnih sposobnostih posameznikov. Na primer, pri aktivnosti strelji na gol je bila opazna zdrava mera tekmovalnosti, saj so udeleženci tekmovali, hkrati pa navijali drug za drugega. Strpnost in sprejemanje drugačnosti sta se pokazali predvsem pri nalogah, kjer so bili nekateri udeleženci zaradi fizičnih ali motoričnih omejitev počasnejši – drugi člani skupine so to sprejeli kot naravno danost in prilagodili način sodelovanja.

Refleksija je bila izvedena z metodo dviga palca (gor, srednji položaj, dol), kar je omogočilo hitro pridobivanje povratnih informacij od udeležencev. Večina je naloge ocenila kot zanimive in koristne, pri čemer so izpostavili naslednje:

Sodelovanje in aktivnost: Udeleženci so v povratnih informacijah zapisali, da so bili med dejavnostmi ves čas vključeni in aktivni. Pohvalili so raznolikost nalog, ki so zahtevale tako telesno pripravljenost kot miselno aktivnost. Pri nalogi, kot je bila izpolnjevanje, so navajali, da je združevanje kognitivnih in orientacijskih veščin dejavnost naredilo bolj dinamično.

Sprejemanje drugačnosti: Udeleženci so reflektirali pomen prilagajanja tempu in sposobnostim drugih članov skupine. Dejavnosti, kot je bila slepa miš, so okrepile njihovo zavedanje, da različni posamezniki prinašajo v skupino različne prednosti, kar lahko izboljša skupinski uspeh.

Ugodnosti in izzivi nalog: Nekateri udeleženci so predlagali dodatne prilagoditve, na primer povečanje težavnosti nalog za bolj izkušene skupine. Poudarili so, da bi naloge, kot so preskakovanje kolebnice ali streljanje na gol, lahko vključevale dodatne izzive, kot je natančno časovno omejitev ali tekmovanje med skupinami.

Osebni razvoj: Udeleženci so se strinjali, da so dejavnosti okrepile njihovo vztrajnost, sposobnost odločanja in prilagodljivost v nepredvidljivih situacijah. Mnogi so izrazili zanimanje, da bi podobne aktivnosti izvedli tudi v svojem poklicnem okolju, npr. z učenci v šolah.

Predlagane izboljšave so se osredotočile na razširitev programa z dodatnimi temami, kot so medkulturno sodelovanje ali kompleksnejše orientacijske naloge. Udeleženci so predlagali tudi uvajanje točkovnih sistemov, ki bi spodbudili elemente zdrave tekmovalnosti med skupinami.

ZAKLJUČEK

Mikroorientacija se je izkazala kot izjemno učinkovita metoda za združevanje telesne/gibalne aktivnosti in razvoja ključnih socialnih veščin. Udeleženci so med aktivnostmi doživljali občutek doseganja ciljev in sodelovanja, kar je močno okrepilo njihovo samozavest. Študije potrjujejo, da takšne izkušnje pozitivno vplivajo na kognitivne funkcije, kot so spomin in koncentracija, ter spodbujajo razvoj čustvene inteligence. Mikroorientacija ni bila le fizični izziv, temveč tudi priložnost za učenje reševanja problemov, prilagodljivost in timsko delo – vse to so veščine, ki so v sodobnem svetu izjemno pomembne. Njena vključitev v šolski kurikulum bi lahko pripomogla k izboljšanju učenčeve motivacije za učenje, zmanjšanju stresa in povečanju njihove odpornosti. V prihodnje bi bilo zanimivo raziskovati dolgoročne učinke mikroorientacije na posameznikov osebni razvoj ter njeno vlogo in pozitivne učinke pri preprečevanju sedentarnega načina življenja.

Viri in literatura

1. Burnik, J., Petrovič, B., Gratej, P., Zubin, P., & Jereb, B. (2012). Orientacijski tek. Ljubljana: Fakulteta za šport.
2. Cankar, F., & Petrovič, B. (2006). Geografska orientacija v športu. *Športna praksa*, 15(3), 45–52.
3. Jelenc, M. (2016). Socialne veščine pri športu. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
4. Jug, T. (2020). Strpnost in sodelovanje v športu. *Šport in družba*, 8(2), 120–134.
5. Petrovič, B., & Jevševar, M. (2000). Orientacija v naravi. *Gibanje in prostor*, 12(1), 33–42.
6. Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2019). Orientacija. Pridobljeno iz <https://fran.si>

Pomen praktičnega pouka gospodinjstva v 5. razredu: primer šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga

ANJA KRIŠTOF, *magistrica profesorica poučevanja gospodinjstva in kemije*

kristof.anja@gmail.com

Povzetek: Praktični pouk gospodinjstva igra ključno vlogo pri razvijanju veščin in vrednot, ki so pomembne za vsakdanje življenje in trajnostno prihodnost. V okviru predmeta gospodinjstvo smo z učenci 5. razreda izvedli projekt šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga, ki je združeval učenje ročnih spretnosti, spodbujanje ustvarjalnosti, ozaveščanje o trajnostnih praksah ter medpredmetno povezovanje z naravoslovjem, matematiko in likovno umetnostjo. Prispevek poudarja, kako praktične dejavnosti vplivajo na osebni razvoj učencev, vključno z izboljšanjem finomotoričnih sposobnosti, samozavesti in socialnih veščin. Ob tem analizira vlogo učitelja kot mentorja, ki spodbuja kreativnost in samostojnost, ter raziskuje širši vpliv trajnostnih projektov na krožno gospodarstvo in okoljsko

ozaveščenost. Projekt predstavlja model za razvijanje trajnostnih kompetenc in družbene odgovornosti v osnovni šoli.

Ključne besede: gospodinjstvo, praktične veščine, šivanje, trajnost, okoljska ozaveščenost

Abstract: Practical home economics lessons play a crucial role in equipping students with essential skills and values for everyday life. This article discusses a sewing project conducted by 5th-grade students in primary school, where they created bookmarks from scrap fabric. The activity aimed to develop fine motor skills, foster creativity, and promote sustainability by reusing materials. Additionally, it encouraged students to think critically about environmental issues and responsible consumption. Through this project, students enhanced their self-confidence, learned teamwork, and gained an understanding of circular economy principles. The article highlights the broader implications of integrating practical activities into the curriculum, emphasizing their role in nurturing personal development, social responsibility, and environmental awareness among young learners.

Keywords: home economics, practical skills, sewing, sustainability, environmental awareness

UVOD

V dobi hitrega tehnološkega napredka, kjer otroci vse več časa preživijo pred zasloni, so ročne spretnosti, praktična znanja in trajnostne vrednote pogosto zapostavljeni. Predmet gospodinjstvo v osnovni šoli zato ponuja pomembno priložnost, da učenci pridobijo uporabna znanja in razvijajo ključne veščine, ki jih bodo spremljale skozi življenje. Praktično delo ima ključno vlogo, saj učence ne le opremi z uporabnimi življenjskimi spretnostmi, temveč jih tudi spodbuja k razvijanju ustvarjalnosti, reševanju problemov in odgovornemu ravnanju z viri. Posebej šivanje izstopa kot dejavnost, ki omogoča povezovanje teorije s prakso, saj učenci ob učenju tehnik šivanja pridobijo znanja za izdelavo, popravilo in reciklažo tekstilnih izdelkov. To prispeva k večji samozadostnosti učencev, zmanjšanju odpadkov in doseganju trajnostnih ciljev (Anyakoha, 2009; UNESCO, 2021). Poleg tega šivanje spodbuja karijerne možnosti, saj lahko učenci razvijejo zanimanje za tekstilno industrijo ali ročno ustvarjanje. Številne študije potrjujejo, da praktične dejavnosti, kot je šivanje, učence usposablja za samostojno delo, podjetništvo in odgovorno ravnanje v vsakdanjem življenju. Hkrati je pomembno poudariti izzive, s katerimi se sooča izvajanje teh dejavnosti v šolah, kot so pomanjkanje ustrezne opreme, omejeni viri in nizka družbena percepcija predmeta gospodinjstvo. Kljub tem izzivom šivanje ostaja neprecenljiva metoda za pripravo učencev na življenjske izzive (Anyakoha, 2009; Olaitan, 2020).

Spodbujanje praktičnega pouka šivanja lahko prispeva k večji motivaciji učencev, boljši opremljenosti šol in širšemu prepoznavanju gospodinjstva kot predmeta, ki podpira trajnost, inovativnost in družbeno odgovornost (UNESCO, 2021; Olaitan, 2020). Gospodinjstvo ni le predmet, kjer učenci spoznajo osnovne tehnike kuhanja ali šivanja, ampak tudi prostor, kjer se vzgajajo vrednote, kot so skrb za naravo, potrpežljivost in sodelovanje. Vključevanje trajnostnih praks v izobraževanje prispeva k oblikovanju okoljsko ozaveščenih posameznikov, ki razumejo pomen odgovorne potrošnje in ponovne uporabe materialov. To je še posebej pomembno v sodobnem svetu, kjer okoljski izzivi zahtevajo hitre in premišljene spremembe v našem ravnanju.

Raziskave, kot je delo Baniča (2015), kažejo, da učitelji razrednega pouka gospodinjske vsebine težko prilagajajo raznolikim potrebam in sposobnostim učencev. Po drugi strani pa Žabkar (2018) poudarja, da učenci cenijo praktične spretnosti, ki jih pridobijo, in jih z veseljem uporabljajo v vsakdanjem življenju. To dokazuje potrebo po bolj celostnem pristopu k načrtovanju teh vsebin v šolah, saj učenci pridobljeno znanje uporabljajo ne le doma, ampak tudi pri reševanju vsakodnevnih problemov.

Poleg tega gospodinjski pouk spodbuja kritično razmišljanje in načrtovanje, na primer pri pripravi jedilnikov ali upravljanju z omejenimi sredstvi. Kot navajajo raziskave Hribarja (2015),

gospodinjski pouk omogoča povezovanje teorije s prakso in učencem pomaga razumeti širši pomen trajnostnega ravnanja, ki vključuje odgovorno porabo, zmanjševanje odpadkov in premišljeno potrošnjo. S tem učenci že v zgodnjih letih razvijajo občutek odgovornosti do okolja in družbe.

Namen tega prispevka je raziskati, kako lahko gospodinjski pouk spodbuja razvoj ključnih kompetenc, kot so samostojnost, ustvarjalnost in odgovorno ravnanje, ter kako lahko prispeva k izboljšanju kakovosti življenja učencev tako med šolanjem kot v odraslosti. Pri tem se bomo osredotočili na vlogo učiteljev in učencev pri oblikovanju teh vsebin, analizo izzivov v sodobnem učnem okolju ter pomen gospodinjskega pouka v kontekstu vseživljenjskega učenja. Kerry Renwick (2018) ugotavlja, da je predmet gospodinjstva začel pridobivati pomembno vlogo v šolah v 1890-ih, predvsem v povezavi s spremembami, ki jih je prinesla industrijalizacija. Sprva so bili cilji poučevanja osredotočeni na zdravo prehrano, higieno in upravljanje gospodinjskih nalog, kar je omogočalo pripravljenost mladih, predvsem žensk, za upravljanje sprememb v gospodinjstvu (Renwick, 2018). V sodobnem kontekstu pa predmet gospodinjstva vključuje več področij. Emma Park (2021) poudarja, da danes to ni le kuhanje ali šivanje, ampak tudi upravljanje osebnega proračuna, finančna pismenost, zdravstvena higiena in trajnostne prakse. S tem predmet pripomore k pripravi učencev na vsakodnevne situacije in omogoča neposreden prenos znanja v praktične izkušnje.

Učenci se skozi praktične dejavnosti gospodinjstva naučijo tudi pomembnih lekcij o potrošniški etiki, okoljski odgovornosti in trajnostni potrošnji. Takšen pristop vzgaja kritične potrošnike, ki bolje razumejo vpliv svojih odločitev na okolje in oskrbovalne verige (Renwick, 2018). Ti pristopi izpostavljajo, kako lahko predmet gospodinjstva ne le razvija praktične spretnosti, ampak tudi kritično mišljenje, odgovornost in trajnostno ravnanje, kar vse prispeva k dolgoročnemu osebnemu in družbenemu razvoju.

V sodobnem učnem načrtu je poudarek na razvijanju kompetenc, ki so uporabne v realnem življenju, in na prilagajanju vsebin potrebam današnje družbe. Praktični pouk gospodinjstva omogoča učencem, da skozi konkretno delo osvojijo osnovne življenjske veščine ter razvijejo pozitiven odnos do samostojnosti in odgovornosti.

V šolskem letu 2024 smo z učenci 5. razreda izvedli projekt šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga. Ta preprosta, a poučna dejavnost je učence spodbudila k ustvarjanju, razvila njihove ročne spretnosti in jih ozavestila o pomenu ponovne uporabe materialov. Projekt je bil tudi priložnost za pogovor o širših družbenih vprašanjih, kot so prekomerna proizvodnja odpadkov in pomen recikliranja.

Ta prispevek raziskuje pomen praktičnega pouka gospodinjstva z analizo zgoraj omenjenega projekta. Obravnavali bomo, kako lahko

tovrstne dejavnosti prispevajo k razvoju otrok, njihovim vrednotam in širšemu zavedanju o trajnosti.

Pomen praktičnega pouka

Raziskave kažejo, da praktične dejavnosti, kot so kuhanje, šivanje in načrtovanje proračuna, pripomorejo k razvoju samozavesti učencev, saj skozi svoje delo vidijo konkretne rezultate (Gubenšek et al., 2020). Delo z rokami ne spodbuja le praktičnih veščin, temveč tudi oblikovanje osebne odgovornosti in kritičnega pogleda na porabo virov, kar ima širši pomen za njihovo prihodnje življenje. Poleg tega pouk, ki vključuje obravnavo konkretnih problemov, omogoča učencem, da vadijo analitično mišljenje in prenašajo pridobljeno znanje v vsakodnevne situacije, kot je razdeljevanje nalog doma ali načrtovanje skupinskih aktivnosti (Skumavc, 2020).

Razvoj socialnih veščin

Skupinsko delo pri šivanju je učencem omogočilo, da so razvijali medosebne veščine, kot so komunikacija, delitev materialov in podpora sošolcem. Na primer, učenci so med seboj delili različne tehnike šivanja, kar je krepilo občutek skupnosti in timskega dela.

Izvedba dejavnosti

Dejavnost je bila razdeljena na tri faze:

Uvod: Učenci so spoznali osnovne tehnike šivanja in pomen recikliranja.

Izvedba: Iz odpadnega blaga so izrezali trakove, jih zašili in okrasili z gumbi.

Zaključek: Vsak učenec je predstavil svoj izdelek in razpravljal o izkušnji.

Projekt šivanja knjižnih kazal je bil zasnovan tako, da je vključeval različne učne cilje:

1. Učenje osnov šivanja: Učenci so spoznali osnovne šive in tehnike pritrdjevanja gumbov.
2. Uporaba recikliranega materiala: Uporabljali so ostanke blaga, ki so jih prinesli od doma, s čimer so aktivno prispevali k zmanjševanju tekstilnih odpadkov.
3. Povezava z vsakdanjim življenjem: Končni izdelek – knjižno kazalo – je praktičen in uporaben predmet, ki učencem daje občutek dosežka.

Na začetku projekta so učenci skupaj z učiteljem razpravljali o trajnostnem razvoju in pomenu ponovne uporabe materialov. Ta teoretična osnova je omogočila boljše razumevanje praktičnega dela in motivacijo za ustvarjanje kakovostnega izdelka.

Projekt se je začel z izbiro materialov – odpadno blago, ostanki gumbov in drugi materiali. Učenci so najprej skicirali svoje ideje, nato pa izdelali kazala. Postopek je vključeval rezanje, šivanje in dekoracijo.

Učenci so izrazili zadovoljstvo s procesom in izdelki. Eden izmed njih je pripomnil: "Nikoli si nisem mislil, da lahko iz starih oblačil naredim nekaj tako lepega!"

Slika 1: Knjižna kazalka v nastajanju (na koncu je prišit še gumb)

Vir: Lasten

Slika 2: Primer uporabe knjižne kazalke

Vir: Lasten

Pomen trajnostnega izobraževanja v sodobnem svetu

Trajnostno izobraževanje je ključno za vzgojo okoljsko odgovornih posameznikov. Skozi praktične dejavnosti, kot je šivanje iz odpadnih materialov, učenci razvijajo razumevanje krožnega gospodarstva, kjer se materiali ponovno uporabijo namesto zavržejo. Na primer, v tekstilni industriji se letno proizvede približno 92 milijonov ton odpadkov, kar kaže na potrebo po izobraževanju o trajnostnih praksah (RTV SLO, 2019; Evropska agencija za okolje, 2022). Skozi projekt so učenci spoznali pomen zmanjšanja odpadkov in praktične možnosti recikliranja. Tovrstne aktivnosti ne le povečujejo okoljsko ozaveščenost, temveč tudi spodbujajo ustvarjalnost pri iskanju rešitev za globalne izzive.

Krožno gospodarstvo v praksi

Šivanje knjižnih kazal je konkreten primer učenja krožnega gospodarstva. Učenci so razumeli, kako podaljšati življenjski cikel izdelkov in zmanjšati potrebo po novih virih. To je ključna veščina za trajnostno prihodnost.

Razvoj ustvarjalnosti in inovativnosti

Šivanje knjižnih kazal je od učencev zahtevalo več kot zgolj tehnično izvedbo. Svoje izdelke so morali estetsko oblikovati in jih prilagoditi lastnemu okusu. Učenci so uporabili različne kombinacije materialov, oblik in barv. Na primer, eden izmed učencev je iz ostankov kavbojk in svetlečih gumbov izdelal kazalo v obliki majhnega traku, kar je bilo

izjemno unikatno. Svoboda pri ustvarjanju je pripomogla k izražanju osebnosti vsakega posameznika.

Vloga učitelja pri praktičnem pouku

Učiteljeva vloga pri izvedbi takšnih projektov je ključnega pomena. Učitelj ne deluje le kot tehnični vodja, temveč tudi kot mentor, ki učence spodbuja k iskanju lastnih rešitev. Pri projektu šivanja sem učencem najprej predstavila osnovne tehnike, nato pa jih opazovala pri delu, pri čemer sem posredovala le v primeru težav. Učitelj mora prilagajati dejavnosti različnim zmožnostim učencev, da zagotovi uspešnost in motivacijo vsakega posameznika. Na primer, nekateri učenci so imeli na voljo predhodno pripravljene kose blaga, medtem ko so bolj izkušeni sami oblikovali osnove za kazala.

Medpredmetno povezovanje

Ena od glavnih prednosti praktičnega pouka gospodinjstva je možnost integracije z drugimi predmeti in področji izobraževanja.

Naravoslovje: Učenci lahko raziščejo kemične procese, ki nastajajo pri predelavi tekstila, ali preučijo biološki vpliv mikroplastike na okolje. To pomeni, da se učenci lahko skozi praktični pouk gospodinjstva naučijo, kako izbira materialov in predelava tekstila prispevajo k zmanjševanju mikroplastike v okolju (Penn State University, 2024; The Triple Bottom Line, 2020).

Matematika: Izračun dimenzij kazal, preračunavanje razmerij materialov in merjenje pripomorejo k uporabi matematičnih konceptov v resničnih situacijah.

Likovna umetnost: Oblikovanje in dekoracija izdelkov učence spodbujata k razmišljanju o estetiki, barvnih kombinacijah in vizualni skladnosti.

Socialna odgovornost: Izdelki, ki jih učenci ustvarijo, lahko postanejo del širših družbenih projektov. Na primer, knjižne kazale bi lahko podarili knjižnicam ali starejšim v domovih za ostarele. Takšne aktivnosti krepijo empatijo in zavest o pomenu prispevanja k skupnosti.

Tovrstno medpredmetno povezovanje omogoča širše razumevanje znanja in njegovo uporabnost v praksi.

Družbena odgovornost in vrednote

Skozi projekt so učenci razvijali tudi družbeno odgovornost in ključne vrednote:

- **Odgovornost do okolja:** Učenci so se naučili, da lahko z majhnimi koraki, kot je ponovna uporaba blaga, prispevajo k zmanjšanju odpadkov.
- **Vztrajnost:** Šivanje zahteva potrpežljivost, saj se učenci pogosto soočajo z napakami, ki jih je treba popraviti.
- **Sodelovanje:** Učenci so si med seboj pomagali pri tehnikah šivanja in oblikovanju kazal.

Delo v skupinah je pripomoglo k razvoju empatije in solidarnosti, kar so vrednote, ki jih sodobna družba nujno potrebuje.

Rezultati

Končni izdelki so bili unikatni, odražali pa so tudi osebni slog vsakega učenca. Ena od učenek je dejala: "Nikoli si nisem mislila, da bom lahko sama zašila nekaj uporabnega."

Razvoj veščin in trajnostne vrednote

Projekt je učence naučil osnov šivanja, hkrati pa jih spodbudil k razmišljanju o tem, kako lahko vsak izmed nas prispeva k zmanjšanju odpadkov. Evropska agencija za okolje (2022) poudarja, da je tovrstno izobraževanje ključno za vzgojo okoljsko odgovornih posameznikov.

Vloga sodelovanja

Delo v skupinah je omogočilo sodelovanje in medsebojno pomoč. Učenci so si izmenjevali ideje, kar je okrepilo občutek skupnosti in medsebojnega spoštovanja.

Pomen praktičnega pouka skozi oči udeležencev

Povratne informacije učencev

Pri izvedbi projekta so učenci izrazili številne pozitivne odzive. Nekateri so poudarili, kako so pridobili nove spretnosti in premagali začetne strahove pred šivanjem. Eden izmed učencev je dejal:

"Nikoli si nisem mislil, da lahko iz starih oblačil naredim nekaj tako lepega!"

Drugi je dodal:

"Spoznal sem, kako pomembno je, da ne zavržemo vsega, kar se nam zdi neuporabno."

Pogled učitelja

Poudarila bi pomen praktičnih dejavnosti za razvoj samozavesti pri učencih. Opazovati, kako se učenci poglobijo v delo, je bilo izjemno. Videli so rezultate svojega truda, kar jim je dalo motivacijo za nadaljnje ustvarjanje.

Projekt je omogočil medpredmetno povezovanje in dialog o trajnosti, kar je učence spodbudilo k razmišljanju o njihovih vsakodnevnih odločitvah.

Starši o projektu

Starši učencev so izrazili podporo projektu in opazili pozitiven vpliv na svoje otroke. Mati učenke je zapisala:

"Moja hči je doma ponosno razkazovala kazalo in pripovedovala, kako je bilo izdelano. Vesela sem, da se v šoli ukvarjajo s tako koristnimi dejavnostmi, ki jih učijo odgovornosti do okolja."

Drugi starš je dodal:

"Veseli me, da šola spodbuja trajnostno razmišljanje pri otrocih, saj se zdi, da so tovrstne vrednote danes pogosto prezrte."

Nadgradnja praktičnega pouka

Za nadaljnji razvoj in širjenje podobnih projektov v šolah predlagam naslednje:

1. **Raziskovalni projekti:** Učenci bi lahko analizirali svoje tekstilne odpadke doma in predlagali rešitve za njihovo zmanjšanje.
2. **Povezovanje s skupnostjo:** Sodelovanje z lokalnimi obrtniki ali organizacijami za recikliranje bi učencem omogočilo vpogled v krožno gospodarstvo.
3. **Razstava izdelkov:** Organizacija šolskih razstav ali sejmov, kjer bi učenci predstavili svoje izdelke, bi dodatno motivirala k ustvarjalnosti in kakovostnemu delu.

ZAKLJUČEK

Praktični pouk gospodinjstva presega zgolj učenje tehničnih veščin in postaja ključni del vzgoje za življenje. Projekt šivanja knjižnih kazal iz odpadnega blaga v 5. razredu je pokazal, kako lahko relativno enostavna dejavnost združi več vidikov izobraževanja: od razvoja motoričnih sposobnosti do oblikovanja odgovornega odnosa do okolja in trajnostnega razmišljanja. Takšne dejavnosti ne le spodbujajo ustvarjalnost, ampak učencem omogočajo, da občutijo zadovoljstvo ob lastnem delu in vidnih rezultatih svojega truda. To krepí njihovo samozavest, povečuje občutek kompetentnosti in jih motivira za nadaljnje raziskovanje novih spretnosti. Kot poudarjajo strokovnjaki, so prav ročne in praktične dejavnosti tiste, ki otroke

povezujejo z realnim svetom ter jih učijo reševanja konkretnih izzivov. Še več, projekt je prispeval k oblikovanju pomembnih vrednot, kot so vztrajnost, potrpežljivost in sodelovanje. Učenci so skozi proces ne le razvijali svoje sposobnosti, temveč tudi krepili medsebojne odnose in občutek za skupno dobro. Ti vidiki so ključni za oblikovanje posameznikov, ki so sposobni prevzemati odgovornost, sodelovati in se zavedati svojega vpliva na okolje in družbo. Praktični pouk gospodinjstva prav tako odpira vrata za medpredmetno povezovanje, saj omogoča, da učenci na ustvarjalen in interdisciplinaren način povezujejo znanje iz različnih predmetnih področij. Na ta način se izobraževanje premika od zgolj memoriranja k razvijanju kompetenc, ki so uporabne v resničnem življenju. V prihodnosti bi morale šole še bolj sistematično vključevati podobne projekte v učni načrt. Poleg tega bi bilo koristno nadgraditi aktivnosti, ki vključujejo sodelovanje s skupnostjo, na primer z lokalnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z recikliranjem in trajnostnim razvojem. Na ta način lahko učenci vidijo neposreden vpliv svojega dela in postanejo aktivni udeleženci v prizadevanjih za bolj trajnostno družbo. Praktični pouk gospodinjstva je nepogrešljiv del vzgojno-izobraževalnega procesa, saj učencem ne omogoča le razvijanja osnovnih veščin, temveč jih pripravlja na izzive sodobnega sveta. Tovrstni projekti so most med teorijo in prakso, med znanjem in uporabo, ter med posameznikom in družbo. S takšnimi pristopi gradimo generacijo mladih, ki bo znala ceniti ustvarjalnost,

sodelovanje in trajnostne rešitve ter bo opremljena za odgovorno in izpolnjujoče življenje.

Viri in literatura

1. Anyakoha, E. U. (2009). *Home economics for junior secondary schools*. Africana First Publishers.
2. Banič, Š. (2015). Prilagajanje učnih vsebin v gospodinjstvu različnim učencem. *Gospodinjstva revija*, 12(3), 45–56.
3. Brown, T. (2020). Sustainability in Home Economics Education. *International Journal of Educational Research*, 55(1), 70–85.
4. Evropska agencija za okolje. (2022). *Kako bi lahko potrošnja in proizvodnja tekstila postala bolj trajnostna*. Pridobljeno s <https://www.eea.europa.eu>
5. Gubenšek, M., Kačič, M., Peganc, D., & Suhoveršnik, T. (2020). Učenci s PPPU pri gospodinjstvu. Ljubljana: Društvo Bravo.
6. Harvard Business School. (2020). *The Triple Bottom Line: What It Is & Why It's Important*. Pridobljeno s <https://online.hbs.edu>
7. Hribar, M. (2015). Učenje skozi prakso: Gospodinjstvene vsebine v osnovni šoli. *Pedagoške smernice*, 18(4), 30–39.
8. Olaitan, S. O. (2020). *Practical skills in home economics education: A necessity for economic development*. *Journal of Vocational and Technical Education*, 6(1), 10–17.
9. Park, E. (2021). *Understanding the Importance of Family and Consumer Science*.
10. Penn State University. (2024). *Microplastics impact cloud formation, likely affecting weather and climate*. Pridobljeno s <https://www.psu.edu>
11. Renwick, K. (2018). *Why Home Economics Classes Still Matter*.
12. RTV SLO. (2019). *Koliko v resnici stane majica, ki ste jo plačali 3 evre*. Pridobljeno s <https://www.rtvsl.si>
13. Skumavc, G. (2020). *Vodnik za pouk gospodinjstva*. Ljubljana: Društvo Bravo.
14. UNESCO. (2021). *Education for sustainable development: A roadmap*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org>
15. Žabkar, M. (2018). *Pomen praktičnega dela pri pouku gospodinjstva*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Mediacija kot podpora družini in otroku v postopku ločitve

URŠA RASPET, *mag. soc. del.*

ursa.rasp@oskaselj.si

Povzetek: Mediacija kot dialoški začetek reševanja partnerskih težav odpira prostor za osebno rast vseh udeleženi. Ob tem ne smemo spregledati, da ima mediacija izrazito korist in moč, kadar so v njej soudeleženi otroci. Mediacija nudi priložnost učenja in vpogled v partnerski sistem ter težave v njem, je tudi uspešen varovalni dejavnik pred razvezo z močjo vpliva, da se partnerji na konstruktiven način lotevajo razreševanja težav, učenja novih načinov interakcij in skladne komunikacije. V postopkih ločitev in razvez je zaradi nepoznavanja in nezaupanja premalokrat uporabljena. Mediacijski sporazum uporabnikom omogoča izražanje svoje volje, da na določen ter dogovorjen način na novo uredijo medsebojne pravice in dolžnosti in s tem ustvarijo želene pravne učinke. Pomembno je spoznanje, da je mediacija način konstruktivnega reševanja konfliktov v dobrobit dosega uspešnih in trajnih rešitev. Potreben je premik k razumevanju pomena vloge partnerske mediacije, navkljub morebitni ločitvi ali razvezi, v dobrobit nadaljnega sostarševstva.

Ključne besede: mediacija, razvezna mediacija, otrok in opolnomočenje.

Abstract: Mediation as a dialogic beginning of solving partnership problems opens up space for personal growth of all participants. At the same time we must not overlook the fact that mediation has a distinct benefit and power when children are involved in it. Mediation provides an opportunity for learning and insight into the partnership system and the problems in it, it is also a successful protective factor against divorce with the power to influence partners to constructively tackle problems, learn new ways of interacting and harmonious communication. Due to lack of familiarity and mistrust it is rarely used in divorce and divorce proceedings. The mediation agreement allows users to express their will to re-regulate mutual rights and obligations in a specific, agreed upon manner and thereby create the desired legal effects. It is important to realize that mediation is a way of constructively resolving conflicts in order to achieve successful and lasting solutions. What is needed is a shift towards understanding the importance of the role of partner mediation, despite possible separation or divorce for the benefit of continued co-parenting.

Keywords: mediation, divorce mediation, child, empowerment.

UVOD

Proces mediacije je univerzalna oblika opolnomočenja, v katerem nevtralna tretja oseba pomaga dvema strankama reševati spore med njima. Obstaja vse od začetka človeške evolucije in se prakticira že tisoče let. Trenutna praksa mediacije se razvija na presečišču prava, svetovanja in socialnega dela. Kaže, da se je praksa mediacije razvila v novo poklicno področje, ki zadovoljuje potrebe posameznikov ob prenehanju ali prestrukturiranju družine in prepoznava tako čustveni kot tudi pravni vidik razpadanja družine. Pomembna je ugotovitev Sekirnika (2009), da posluževanje mediacijskih postopkov povečuje uspešnost razreševanja družinskih sporov.

Mediacija se kot rastoča alternativa spornim ločitvenim postopkom premika k zasebnemu urejanju ločitev in kot usmerjen postopek alternativnega reševanja sporov, omejena s časom in nalogami, kjer uporabniki ob pomoči nevtralne osebe izolirajo sporne zadeve, razmislijo o možnostih dosega soglasnega sporazuma in se okrepijo z načini reševanja problemov, kar krepi tako komunikacijo in sodelovanje med njimi ter omogoča več moči (Kelly, 1996). Dodana vrednost mediacije se kaže v okrepitvi družinskih članov v procesu ločitve in razveze tako pri snovanju skrbništva, načrtovanju obiskov otrok, nenazadnje pa je postopek ne le hitrejši in cenejši, temveč manj boleč za vse soudeležene.

Družina v sporu

G. Čačinovič Vogrinčič (2010) opredeljuje družinsko skupnost kot prvi socialni sistem, v katerem se posameznik rodi in živi. Slednja s svojimi značilnostmi pomembno vpliva na osebnostni razvoj dotičnega otroka in na preostale družinske člane. V zadnjih desetletjih je moč prepoznati spremembe družinskega življenja, ki se kažejo v pestrosti in raznovrstnosti družinskih oblik. Raziskave kažejo, da navkljub značilnim spremembam, ki so vidne ali prepoznane, ostaja družina temeljna družbena institucija in najpomembnejša življenjska enota za celotno človeštvo. Družina je kompas, ki nas vodi; je navdih, s pomočjo katerega lahko dosežemo višave; je naše udobje, ko tu in tam omahnemo oziroma, ko pride do nesoglasij in konfliktov. Buff (1992) opredeljuje mediacijo kot podporno obliko pomoči pri reševanju človeških konfliktov tako na različnih področjih.

Kar zadeva spore v zakonskih in družinskih zadevah navaja več možnih ravni:

- predporočna mediacija v dobrobit vzpostavitve dogovora pred poroko,
- partner proti partnerju v kontekstu ločitve ali razveze zakonske zveze,
- starš proti staršu v kontekstu stikov in skrbništva,
- starš proti otroku v kontekstu prestopništva,
- družinski član proti družinskemu članu v kontekstu zlorabe otroka ali zlorabe zakonca,

- starejši zakonec proti starejšemu zakoncu v kontekstu konfliktov ob upokojitvi,
- družina proti družinskemu članu v kontekstu namestitve starejšega starša v domu za ostarele in
- družina proti družini v kontekstu oporoke, razdelitve premoženja, dedovanja, idr.

Ob zgodovinskem pregledu pravnega sistema se posebno pozornost namenja petim osnovnim fazam ločitvene mediacije: (1) uvod/zaveza, (2) opredelitev, (3) pogajanje, (4) sporazum in sklenitev pogodbe ter (5) filozofskim temeljem vseh stilov mediacije. Opredeljuje se pravila in tehnike mediacije, poudarja se moč individualnega posredovanja, pomembnost vključevanja otroka, vlogo psihiatra ali psihologa ter ponuja alternativo odvetnikov kot mediatorjev.

Družinska mediacija

Mediacija v družinskih zadevah v postopku razveze je opredeljena kot zunajsodni postopek, v katerem udeleženci s prostovoljno vneto ob pomoči ene nevtralne tretje osebe, mediatorja, skušajo doseči mirno rešitev spora, ki izvira iz medsebojnih družinskih razmerij. Lahko se izvede kadarkoli, bodisi pred začetkom sodnega postopka, med njim, bodisi po koncu. Obsega pomoč pri urejanju osebnih in premoženjskih razmerij.

Mediacija je koristna podlaga za sodni postopek razveze. Večinoma se sicer izvaja pred začetkom sodnega postopka bodisi za oblikovanje predloga za sporazumno razvezo zakonske zveze, bodisi za sklenitev sodne poravnave o varstvu in vzgoji otroka, njegovem preživljanju in stikih s starši ali drugimi osebami, bodisi o vprašanih izvajanja starševske skrbi, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj. Če gre za vrsto nadaljevanja predhodnega svetovanja v sklopu Centra za socialno delo (v nadaljevanju CSD) in je med njimi dosežen sporazum, ga sodišče vključi v sodno poravnavo (Sodstvo RS, 2021). Metode in potek družinske mediacije so identične kot pri mediaciji na drugih področjih, vendar je pri družinski mediaciji v fazi obdelave spora uporabljena tehnika iz sistemske družinske terapije, kjer ni cilj družinska terapija, temveč je namen odstranitev ovir komuniciranja (Kraljić, 2005). Družinska mediacija je namenjena osebami, ki bodo kljub ločitvi ali razvezi še naprej v razmerju, z namenom dobrega sostarševanja v dobrobit otroka. Povečevanje uporabe družinske mediacije zmanjšuje preobremenjenosti družinskih sodišč, ob tem pa prepoznava, da z mediacijami lahko pospešimo reševanje sporov, kar zmanjšuje stroške, omogoča boljše pogajalsko okolje in si prizadeva za rešitev, ki bo ugodna za obe strani.

Mediacija kot potencialni varovalni dejavnik pred razvezo

Družinska mediacija sodi med pomembno podporno držo, ko sta družina ali partnerski odnos v prehodu iz ene strukture v drugo. Gre za intervencijo, ki je usmerjena k rešitvi konflikta. Cilj mediacije je

razrešiti spor, zmanjšati konflikt in oblikovati sporazumni dogovor. Partnerjema oz. zakoncema se situacija zaradi obstoječih vzorcev, ki so bili v preteklosti zadovoljivi, zaradi trenutne razdiralne narave pokaže kot neuspešna, kar partnerja privede do konfliktne situacije. Iz slednjega je pomembno spoznanje, kot opredeljujejo številni raziskovalci, mednje prištevamo Gottmana (v Walsh 2003, 493), da ni pomemben konflikt sam na sebi, temveč kako se s konfliktom družinski člani soočajo, ko se le – ta pojavi. Konflikti, ki jih znamo uspešno rešiti, lahko bistveno pripomorejo k izboljšanju odnosa. Bistvo mediacijskega postopka je prav v tem, da zakoncema daje možnost prepoznave drugačnih načinov reševanja konfliktov, drugačnih načinov komunikacije, kar prinese nov način risanja zemljevida njunega odnosa. Metelko (2012) navaja štiri temeljne faze postopka mediacije:

- *Začetna faza* je pred formalnim delom z namenom, da mediator ustvari prijetno ozračje. Gre za vzpostavljanje prvih stikov na ravni neformalnega klepeta, ki daje uvid v razpoloženje sodelujočih.
- *Faza raziskovanja* je v mediaciji ena izmed najpomembnejših faz, saj gre za prepoznanje, če sta se stranki sploh pripravljene pogajati.
- *Faza pogajanja* ali faza razreševanja konflikta daje prostor iskanju možnih rešitev v dani situaciji.
- *Zaključna faza*, v kateri se sporazum pisno zabeleži.

Razvezna mediacija v Sloveniji

Leta 2001 so na Okrožnem sodišču v Ljubljani začeli z izvajanjem sodišču pridružene mediacije s ciljem premagovanja sporov, bolj prilagojenih rešitev, povečanjem zadovoljstva uporabnikov ter zmanjšanjem števila sodnih zaostankov. Nekaj let kasneje, novembra 2009 je bil sprejet Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov, ki zahteva, da morajo prvostopenjska in drugostopenjska sodišča sprejeti in izvajati program alternativnega reševanja sporov, ki omogoča uporabnikom alternativne načine reševanja sporov v komercialnih, delovnih, družinskih in drugih civilnih zadevah. V okviru tega programa so sodišča dolžna uporabnikom omogočiti uporabo mediacije poleg drugih oblik alternativnega reševanja sporov. Ministrstvo za pravosodje je zadolženo za vodenje centralnega registra mediatorjev, ki delujejo v programih sodnega alternativnega reševanja sporov, v mediacijo pa so vključene tudi številne nevladne organizacije kot so Slovensko združenje mediatorjev, Center za mediacijo pri Pravno-informacijskem centru in Slovensko združenje organizacij za mediacijo MEDIOS (Sodstvo RS, 2021).

Osnovna pravila za začetek postopka razvezne mediacije, katera morajo biti brez dvoma upoštevana so:

- kdaj se začne in konča mediacija,
- kdo imenuje mediatorja,
- osnovna pravila ravnanja mediatorja,

- obliko sporazuma o rešitvi spora in
- kako zagotoviti njegovo izvrševanje.

Slovensko združenje mediatorjev je sprejelo kodeks ravnanja za mediatorje, kateri pa velja samo za njegove člane. Ob tem nadaljuje, da je mediacija na sodišču brezplačna za uporabnike v kontekstih sporov med starši in otroki ter v sporih glede prenehanja delovnega razmerja, medtem ko v drugih sporih, izjema gospodarski, sodišče krije stroške mediatorja za prve tri ure mediacije. Vpleteni, tako uporabniki kot njihovi odvetniki v civilnih zadevah, smatrajo mediacijo za ugodno, zadovoljivo, pomirjujočo in bolj zaželeno kot sodni proces. Prav tako spoznavajo, da je mediacija zlasti primerna, kadar želijo stranke še naprej ohraniti dober odnos, kadar je kreativna rešitev zaželeno in kadar je rešitev spora na sodišču negotova in nezanesljiva. Sporazumna rešitev spora je v mnogih primerih sprejemljivejša kot odločitev sodišča, obenem pa omogoča obširnejše in stabilnejše rešitve spora med zakoncema. Projekt pridružene mediacije na sodišču je imel leta 2005 40 % uspešnost družinskih mediacijskih postopkov, leta 2022 pa že 65 %. Vsakoletno poročilo o delu in uspešnosti sodišč v Republiki Sloveniji izda Vrhovno sodišče (Vrhovno sodišče, 2023). Iz tabele spodaj je razvidno, da je bila mediacija ponujena strankam v nekaj več kot 10.000 zadevah. Delež uspešnih mediacij je 44 %. Glede na pregledane statistične podatke lahko potrdimo, da se zakonci v vedno večjem številu odločajo za reševanje sporov s pomočjo mediacije. Postopek

mediacije počasi prihaja v vsakodnevno prakso, tudi zavedanje ljudi o možnosti reševanja sporov s postopkom mediacije je vse večje.

VRSTA SODIŠČA	MEDIACIJA PONUJENA	OBE STRANKI PODALI SOGLASJE	USPEŠNO ZAKLJUČENI POSTOPKI MEDIACIJE	DO IZVEDBE SREČANJA NI PRIŠLO	SOGLASJE PONUJENO	USPEŠNO PONUJENO	USPEŠNO SOGLASJA
VIŠJE SODIŠČE	520	73	19	18	14%	4%	26%
OKROŽNO SODIŠČE	5.035	1.877	808	241	37%	16%	43%
OKRAJNO SODIŠČE	3.413	373	165	50	11%	5%	44%
VIŠJE DELOVNO IN SOCIALNO SODIŠČE	4	1	0	0	25%	0%	0%
DELOVNO IN SOCIALNO SODIŠČE	1.344	276	146	38	21%	11%	53%
SKUPAJ	10.316	2.600	1.138	347	25%	11%	44%

Tabela 1: Število mediacijskih postopkov in njihova uspešnost v letu 2022

Vir: Vrhovno sodišče, 2023

Ob spremljanju učinkov mediacije raziskave odražajo, da je zanesljivost izpolnjevanja dogovora, sprejetega s pomočjo mediacije, veliko večja kot pa zanesljivost izpolnjevanja sklepa sodišča v podobnem sporu. Uspešnost in učinkovitost mediacije kot metode se lahko pohvali z visoko stopnjo uspešnosti.

Uspehi so prepoznani v orodjih, ki jih ima mediator na voljo, dinamičnosti postopka in nenazadnje je mediator tisti, ki je v veliki meri zaslužen za uspeh mediacije. V Sloveniji so sodišča opremljena z naborom mediatorjev, ki izvajajo različne vrste mediacij, katerim se zadeve dodeljujejo po vrstnem redu glede na posamezno področje. Na seznam jih uvršča in izbriše predsednik sodišča na predlog vodje programa (Ministrstvo za pravosodje, 2023). Družinski zakonik v 205. členu opredeljuje, da se uporabniki v postopku, torej zakonca, lahko poslužita mediacije v okviru svetovalnega pogovora na CSD, ki je pogoj za uvedbo postopka razveze na sodišču. V kolikor zakonca na predhodnem svetovanju ugotovita, da je zakonska zveza nevzdržna vsaj za enega od njiju, CSD oziroma strokovni delavec zakonca seznaniti z možnimi posledicami, ki jih prinese razveza zakonske zveze za njiju in celotno družino, hkrati pa jima predstavi družinsko mediacijo kot eno izmed možnosti za rešitev nastalega konflikta. Obe možnosti izbora mediacije, tako v okviru sodišč kot svetovalnega pogovora na CSD, sta za posameznika brezplačni.

Položaj in glas otroka v razvezni mediaciji

Razveza ali razpad partnerstva je najpogosteje burna, silovita in obarvana z negativno čustveno akonotacijo, nihče od partnerjev ni zmožen konstruktivnega pogovora in razmisleka o otrokovi največji dobrobiti in koristi. Tovrstni konfliktni partnerski odnos in morebitni dolgotrajni sodni postopki pa predstavljajo tveganje za otrokov zdrav psihosocialni razvoj in za njegovo uspešno prilagoditev na

spremembe, ki jih povzroča razhod družinske skupnosti. Otroci že sam proces ločitve in razveze doživljajo stresno, kar se mnogokrat pokaže v obliki nizke samozavesti, učnih težav, socialnih stisk idr. Odzivi otroka na novonastale razmere so odvisni od tega, kako bosta starša ravnala v procesu razveze, v kolikšni meri bosta uspela razločiti vlogo partnerja in vlogo roditelja ter na kakšen način bosta otroku predstavila spremembe.

Doktrina socialnega dela je v tem pogledu razvila pomemben koncept etike udeležnosti, ko socialni delavec in/ali mediator omogoči izkušnjo etike participacije in skrbno ravna s prispevkom vsakega člana družine pri odkrivanju novih pomenov in oblikovanju dogovorov (Hoffmann, 1994). Za možne prednosti neposredne vključitve otrok v mediacijo se izkazuje, da na mediaciji lahko otrokom razložimo zadeve, da bolje razumejo odločitve staršev, kar jih pomirja in se bodo lažje prilagodili v novonastali situaciji.

Nadalje Hoffmann v svojih študijah navaja, da ima mediacija kot metoda reševanja družinskih sporov naslednje cilje:

- izboljšanje komunikacije med družinskimi člani,
- spodbujanje staršev k prevzemanju odgovornosti za odločanje o vprašanih, ki so povezana z otroki glede varstva in/ ali stikov otroka,
- vzgajanje otroka ali sostarševanje in
- dogovor o preživnini.

Otrok je lahko v mediacijo vključen neposredno, a vendar izključno na svojo željo. Velikokrat se kot najboljša možnost izkaže ravno ta, da mediator z otrokom opravi ločeno srečanje, v nadaljevanju pa je od otrokove želje in pripravljenosti odvisno ali bo prisoten tudi v mediacijskem postopku s starši. Bistveno je spoznanje, da mora mediator v mediacijskem procesu upoštevati temeljna načela, zlasti načelo nepristranskosti in načelo največje koristi otroka (Evropska konvencija o otrokovih pravicah, 1999). Družinski zakonik (2023) to podpira v členu, kjer je navedeno, da mediator lahko v mediacijo vključi otroka, ki je sposoben razumeti pomen in posledice mediacije, z oceno, da je to otroku v korist. Nenazadnje je pomembno, da družinski mediatorji, ki delajo s pari in otroki, razumejo pomen navezanosti in posledice izgube osebe, na katero smo navezani. Navezanost na starše otrokom namreč omogoča varno podlago, na kateri začnejo raziskovati in snovati svet okoli sebe.

Uporaba mediacije v šoli kot podpora otroku in družini

Ko se pari razhajajo je navadno zadnja stvar, ki jo imajo v mislih, kako ohraniti konstruktiven odnos drug z drugim. Otroci se takrat ukvarjajo s tem, kako preživeti bolečino, kako preživeti vse skupaj, kako ne biti na dveh bregovih – in ne, kako spet sodelovati z »obema«, saj se zdi že samo ideja, da bi sodelovali s tistim, ki je prizadejal vso to bolečino, nepredstavljiva. In vendar je prav to – konstruktivno sodelovanje in konstruktiven odnos med bivšima partnerjema, ki ostajata starša svojih otrok, v mnogih pristopih

družinske mediacije vozlišče mediacijskega procesa. Družina je prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi nanj vpliva na vseh stopnjah njegovega razvoja. Tudi v šoli. In tu smo šolski svetovalni delavci lahko velik del podpore tako otroku v travmatičnem dogodku kot tudi staršema, katerim v mediacijskem postopku poskušamo predstaviti ugodno sobivanje in vpliv na otroka. Le ta naj bo čim manjši. Starši so pomembni drugi, ki določajo svet, ki ga mora otrok internalizirati (Čačinovič Vogrinčič, 2010). Vlogo pomembnih drugih starša ohranjata tudi po razvezi, pomembno pa je, da starša to ozavešta in tudi aktivno izvajata. Pogovore lahko izvajamo intenzivneje z otrokom, kasneje ločeno s staršema, nazadnje pa v primeru soglasja otroka tudi z otrokom in skupaj staršem ali obema staršema. Pristop družinske mediacije naj bo čustveno naravn, kjer je konceptualni in praktični fokus obrnjen v redefiniranje meja družinskih odnosov, ki se z odločitvijo za razvezo oziroma razpad skupnosti zagotovo spremenijo. Odnosi se z razvezo ne končajo, temveč se dramatično spremenijo. Pomembno je, da otrok to začuti, ozavešta in nenazadnje sprejme. Starša morata po razvezi na novo definirati in vzpostaviti svojo vlogo, ne samo do otrok, temveč tudi drug do drugega.

Vsi pogovori in vsa dejanja, ki se v postopku mediacije uporabljajo pri delu z otroki, mladostniki, družinami ob razvezah zakonske zveze, zlasti morda, ko se pogovarjamo ali odločamo o skrbništvu nad otroki, je »največja korist otroka«. Pomembno je, da otrokovo

»tretjo perspektivo«, ki je praviloma v konfliktu z obema ali vsaj enim od staršev, tudi mi v šolah ob podpori staršev usmerimo v pravilno razumevanje, ozaveščanje in nazadnje sprejetje

ZAKLJUČEK

Starši so ob ločitvi obdani s številnimi izzivi in pogosto spregledajo, kako ločitev doživljajo otroci. Prepoznavamo prednost mediacije v tem, da otrokom v pogovoru zagotavlja prijazen in varen prostor, kjer so upoštevana njihova čustva in potrebe. Mediacija, sploh družinska in v postopku ločitve, v katero je vključen tudi glas otroka, ima zagotovo ugodne in pozitivne učinke, saj soudeleženi omogoča predstavitev svojih stališč in interesov, podaja nek občutek kompetentnosti ter pomaga pri razumevanju drugega, hkrati pa daje večjo mero sodelovanja pri odločanju. Komunikacija tako postane bolj skladna in tako se ustvarjajo pogoji, v katerih se spontano opuščajo nezadovoljujoči vzorci in spodbuja k vzpostavljanju načinov ravnanj, ki bodo bolj prilagojeni na dejanske pogoje.

Mediacija ima torej poleg razreševanja težav v razveznih postopkih močan vpliv tudi na prepoznavanje nerešljivega problema ter spremembe predpostavke nerešljivega v rešljiv problem. Partnerja se lahko znajdetata v neki konfliktni situaciji, zato je zelo pomembno zavedanje, da ni pomemben konflikt sam na sebi ampak kako se s konfliktom soočajo, ko se pojavi. Spoznavamo, da je mediacija prvi korak h konstruktivnemu reševanju medsebojnih konfliktov, kjer se

udeleženci v problemu priučijo komunikacije, ki jim bo v pomoč pri reševanju težav, da bodo lahko na novo vzpostavili odnos zaupanja in spoštovanja.

Viri in literatura

1. Buff, B. (1992). *Killing us softly: Divorce mediation and the politics of power*. Str. 441. Pridobljeno s <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/buflr40&div=18&id=&page=>
2. Čačinovič Vogrinčič, G. (2010). *Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela*. Socialno delo, 49(4), 239–245.
3. Družinski zakonik. (2024). Pridobljeno s <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>
4. Hoffmann, L. (1994). *A reflexive stance for family therapy*. Therapy as social construction. London: Sage.
5. Kelly, J. B. (1996). *A decade of divorce mediation research*. Family Court Review.
6. Konvencija o otrokovih pravicah. (2024). Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/SRI/Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf
7. Kraljič, S. (2005). *Družinska mediacija: Uspešno starševstvo kljub neuspešnemu partnerstvu*. Ljubljana: Socialno delo.
8. Metelko, T. (2012) *Interno delovno gradivo za udeležence izobraževalnega programa: Usposabljanje za družinskega mediatorja*. Ljubljana: inštitut za mediacijo Concordia.
9. Ministrstvo za pravosodje. (2024). Pridobljeno s <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-pravosodje/>

10. Sekirnik, T. (2009). *Dejavniki uspešnosti mediacije v sodnih sporih*. Management, letnik. 4, št. 3. Sodstvo Republike Slovenije. Vrhovno sodišče Republike Slovenije.
11. Vrhovno sodišče, (2024). Pridobljeno na <https://www.sodisce.si/>
12. Walsh, F. (2003). *Normal Family processes: growing diversity and complexity*. New York, London: The Guilford Press. 399-423.

Povratna informacija pri domačih nalogah v podaljšanem bivanju

ALENKA STEGNAR, *mag. prof. razrednega pouka z ang.*
alenska.stegnar@sfpkr.si

Povzetek: Domače naloge so skozi zgodovino doživele številne spremembe glede svoje vloge in načina izvedbe. Danes učitelji želijo, da poleg utrjevanja učne snovi razvijajo tudi delovne navade in odgovornost. Ključen element kakovostne domače naloge je povratna informacija, ki mora biti pravočasna, razumljiva in usmerjena v napredek. Različne oblike povratnih informacij – od učiteljev, učencev in med vrstniki – spodbujajo sodelovanje, samorefleksijo in kritično mišljenje. Raziskave poudarjajo pomen takojšnje povratne informacije ter vlogo učitelja pri spodbujanju učencev k samostojnemu iskanju in odpravljanju napak. Pristopi, kot so označevanje napak, uporaba barvnih kock in medvrstniško vrednotenje, prispevajo k bolj učinkovitemu in vključujočemu učenju.

Ključne besede: formativno spremljanje, povratna informacija, domača naloga, podaljšano bivanje

Abstract: Homework has undergone significant changes throughout history in terms of its role and implementation. Today, in addition to reinforcing learning material, teachers want it to foster work habits and responsibility. A key element of quality homework is feedback, which must be timely, comprehensible, and focused on progress. Various forms of feedback—from teachers, students, and peers—encourage collaboration, self-reflection, and critical thinking. Research highlights the importance of immediate feedback and the teacher's role in guiding students toward independently identifying and correcting mistakes. Approaches such as error marking, the use of color-coded cubes, and peer assessment contribute to more effective and inclusive learning.

Keywords: formative assessment, feedback, homework, extended care

UVOD

V zadnjih letih v mnogih šolskih sistemih v Evropi pogosteje udeležujemo načela formativnega spremljanja. Raziskovalca William in Black sta dokazala, da formativno spremljanje dvigne dosežke učencev na višjo raven in močno vpliva na izboljšanje znanja, spodbuja vseživljenjsko učenje, učence spodbudi k aktivnem sodelovanju, vpliva na samozavest in zaupanje vase ter uvaja samonadzor. (Peršolja, 2019, str. 16). Povratna informacija je ena izmed ključnih elementov oziroma strategij formativnega spremljanja. Kvalitetna povratna informacija je pomembna tako pri klasičnem pouku, kot tudi pri opravljanju domačih nalog v podaljšanem bivanju.

Domača naloga

Pogled učiteljev na domače naloge se je skozi zgodovino spreminjal. Spreminjala se je tudi njihova vloga, količina in vrsta.

V 19. stoletju je bilo poučevanje rutinsko. Učitelj je učil npr. poštevanke in učenci so si jo morali do naslednjega dne doma zapomniti, saj je bilo pričakovano, da jo naslednji dan znajo. V začetku 20. stoletja se je zgodil prelom v pogledu na domače naloge, mejnik pa je predstavljal članek, ki so ga objavili v nekem časopisu. Avtorji članka so namreč zagovarjali, da učitelji javnih šol pod nobenih pogojev ne smejo predpisovati domačih nalog, saj se nepošteno vmešavajo v otrokov prosti čas (Klavan, 1992).

Po 2. svetovni vojni se je pogled na domače naloge ponovno spremenil. Le-te so postale obveznost. V naslednjih letih so ljudje vedno večji pomen pripisovali kreativnemu razmišljanju, sodelovanju in učenju za zabavo, posledično pa je odnos do domačih nalog postal vse bolj sproščen (prav tam).

Nov premik pa se je zgodil v zadnjih 30 letih, ko so standardizirani testi pokazali, da je znanje začelo upadati. Te ugotovitve so vplivale tudi na mnenje staršev, da so domače naloge pomembne in vplivajo na otrokovo znanje ter posledično njegovo izobrazbo (prav tam).

Danes imajo domače naloge dve funkciji: izobraževalno in vzgojno. Z njimi utrjujemo snov, ponavljamo, iščemo in pridobivamo nova znanja ter uporabljamo znanja v novih situacijah. Domača naloga je lahko tudi uvod/priprava na naslednjo učno uro. Z njimi razvijamo delovne navade, vztrajnost, samostojnost, odgovornost in jih učimo organizacije svojega časa. Pri tem je pomembno, da so domače naloge vezane na učne cilje učne ure, pomemben je tudi način posredovanja in doslednost pri pregledovanju (Lakše, 1999, str. 22–25).

Kaj je povratna informacija?

Povratna informacija je ena izmed ključnih prvin formativnega spremljanja. Učencu nudi informacijo o tem, kako napreduje v tem,

da bi dosegel cilj. Poudari učenčeva močna področja in doseganje ciljev ter daje nasvet za odpravo nerazumevanja (Peršolja, 2019, str. 73). V vsakodnevni situaciji povratno informacijo pogosto dobimo spontano/z opazovanjem, npr. ko nekomu povemo šalo in se ta smeje, vemo, da je naš cilj dosežen. V šolskem prostoru je povratna informacija bolj premišljena in nam za razliko od zgornjega primera nudi več kot le informacijo o tem, ali je cilj dosežen.

V tradicionalni šoli je pravica do ocenjevanja pripadala zgolj učitelju. Pogosto je bila edina povratna informacija učencu sumativna ocena. Povedala pa mu ni nič o tem, kaj točno učenec zna, kako to znanje izboljšati in kaj naj učenec naredi da bo napredoval (Peršolja, 2019, str. 76). Še več, veliko učiteljev ugotavlja, da (predvsem) številčna ocena ne glede na to, kakšna je, ustavi proces učenja.

Večsmerna povratna informacija

Yunker (2003) opozarja, da mora kakovosten pouk vključevati ne le povratne informacije, ki potekajo od učitelja k učencu, ampak tudi informacije, ki potekajo od učenca k učencu ter informacije, ki potekajo od učenca k učitelju. Slednje pomagajo učitelju pri nadaljnjem načrtovanju pouka.

Učitelj mora poskrbeti, da učenci vedo, kakšna je dobra povratna informacija in kako naj podajo povratno informacijo, ki bo spodbudna. Da ne bi bila povratna informacija napačno razumljena,

je potrebno zagotoviti ozračje zaupanja in podpore. Lahko se namreč zgodi, da je povratna informacija napačno razumljena. Tako jo lahko razume kot napad in ne kot dobronamerno pripombo. Učence oblikovanja spodbudnih povratnih informacij najlažje naučimo z zgledom, spodbujamo jih, da izhajajo iz kriterijev uspešnosti. Učencem lahko predstavimo primere spodbudnih povratnih informacij in takih, ki prizadanejo ter jih spodbudimo, da govorijo o svojih izkušnjah in kako so se pri tem počutili (Brunauer, 2017, str. 6–7).

Kakšna je dobra povratna informacija?

Brunauer (2017, str. 9) v priročniku za učitelje in strokovne delavce loči med učinkovito in neučinkovito povratno informacijo.

Učinkovita povratna informacija je pravočasna in pogosta. V kolikor je povratna informacija dana šele ob koncu učenja, ko dosežka ne more več izboljšati (npr. sumativno ocenjevanje), deluje negativno in ne spodbuja nadaljnega učenja. Pomembno je, da imajo učenci priložnost izboljšati svoje znanje v času, ki je za to na razpolago v razredu (ne doma), da jim lahko ponudimo pomoč (prav tam).

Povratna informacija mora biti razumljiva in jasno povezana z nameni učenja ter kriteriji uspešnosti. Pomembno je, da učenca ne primerjamo s sošolci. Navezovati se mora na konkretno delo ali izdelek in naj ne bo splošna (npr. *Bolj se potrudi.*). Ker je ustna

povratna informacija bolj učinkovita od pisne, je vredno razmisliti tudi o uvedbi govorilnih ur za učence. V kolikor pa je povratna informacija zapisana, naj bo oblikovana kot komentar in ne v obliki zvezdic ali številčk (npr. 5/5). Učenca naj usmerja v razmislek, kaj naj izboljša, zakaj naj to stori in kako. Čim večkrat naj imajo možnost, da se nanje odzovejo in izboljšajo svoje delo (npr. napako najdejo sami in jo odpravijo). Predvsem pa na motivacijo slabo vplivajo razna nagovarjanja k učenju (npr. *Vadi. Več se uči.*), ki terjajo veliko energije od obeh in slabo vplivajo na odnos med učencem in učiteljem, saj učenca silijo v obrambno vedenje (prav tam).

Povratna informacija pri domači nalogi

Nunez (2015, str. 213–215) je v svoji raziskavi o domačih nalogah ugotovil, da učitelji pogosto dodeljujejo naloge, ker so prepričani, da izboljšuje učni uspeh, poveča njihovo motivacijo, vpliva na samostojnost pri učenju in vzpostavlja pozitiven odnos med šolo in družino. Trdi, da so domače naloge koristne, če učenci po tem prejmejo povratne informacije. Najučinkovitejše pa takrat, ko prejmejo še informacijo o tem, kako naj bi nalogo naredili uspešneje in vedo, kako učitelji vrednotijo njihovo delo.

Ugotovljeno je bilo tudi, da na učinkovitost vpliva tudi časovni okvir povratne informacije. Tako *takojšna*, kot tudi *odlašana* povratna informacija imata svoje prednosti in slabosti. Rezultati raziskave so pokazali, da so učenci, ki so povratno informacijo dobili takoj, bolje

opravljali svoje delo (Kehrer, Kelly, Heffernan, 2013). Zelo dobrodošla je možnost opravljanja domačih nalog v podaljšanem bivanju, kjer učenci lahko dobijo kvalitetno informacijo takoj oziroma že med samim opravljanjem naloge.

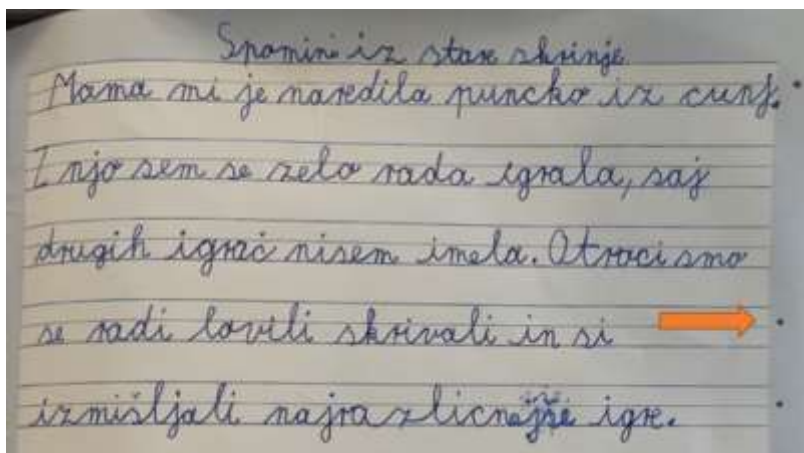
Kako naj mi učitelj popravlja napake? Kaj o povratni informaciji menijo učenci?

Učence 3. razreda sem povprašala, kakšno vrsto pisne povratne informacije, bi želeli pridobiti od učitelja/ice.

Odgovori učencev so se razlikovali, več kot polovica učencev pa je odgovorila, da jim je najljubše, da *učitelj za robom napiše število napak oziroma opombo*, napako, pa morajo nato poiskati sami. Kot drugo možnost po navedli, da se jim le *označi mesto napake*, kot tretjo pa, da *učitelj zapiše kratko mnenje o vsebini/povzame glavne napake na koncu*. Manj uspešni učenci so pogosteje izbrali možnost *učitelj mi popravi vse napake* in učitelj obkljuka *pravilno in prečrta nepravilno*. Redkeje izbran odgovor je bil tudi, *popravi mi le pomembne napake*. Po pogovoru so izpostavili tudi, da radi pregledujejo nalogo v parih in med seboj ugotovijo, ali so reševali pravilno. Povedali so tudi, da se pri nalogah bolj potrudijo, če vedo, da bo natančno pregledana s strani učitelja, to pa so potrdili predvsem manj uspešni učenci.

Primeri učiteljevega podajanja povratne informacije učencu pri domači nalogi

Učencem v tretjem razredu pogosto označujem napake na način, ki je prikazan na spodnji sliki. Na robu lista sem jim s pikami označila število napak v vrstici. Napako so morali učenci poiskati sami. S tem sem jih spodbudila, da so pregledovali svoje zapise za seboj, iskali svoje napake ter bili kritični do svojega zapisa. Takšen način dela pri učencih spodbuja razvoj veščin samostojnega urejanja zapisa ter kritičnega razmišljanja o svojem delu, kar je ključno za njihov napredek pri pisanju in širše.

Slika 1: Izdelek učenca v 3. razredu, označevanje napak

Vir: Lasten

Predpogoj, da učenci zmorejo opraviti to nalogo, je, da dobro poznajo osnovna popravna znamenja. Učitelj jih mora sistematično

uvajati v njihovo rabo že zgodaj, najkasneje v začetku drugega razreda. S tem učenci postopno razvijajo razumevanje pomena teh znamenj in njihove uporabe v različnih kontekstih. Uvajanje popravnih znamenj lahko vključuje različne strategije, kot so igre z njihovo uporabo, skupinske analize napak v besedilih ter vaje, kjer učenci sami popravljajo preproste besedilne primere.

Prav tako je pomembno, da učitelj učencem omogoči dovolj priložnosti za praktično uporabo popravnih znamenj v njihovih zapisih. Z redno in dosledno uporabo teh strategij se učenci naučijo prepoznavati napake in izboljševati svoje delo. Tak pristop ne krepi le tehničnih veščin pisanja, temveč tudi samozavest učencev pri obravnavi lastnih napak, kar je bistveno za njihov celostni razvoj.

Slika 2: Popravna znamenja (razredni plakat)

Vir: Lasten

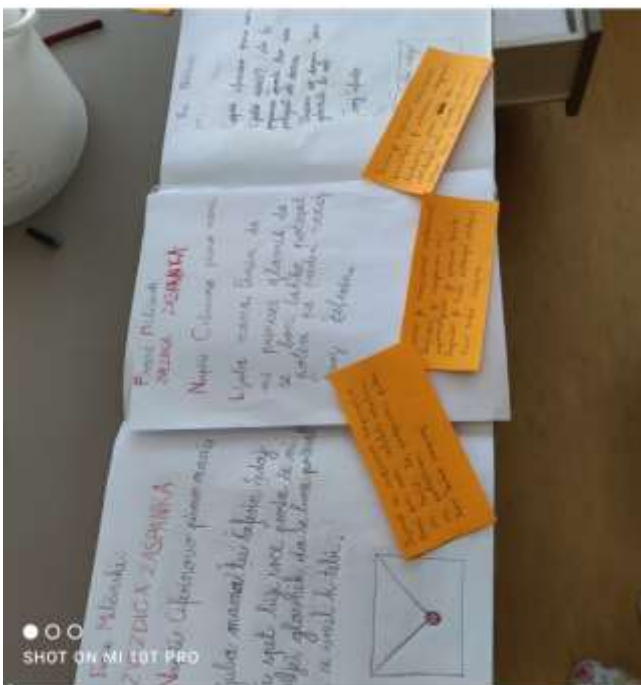
Še en učinkovit način podajanja povratnih informacij, ki spodbuja aktivno vlogo učencev, je metoda z uporabo listkov. Učitelj pregleda zapise učencev in zapiše povratne informacije na posamezne listke, pri čemer ne navede, komu kateri listek pripada. Učenci nato v skupinah po 3 ali 4 preberejo zbrane listke in imajo nalogo, da ugotovijo, kateri listek ustreza njihovem zapisu.

Ta metoda zahteva od učencev, da se poglobijo v vsebino lastnih zapisov in prepoznajo povezavo med zapisom in povratno informacijo. Obenem spodbuja tudi sodelovanje med učenci, saj se

pogosto med seboj pogovarjajo in si pomagajo pri ugotavljanju, kateri listek pripada komu.

Prednost tega pristopa je v tem, da učence ne spodbuja le k iskanju in prepoznavanju napak, temveč jih tudi usmerja k razmišljanju o tem, zakaj je določena povratna informacija relevantna za njihov zapis. S tem se poveča njihovo razumevanje učnih ciljev in kriterijev uspešnosti.

Poleg tega ta metoda razvija tudi veščine analize in kritičnega mišljenja, saj morajo učenci ovrednotiti vsebino povratne informacije in ugotoviti, kako se ta nanaša na njihov izdelek. Takšen način dela je lahko še posebej uporaben pri zapletenejših nalogah, kjer so povratne informacije bolj opisne in vključujejo specifične predloge za izboljšave.

Slika 3: Metoda z uporabo listkov (pomešane povratne informacije)

Vir: Lasten

Primer podajanja povratne informacije od učenca k učitelju pri domači nalogi

Podajanje povratne informacije od učenca k učitelju je pomemben element pri oblikovanju aktivnega učnega procesa. Pri tem sem uporabila preprost in vizualno pregleden pripomoček – tribarvne kocke (glej spodnjo sliko). Kocke omogočajo, da učenci na hiter in učinkovit način izrazijo svoje razumevanje učne snovi. Vsak učenec prejme eno kocko in jo postavi na rob mize. Pri tem jo obrne tako, da

kaže barvo, ki učitelju služi kot informacija o tem, kako učenec vrednosti svoje znanje:

- zelena: Učenec razume snov in lahko samostojno nadaljuje z nalogo.
- rumena: Učenec ima manjše vprašanje ali potrebuje kratko pojasnilo.
- rdeča: Učenec snovi ne razume in potrebuje pomoč učitelja.

Ta metoda omogoča, da učitelj pridobi hiter pregled nad razumevanjem celotnega razreda brez potrebe po dolgotrajnem individualnem preverjanju. Namesto da bi učenci stali v vrsti in čakali na učiteljevo pozornost, lahko signalizirajo svoje stanje neposredno s kocko. To prihrani čas in zmanjša motnje med poukom, učitelj pa lahko ciljno pristopi k učencem, ki potrebujejo največ pomoči.

Poleg časovne učinkovitosti uporaba kock spodbuja tudi samorefleksijo učencev. Učenci morajo sami oceniti svoje razumevanje snovi in razmisliti, ali potrebujejo dodatno pomoč. S tem se učijo prevzemanja odgovornosti za svoje učenje. Metoda je še posebej učinkovita pri nalogah, kjer se pojavljajo različne ravni težavnosti, saj omogoča učitelju, da diferencira podporo glede na potrebe posameznih učencev.

Slika 4: Tribarvne kocke

Vir: Lasten

Za učitelja je izjemno dragoceno povratna informacija o tem, kako učenec vrednoti svoje delo. To mu omogoča boljše razumevanje učenčevega dojemanja učne snovi, njegovih sposobnosti samorefleksije in samozavesti.

Pri delu z učenci sem uvedla preprost sistem samovrednotenja, kjer so se ob končani nalogi in pregledu označili z barvnim krogcem:

- zelena barva: Nalogo sem rešil pravilno in dobro razumem snov.
- rumena barva: Rešil sem nalogo, vendar imam nekaj napak.
- rdeča barva: Naloga mi je povzročala velike težave.

Primeri medvrstniškega podajanja povratne informacije učencu pri domači nalogi

Medvrstniško podajanje povratne informacije je učinkovit način, da učenci razvijajo veščine komunikacije, kritičnega razmišljanja in sodelovanja. Pri domačih nalogah lahko tovrsten pristop učencem pomaga poglobiti razumevanje snovi, hkrati pa ustvarja bolj vključujoče in sodelovalno učno okolje. Da bi bilo medvrstniško podajanje povratne informacije učinkovito, je ključno, da učence na ta proces ustrezno pripravimo. Priprava vključuje postopno uvajanje metode v pouk. Učenci morajo biti dlje časa v stiku s formativnim spremljanjem, kar pomeni, da se na primeru učitelja učijo podajati povratno informacijo glede na postavljene kriterije uspešnosti. V praksi se je izkazalo, da imajo učno šibkejši učenci s tem velike težave.

Največkrat smo si povratno informacijo dajali kar ustno, najprej frontalno, nato v skupinah in nazadnje v parih. Kasneje smo vključili še strategijo "dve zvezdici in želja", kjer po pregledu sošolčeve naloge vsak učenec napiše dva pozitivna vidika (zvezdice) in eno priporočilo (željo) za izboljšavo.

Občasno sem učencem natisnila list s kriteriji uspešnosti, ki so jih prilepili ob svoj izdelek. Sošolec je izdelek pregledal, nato pa ustrezno pobarval obraz.

ZAKLJUČEK

Kakovostna povratna informacija izboljša učenje. Učenci, ki kot povratno informacijo dobijo nasvet napredujejo bolje, kot učenci, ki pridobijo ocene ali nagrade. Učence motivira k nadaljnjemu delu. Kvalitetno povratno informacijo je pomembno podati tudi pri domačih nalogah, saj s tem omogočimo, da učenci lažje dobijo realno predstavo o svojem znanju, vpogled v razloge neznanja in možnosti napredka. Najboljša povratna informacija pri domači nalogi je *takojšna*, zato je zelo pomembno, da so v učni proces vključeni tudi učitelji podaljšanega bivanja. Pomembno je, da tudi starše opozarjamo, naj naloge opravljajo sami, saj bo le tako povratna informacija, ki pride od učenca do učitelja realna in koristna za učni proces.

Viri in literatura

1. Brunauer, A. H. (2017). *Formativno spremljanje v podporo učenju – Povratna informacija*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Klavan, E. (1992). *Taming the homework monster*. New York: Poseidon press.
3. Kehrer, P., Kelly, K., Heffernan, N. (2013). *Does Immediate Feedback While Doing Homework Improve Learning?* Florida: Worcester Polytechnic Institute.
4. Lakše, I. (1999). Kakšne naj bodo domače naloge? Šolsko svetovalno delo, 22–31.
5. Núñez, J. C., Suárez, N., Rosário, P., Vallejo, G., Cerezo, R., & Valle, A. (2015). Teachers' feedback on homework, homework-related behaviors, and academic achievement. *The Journal of Educational Research*, 108(3), 204–216.
6. Peršolja, M. (2019). *Formativno spremljanje znanja v praksi – priročnik za učitelje*. Domžale: Demago
7. Younker, B. A. (2003). The nature of feedback in a community of composing. V M. Hickey (ur.), *Why and how to teach music composition: A new horizon for music education*. Reston, VA: MENC: The National Association for Music Education, str. 233–242.

Tekmovati ali ne, to je zdaj odločitev

IRENA STEGNAR

isplanika@gmail.com

Povzetek: Tekmovati ali ne, to je zdaj odločitev, je prispevek, ki je nastal zato, ker se kot učiteljica fizike in kemije v osnovni šoli, tudi v letošnjem šolskem letu, srečujem z nižjo udeležbo učencev¹ na šolskem tekmovanju iz znanja fizike in kemije. Lansko šolsko leto je bila udeležba na tekmovanju iz znanja fizike slaba, kar sem pripisovala temu, da se vsake toliko časa pojavi generacija učencev, katerih fizika ne zanima. V prvi polovici januarja bo šolsko tekmovanje iz kemije, zato sem že začela sprejemati prijave. V enem oddelku osmih razredov sprva ni bilo niti ene prijave na tekmovanje, zato sem se odločila, da fenomen ne udeležbe na tekmovanju nekoliko bolj raziščem. Pripravila sem dve anketi, eno za učence devetih razredov in eno za učence osmih razredov. Anketi sem ločila po razredih, ker so se lansko šolsko leto učenci sedanjih devetih razredov, na tekmovanje prijavi, vendar se ga niso udeležili in sem iskala vzroke za neudeležbo. Zanimalo me je tudi, kakšno je njihovo

---

¹ V tem sestavku uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

mnenje o tekmovalnih nalogah. Predvidevala sem, da se učenci prijavljajo na tekmovanja, ki jih organizira šola, vendar me je zanimalo, če je tudi na ostalih področjih udeležba nižja. Zanimalo me je, kaj učence motivira, da se prijavijo na tekmovanje, kakšna oblika priprave na tekmovanje jim najbolj ustreza in, če prejmejo dovolj informacij o samem tekmovanju.

Ključne besede: vrste tekmovanj, motivacija, (ne)udeležba

Abstract: To compete or not to compete, that is now the decision.

This article emerged from my experience as a teacher of physics and chemistry in elementary school. Once again, this school year, I am observing lower student participation in school competitions in these subjects. Last school year, participation in the physics knowledge competition was poor, which I attributed to the occasional appearance of a generation of students who are simply not interested in physics. In the first half of January, the school will host a chemistry competition, and I have already started accepting registrations. However, in one eighth-grade class, there were initially no registrations at all, prompting me to investigate the phenomenon of non-participation in competitions more closely. I prepared two surveys: one for ninth-grade students and another for eighth-grade students. I separated the surveys by grade levels because, last school

year, students from the current ninth-grade cohort had registered for the competition but ultimately did not participate, and I wanted to identify the reasons for their absence. I was also interested in their opinions on the competition tasks. I assumed that students register for competitions organized by the school, but I wanted to find out whether participation is also declining in other areas. I sought to understand what motivates students to register for competitions, what forms of preparation they find most suitable, and whether they receive sufficient information about the competitions themselves.

Keywords: types of competitions, motivation, and (non)participation

UVOD

Pomembni datumi šolskega koledarja so prazniki, počitnice, datumi nacionalnega preverjanja znanja, zaključek ocenjevalnih obdobji, datumi popravnih in predmetnih izpitov ter datumi šolskih tekmovanj. Naša šola organizira naslednja šolska tekmovanja: matematika logika in matematika Vegovo priznanje, fizika Stefanovo priznanje, kemija Preglovo priznanje, slovenščina Cankarjevo priznanje, tehnika konstruktorstvo in tehnologije obdelav, glasbena olimpijada, geografija, angleščina, nemščina, zgodovina, biologija proteus, zgodovina diabetes, računalništvo, ekokviz, gospodinjstvo Zlata kuhalnica, Vesela šola in letošnje šolsko letos, prvič finančna pismenost. Vsak učitelj mentor mora za svoje tekmovanje pripraviti protokol, ki ga predstavi v uvodni uri učencem, razredniki staršem na prvem roditeljskem sestanku in je dostopen tudi na spletni strani šole. Osrednji del protokola so datumi tekmovanj, vsebine tekmovanj in načini priprave na tekmovanje. Ob koncu šolskega leta mentor odda poročilo o tekmovanju. V uvodni uri fizike učencem predstavim Jožefa Stefana in njemu na čast tekmovanje iz fizike, pri kemiji pa Friderika Pregla in njegov vpliv na kemijo.

Potem ko zberem prijave na posamezna tekmovanja, učencem tekmovalcem predstavim spletno stran za fiziko DMFA in za kemijo ZOTKS. S predmetnikom nimam dodeljene dodatnega pouka za fiziko oziroma kemijo, zato priprava na tekmovanje poteka v strnjeni obliki en teden pred vsakim tekmovanjem, eno uro po pouku, za vse

učence devetih in osmih razredov skupaj. Če želi biti učenec uspešen na tekmovanju, je udeležba na pripravah nujna, ker so z učnim načrtom določene tudi izbirne vsebine, ki niso obvezne obravnave pri rednih urah in jih z učenci obravnavamo na pripravah. V osmem razredu se na tekmovanjih preverjajo tudi fizikalne in kemijske vsebine naravoslovja, na pripravah se jih spomnimo in ponovimo.

Pomen šolskih tekmovanj

Tekmovanja so tudi dobra priložnost za nadarjene učence. »Da bi dosegli uspeh in srečo, potrebujete priložnosti – velikodušno, primerno učno gradivo, dobro poučevanje z doslednim izzivom, zgled, ki jim je potrebno slediti, motivacijo za dolge ure vežbanja in osebni pogum, da izkoristite priložnost.« (Freeman, 2010, str. 11).

Z vsakim tekmovanjem se pojavi tudi želja po uspehu. »Uspešno osvajanje znanja se ne realizira kar z obiskovanjem šole, ampak je potrebno, da se učenec nečesa hoče naučiti, da uporablja svoje moči in sposobnosti za doseg tega cilja.« (Ferbežer, Težak, Korez, 2008, str. 57). Tekom svojega šolanja se nisem udeleževala šolskih tekmovanj. Vrednotenje oziroma rezultat, dosežek je bil tisti del, ki me je odvrčal, ker je z njim povezan (ne)uspeh. Takrat še nisem razumela, »da neuspeh pomeni edino to, da še nisi našel rešitve.« (Simps, 1999, str. 124).

Praktični del

Preglednica 1 prikazuje število učencev osmih in devetih razredov, ki so se lansko šolsko leto, 2023/24, prijavi oziroma udeležili tekmovanj iz fizike in kemije. Glede na prijavo, je udeležba nizka.

Preglednica 1

2023/24	8.razred		9.razred	
	prijava	udeležba	prijava	udeležba
FIZIKA	15	7 (47 %)	8	4 (50 %)
KEMIJA	26	13 (50 %)	10	4 (40 %)

ANKETA O TEKMOVANJIH ZA 8. RAZRED

1. Sem **učenka/učenec** 8. razreda. Obkroži besedo v poudarjenem tisku.

V anketi je sodelovalo 52 osmošolcev, od tega 29 (55,8 %) deklet in 23 (44,2 %) dečkov.

2. Našteta so tekmovanja, ki se izvajajo na naši osnovni šoli. Obkroži vsa tista tekmovanja, ki si se jih v času šolanja v osnovni šoli že udeležil-a.

ime tekmovanja	udeležba
matematika – Vegovo priznanje	19 (36,5 %)
astronomija	0
kresnička	22 (42,3 %)
konstruktorstvo in tehnologije obdelav	0

logika	22 (42,3 %)
Cankarjevo tekmovanje	19 (36,5 %)
bober (računalništvo)	6 (11,5 %)
diabetes	10 (19,2 %)
Vesela šola	1 (0,02 %)
Zlata kuhalnica	0
mladi glasbeniki	1 (0,02 %)
geografija	6 (11,5 %)
angleščina	16 (30,8 %)
nemščina	2 (0,04 %)
zgodovina	4 (0,08 %)
proteus	4 (0,08 %)
Eko kviz	11(21,2 %)
drugo:	0

3. Ali se boš, oziroma si se že, v osmem razredu udeležil-a kakšnega šolskega tekmovanja?

Pritrdilno je odgovorilo 25 (48,1 %) udeležencev in nikalno 27 udeležencev (51,9 %).

4. Katerih šolskih tekmovanj se boš, oziroma si se že, udeležil-a v času osmega razreda?

Po alinejah so naštet različne kombinacije tekmovanj.

- Nobenega, 17 osmošolcev.
- Angleščina, 2 osmošolca.
- Diabetes, zgodovina, geografija, logika, Cankarjevo tekmovanje.
- Matematika -Vegovo, 3 osmošolci.
- Vegovo, angleščina, diabetes, logika.
- Logika, angleščina.
- Vegovo, logika, angleščina, 2 osmošolca.
- Vegovo, logika, 3 osmošolci.
- Cankarjevo, geografija.
- Kemija, 2 osmošolca.
- Diabetes, fizika, kemija.
- Diabetes, 2 osmošolca.
- Fizika, kemija.
- Športna tekmovanja.
- Geografija, proteus.
- Geografija.
- Nemščina.
- Vegovo, angleščina, zgodovina, logika, Cankarjevo, Vegovo.
- Vegovo, logika, Cankarjevo, geografija.
- Ne vem še, 2 osmošolca.

5. Kaj te motivira, da izbereš določeno tekmovanje?

- Če mi je nek predmet všeč.

- Nič, 11 osmošolcev.
- To, da znam, 2 osmošolca.
- Zanimanje za predmet, 5 osmošolcev.
- Znanje.
- Sam se odločim.
- Razvijam si možgane, ko bom v službi.
- Zoisova štipendija, 4 osmošolcev.
- Dolgčas.
- Prijateljice, 2 osmošolca.
- Da mogoče dobim priznanje.
- To, da preizkusim svoje znanje, 2 osmošolca.
- Dober, zabaven predmet.
- Želim vedeti več, 2 osmošolca.
- Da sem v predmetu dober.
- To (Vegovo) me zanima in se s tem rada ukvarjam v prostem času.
- Dodatne točke za v srednjo šolo.
- Priznanje, 2 osmošolca.
- Področje tekmovanja oziroma tema tekmovanja.
- Ne vem.

6. Kje dobiš informacije o tekmovanju? Obkrožiš lahko več možnosti.

A) V uvodni uri pri posameznem predmetu na začetku šolskega leta.	27 (51,9 %)
---	-------------

B) Na spletni strani osnovne šole.	7 (13,5 %)
C) Na spletni strani organizatorja tekmovanja (DMFA, ZOTKS...).	3 (0,06 %)
D) Od mentorja tekmovanja.	22 (42,3 %)
Drugo: od prijateljev	2 (0,04 %)

7. Kakšna oblika priprave na tekmovanje ti najbolj ustreza? Obkroži eno možnost.

A) Priprava na tekmovanje v času dodatnega pouka.	8
B) Priprava na tekmovanje vsak dan po pouku en teden pred tekmovanjem.	4
C) V šoli od mentorja prejmem tekmovalne pole, ki jih nato rešim doma in jih preverim s pomočjo rešitev.	13
D) Priprav za šolsko tekmovanje ne potrebujem, saj bi se moral-a za to stopnjo tekmovanja vse naučiti pri pouku.	2
Drugo:	/

8. Če si se prijavil-a na šolsko tekmovanje iz kemije, reši to vprašanje.
Če se nisi, preskoči na naslednje vprašanje.

Zakaj si se prijavil-a na šolsko tekmovanje iz znanja kemije?

Obkrožiš lahko več možnosti.

A) Kemija me zanima.	10
B) Kemijo imam odlično pet.	1
C) Zanima me, če zmorem reševati težje naloge.	2
D) Potrebujem srebrno oziroma zlato priznanje za zoisovo štipendijo.	3
E) Nadaljevala-a bom šolanje na gimnaziji in želim razumeti ter reševati težke naloge.	1
Drugo:	/

9. Zakaj se nisi prijavil-a na šolsko tekmovanje iz kemije? Obkroži le eno možnost.

A) Kemija je pretežka.	6
B) Ne da se mi hoditi na priprave po pouku.	3
C) Strah me je, kaj bo rekla učiteljica, če bom tekmovanje slabo reševal-a.	1
D) Na splošno ne maram tekMOVATI.	5
E) Že brez tekmovanja imam dovolj obveznosti.	9
Drugo: nimam časa za priprave.	1

ANKETA O TEKMOVANJIH 9. RAZRED

1. Sem **učenka/učenec** 9. razreda. Obkroži besedo v poudarjenem tisku.

V anketi je sodelovalo 51 devetošolcev, od tega 23 (45,1 %) deklet in 28 (54,9 %) dečkov.

2. Našteta so tekmovanja, ki se izvajajo na naši osnovni šoli. Obkroži vsa tista tekmovanja, ki si se jih v času šolanja v osnovni šoli že udeležil-a.

ime tekmovanja	udeležba
matematika - Vegovo priznanje	27 (36,5 %)
fizika – Stefanovo priznanje	10 (19,6 %)
kemija – Preglovo priznanje	11 (21,6 %)
astronomija	2 (0,04 %)
kresnička	30(58,8 %)
konstruktorstvo in tehnologije obdelav	0
logika	37 (72,5 %)
Cankarjevo tekmovanje	26 (51,0 %)
bober (računalništvo)	16 (31,4 %)
diabetes	13 (25,5 %)
Vesela šola	1 (0,02 %)
Zlata kuhalnica	7 (13,7 %)
mladi glasbeniki	1 (0,02 %)
geografija	11 (21,6 %)
angleščina	18 (35,3 %)

nemščina	9 (17,6 %)
zgodovina	9 (17,6 %)
proteus	16 (31,4 %)
Eko kviz	21 (41,2 %)
drugo: Glasbena olimpijada	1 (0,02 %)

3. Ali se boš, oziroma si se že, v devetem razredu udeležil-a kakšnega šolskega tekmovanja?

Pritrdilno je odgovorilo 23 (45,1 %) udeležencev in nikalno 28 udeležencev (54,9 %)

4. Katerih šolskih tekmovanj se boš, oziroma si se že, udeležil-a v času devetega razreda?

- Kemija, angleščina.
- Nič, 18 devetošolcev.
- Matematika logika.
- Geografija, angleščina, logika, Vegovo, kemija.
- Angleščina, kemija, proteus.
- Proteus, fizika.
- Zgodovina, geografija.
- Logika, Vegovo, proteus, fizika.
- Vegovo, fizika, logika.
- Eko kviz.
- Fizika, angleščina.
- Logika, Vegovo.
- Ne vem še, 4 devetošolcev.

- Kemija, fizika, matematika.
- Logika, proteus, bober, Cankarjevo tekmovanje, kemija, fizika, Vegovo.
- Fizika, kemija, bober, logika, proteus.
- Logika, zgodovina, geografija, fizika, Vegovo.
- Logika, Cankarjevo.
- Zgodovina, logika.
- Angleščina, Cankarjevo, sladkorna, kemija.
- Vegovo, logika, geografija.
- Vegovo, logika, Cankarjevo.
- Logika, proteus, angleščina, nemščina, geografija, sladkorna bolezen, Vegovo, kemija, glasbena olimpijada, Cankarjevo.
- Vegovo, logika, proteus.
- Logika.

5. Kaj te motivira, da izbereš določeno tekmovanje?

- To kar mi je všeč, izberem.
- Ker bi rekel, da mi gre in bi znal.
- Dolgčas.
- Zabavna je še posebej logika.
- Ne vem, 4 devetošolci.
- Zanimivost teme, 3 devetošolci.
- To ali mi je predmet všeč in ali mi gre, 2 devetošolca.
- Moji cilji, rad se učim, želim razširiti svoje znanje

- Da me snov za tekmovanje zanima, 2 devetošolca.
- Pridobitev štipendije v srednji šoli, 7 devetošolcev.
- Nič, 11 devetošolcev.
- Če se mi da pripravljat, oziroma, če mi ni sam predmet v šoli težak.
- Matematika.
- To, da prinese točke za Zlato knjigo in tisto štipendijo, ki jo dobiš v srednji šoli.
- Želja po uspehu.
- Zanimiva področja.
- Prijateljice.
- Ko sem bil mlajši, me je motiviralo to, da sem se lahko preizkusil v svojem znanju.
- Snov mi gre, 2 devetošolca.
- Zanimanje, 2 devetošolca.
- Ko sem bil mlajši, mi je bilo zanimivo.
- Da imam znanje o tem že prej.
- Za zabavo, 2 devetošolca.
- Starši, 2 devetošolca.

6. Kje dobiš informacije o tekmovanju? Obkrožiš lahko več možnosti.

A) V uvodni uri pri posameznem predmetu na začetku šolskega leta.	24 (47,1 %)
---	-------------

B) Na spletni strani osnovne šole.	1 (0,02 %)
C) Na spletni strani organizatorja tekmovanja (DMFA, ZOTKS...).	6 (11,8 %)
D) Od mentorja tekmovanja.	32 (62,7 %)
Drugo: sestra, v knjigah z vsebino določeno za tekmovanje	2 (0,04 %)

7. Kakšna oblika priprave na tekmovanje ti najbolj ustreza? Obkroži eno možnost.

A) Priprava na tekmovanje v času dodatnega pouka.	12
B) Priprava na tekmovanje vsak dan po pouku en teden pred tekmovanjem.	3
C) V šoli od mentorja prejmem tekmovalne pole, ki jih nato rešim doma in jih preverim s pomočjo rešitev.	10
D) Priprav za šolsko tekmovanje ne potrebujem, saj bi se moral-a za to stopnjo tekmovanja vse naučiti pri pouku.	/
Drugo: doma, med poukom.	1 1

V nadaljevanju se anketa navezuje na tekmovanje iz znanja **fizike** in **kemije**.

8. V osmem razredu sem se udeležil-a naslednjih šolskih tekmovanj.

A) Tekmovanje iz fizike.	2
B) Tekmovanje iz kemije.	3
C) Tekmovanje iz fizike in kemije.	10
D) Nisem se udeležil-a nobenega od naštetih tekmovanj.	36

9. Če se tekmovanja iz fizike oziroma kemije nisi udeležil-a, odgovori tako, da obkrožiš le eno možnost.

A) Kemija/fizika je pretežka.	11
B) Ne da se mi hoditi na priprave po pouku.	3
C) Strah me je, kaj bo rekla učiteljica, če bom tekmovanje slabo reševal-a.	2
D) Na splošno ne maram tekmovati.	4
E) Že brez tekmovanja imam dovolj obveznosti.	14
Drugo: nisem bil pripravljen, nikoli mi ni uspelo iti.	1 1

Vprašanja 10., 11., 12., 13. in 14. odgovarjajo učenke in učenci, ki so se prijavi na tekmovanja iz fizike oziroma kemije lansko šolsko leto.

10. Zakaj si se prijavil-a na šolsko tekmovanje iz znanja fizike oziroma kemije? Obkrožiš lahko več možnosti.

A) Fizika oziroma kemija me zanima.	9
B) Fiziko oziroma kemijo imam odlično pet.	2
C) Zanima me, če zmorem reševati težje naloge.	3
D) Potrebujem srebrno oziroma zlato priznanje za zoisovo štipendijo.	5
E) Nadaljevala-a bom šolanje na gimnaziji in želim razumeti ter reševati težke naloge.	10
Drugo:	/

11. Priprave za fiziko in kemijo so potekale v strjeni obliki, od ponedeljka do petka, v času od 13. do 14. ure.

Kolikokrat si bil-a na pripravah? Obkrožiš lahko eno možnost.

5-krat	/
4-krat	2
3-krat	7
2-krat	2
1-krat	2
nič-krat	2

12. Zakaj nisi obiskoval-a priprav na tekmovanje? Obkroži eno možnost.

A) V času priprav sem imel-a pouk.	3
------------------------------------	---

B) Po pouku se mi ni dalo reševati nalog.	1
C) Raje rešujem naloge doma.	/
D) Ni mi všeč strjena oblika priprav na tekmovanje.	1
E) Pozabil-a sem na priprave.	5
F) V času priprav sem imel-a pouk.	3
Drugo: imam veliko zunanjih obveznosti,	1
vse se mi je prekrivalo.	1

13. Kakšno je tvoje mnenje o tekmovanjih za fiziko in kemijo? Obkrožiš lahko več možnosti.

A) Naloge, predvsem pri fiziki, so pretežke.	5
B) Vseh nalog ne znam rešiti, ker pri pouku še ne obravnavamo vse učne snovi, ki je na tekmovanju, vendar priprav nisem obiskoval-a.	3
C) Pri fiziki je preveč besedila za posamezno nalogo.	3
D) Kriterij ocenjevanja, predvsem pri kemiji, je prestrog.	1
E) Pri kemiji se vedno kaj zaplete pri rešitvah.	3
Drugo: snov za tekmovanje moraš razumeti,	1
ogromno prijavljenih-velika konkurenca,	1
odgovor b, ampak sem obiskovala priprave,	1
lahko je.	1

14. Na tekmovanje sem se prijavil-a, ampak se tekmovanja nisem udeležil-a. Zakaj? Obkrožiš lahko eno možnost.

A) Ker je tekmovanje potekalo po pouku.	1
B) Ker sem na tekmovanje pozabil-a.	/
C) Ker se na tekmovanje nisem dovolj pripravil-a.	2
D) Ker sem imel-a preveč tekmovanj.	1
Drugo:	/

ZAKLJUČEK

Pri izbiri vrste tekmovanj in številu tekmovanj, so interesi učencev zelo različni. Po eni strani me preseneča udeležba učencev pri logiki, Vegovem tekmovanju in Cankarjevemu tekmovanju, po drugi strani pa spet ne, ker so te vrste tekmovanj že utečene, saj potekajo že od prvega razreda dalje. Anketa je pokazala, da so učenci dobro obveščeni o posameznem tekmovanju in, da sta najboljša načina obveščanja o tekmovanju v uvodni uri določenega predmeta in mentorjeve informacije glede tekmovanja, zelo malo udeležencev se poslužijo spletne strani šole oziroma organizatorja. Kresnička je bila naravoslovno tekmovanje učencev od prvega do vključno sedmega razreda, kar 58,8 % učencev devetih razredov se je tekmovanja kresnička udeležilo, lansko šolsko leto tekmovanje iz strani organizatorja ni bilo izvedeno. Veseli me, da je za slabo petino učencev motivacija »zanimanje za fiziko in kemijo« na prvem mestu, za učence devetih razredov pa priprava za prihodnost. Zanimivo se mi zdi, da je večina osmošolcev izbrala sledeči način priprave na tekmovanje »v šoli od mentorja prejmem tekmovalne pole, ki jih nato rešim doma in jih preverim s pomočjo rešitev«, učencem

devetih razredov, za čisto malo glasov več, ustreza »priprava na tekmovanje v času dodatnega pouka«. Malo tekmovalcev je izbralo za način priprave »priprava na tekmovanje vsak dan po pouku en teden pred tekmovanjem«. V večini so učenci na priprave po pouku pozabili. Za predmeta fizike in kemije imam možnost izbire ali dodatni ali dopolnilni pouk, odločim se za dopolnilni pouk, zato bo način priprave na tekmovanje ostal nespremenjen. Vzpodbujam skupne priprave, ker so izkušnje pokazale, da so učinkovite. Učenci med seboj izmenjajo načine reševanja nalog, slišijo kako vsak posameznik rešuje nalogo, in kakšno nalogo razložijo na svoj način tako, da sošolec razume rešitev. Zakaj se učenci ne udeležujejo tekmovanja iz znanja fizike oziroma kemije, je pri osmih in devetih razredih prevladalo »že brez tekmovanja imam dovolj obveznosti«, takoj za tem, z zelo majhno razliko pa »kemija/fizika je pretežka«. Skupnega vzroka na vprašanje »Na tekmovanje sem se prijavil-a, ampak se tekmovanja nisem udeležil-a. Zakaj?« ni mogoče določiti, saj so odgovori različni, se pa pri nizkem številu prijav vsaka neudeležba pozna. Izkušnje so pokazale, da bo učenec osvojil bronasto, srebrno ali zlato priznanje, če je učenec s področjem uglasen, nadarjen, vложи čas, trud in je pri pripravi na tekmovanje samostojen, da sam išče naloge za vajo oziroma prosi mentorja za nove »orehe«, ki jih bo »strl« s svojo vztrajnostjo. Korak, ki ga mora narediti mentor, je zaupanje v svoje učence, da zmorejo dosegati odlične rezultate, zato sem posameznike osmega razreda nagovorila in vzpodbudila, če bi želeli priti na priprave in se nato odločijo ali

tekmovati ali ne. Kot pravimo »zgledi vlečejo«, so se nato učenci še med seboj vzpodbujali in kar nekaj se jih je odločilo sprejeti izziv.

Viri in literatura

1. Freeman, J. (2010). *Gifted Lives: what happens when gifted children grow up?*. Routledge , New York.
2. Ferbežer, I., Težak, S. in Korez, I. (2008). *Nadarjeni otroci*. Didakta d. o. o., Radovljica.
3. Juriševič, M. (2012). *Motiviranje učencev v šoli*. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana.
4. Sims, P. (1999). *Spodbujanje odličnosti*. Učila, Tržič.

Pravičnost v šoli in učenci z DSP

TANJA ŠKAFAR, mag. prof. geog. in ped.

tanja.skafar@os-petrovce.si

Povzetek: Pravičnost je del našega vsakdana, tudi šolskega. Poznamo različne definicije pravičnosti. Razumevanje pravičnosti se med posamezniki razlikuje, glede na posredno ali neposredno udeležbo v dani situaciji. Šolski sistem skuša z različnimi ukrepi zagotoviti vsem učencem enake izhodiščne možnosti za uspeh. Otroci s posebnimi potrebami so deležni posamezne pomoči oz. podpore, s pomočjo katere se jim zagotavlja pravičnejšo šolo. Ena od oblik podpore je dodatna strokovna pomoč (DSP). Učenci in učitelji so soustvarjalci pravične šole, zato smo z raziskavo med učenci z dodatno strokovno pomočjo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju želeli preveriti, kakšna je po njihovem mnenju pravična šola. Učenci navajajo, da je pravična šola tista, ki zagotavlja vsem enake izhodiščne možnosti za uspeh. Vključenost vseh učencev v OŠ, skok čez ovire, DSP, manjše učne skupine, spodbujanje nadarjenih učencev in nacionalno preverjanje znanja po mnenju učencev pripomorejo k pravičnejši šoli. Največji vpliv na učni uspeh pa imata po njihovem mnenju vloženi trud in napor učencev.

Ključni pojmi: pravičnost, enakost, pravična šola, dodatna strokovna pomoč DSP

Abstract: Justice is part of our daily life, including in school. There are various definitions of justice. The understanding of justice varies among individuals, depending on their indirect or direct involvement in a given situation. The school system strives to provide all students with equal starting opportunities for success through various measures. Students with special needs receive individual assistance and support, which ensures a fairer school environment. One form of support is additional professional help (APH). Students and teachers are co-creators of a just school, and through a study among students with additional professional help in the third educational period, we wanted to examine their opinion on what constitutes a fair school. According to the students, a fair school is one that provides all students with equal starting opportunities for success. The inclusion of all students in primary school, overcoming obstacles, APH, smaller learning groups, encouraging gifted students, and national knowledge testing, according to students, contribute to a fairer school. The greatest impact on academic success, in their opinion, comes from the effort and commitment of the students themselves.

Keywords: justice, equality, just school, additional professional assistance APA

UVOD

Pravičnost je pojem, ki je del našega življenja. S pravičnostjo se običajno začnemo ukvarjati, ko pride do »odtujitve« le te. Že predšolske otroke večkrat slišimo izreči trditev: »To je nepravilno.« V šolskem okolju pa je pravičnost pojem, ki ga večkrat slišimo od učencev, učiteljev in staršev. Pravičnost razume vsak drugače, interpretacija pa je lahko različna tudi zaradi posameznikove posredne ali neposredne udeležbe v dani situaciji. Strokovni članek opisuje različne teorije pravičnosti, z vidika učencev z dodatno strokovno pomočjo (DSP) na OŠ Petrovče. Teoretični del članka opisuje različne teorije pravičnosti, pogoje za pravično šolo in šolsko zakonodajo s področja pravičnosti. V nadaljevanju smo s pomočjo raziskave, predstavili podatke o dojetanju pravičnosti v šoli med učenci z dodatno strokovno pomočjo.

Pravičnost in različne teorije pravičnosti

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) definira pravičnost kot: »Lastnost, značilnost pravičnega človeka.« (SSKJ, 2014).

Že od antike dalje je pravičnost razumljena kot najpomembnejša od štirih glavnih vrlin (pravičnost, preudarnost, zmernost in pogum) in po Platonovem mnenju vključuje ostale tri vrline. To miselnost je prevzel tudi Aristotel. Aristotel je kot pravično navajal to, kar je v skladu z enakostjo. (Kodelja, 2022). 1.40. Šolska ocena je pravična, če glede na izkazano znanje ni ne previsoka ne prenizka. V tem primeru

je pravičnost mišljena kot enakost, ki velja le za stvari. Osnovno pravilo pravičnosti pravi, da moramo enake obravnavati enako, različne pa različno (Kodelja, 2022).

Distributivna pravičnost je vrsta pravičnosti kot enakosti. Enake izobraževalne možnosti pa so pogoj, da imajo vsi državljani enake možnosti za uspeh. Izoblikovala sta se dva pogleda na enakost v izobraževanju: enakost resursov in enakost rezultatov. Po Rawlsovem mnenju morajo biti primarne dobrine razdeljene enako, razen v primeru, če neenaka razdelitev koristi tistim, ki so v najslabšem položaju (Kodelja, 2022).

Med sodobnejšimi koncepti pravičnosti je koncept štirih R-jev (avtor Lynch s sodelavci), ki ga v svojem delu navaja Lesar. Le-ta z udejanjanjem redistribucije in rekognicije omogoča zagotavljanje individualnih pravic in svoboščin, medtem ko z uveljavljanjem reprezentacije in relacionalnosti omogočimo enakost pogojev in bolj pravično strukturirano družbeno okolje (Lesar, 2022, str. 7).

Pogoji za pravično šolo

Izobraževanje lahko pomembno vpliva na ustvarjanje pravičnejših in bolj vključujočih družb. Pravičnejše družbe bodo ustvarjene, ko bodo sistemi izobraževanja vsem mladim zagotovili možnosti in priložnosti, da razvijajo svoje talente in potencialne, ne glede na njihovo ozadje (Eurydice, 2021).

Izobraževalni sistemi so pomemben del pri zagotavljanju možnosti, da posameznik izboljša svoje življenje. Evropska unija se je zavezala k izenačevanju možnosti za vse učence. Tistim učencem, ki pri pouku potrebujejo drugačno, prilagojeno obravnavo, se skuša odstraniti ovire, da pridejo do izobrazbe (Cankar, 2020, str. 10).

Enake možnosti so eden od osnovnih mehanizmov pravične šole (Barle Lakota, A in Sardoč, M., 2015, str. 69).

Eurydice navaja, da na pravičnost v izobraževanju vplivajo standardizacija, stratifikacija in ukrepi za pomoč in podporo. Med slednje spadajo: priložnosti za učenje, podporo prikrajšanim šolam in pomoč učencem z nizkimi dosežki. S temi ukrepi naj bi se omilila prikrajšanost (Eurydice, 2021, str. 7).

Med bolj razširjene ukrepe pomoči sodijo ukrepi, ki so namenjeni neposredno učencem z nizkimi dosežki. V večini evropskih sistemov izobraževanja je najpogostejša oblika podpore pomoč psihologov ali drugih strokovnjakov (Eurydice, 2021, str. 16).

Rezultati Eurydice (2021) analize navajajo štiri področja, na katera lahko pristojni za izobraževanje posežejo, da bi se povečala pravičnost v šoli:

- povečanje javne porabe za primarno izobraževanje,

- premik razvrščanja učencev na različne tipe programov na čim pozneje v vertikali izobraževanja,
- zmanjševanje razlik v politikah izbire in sprejema na šole,
- zmanjšanje števila ponavljavcev.

Raziskave kažejo, da imajo učenci s posebnimi potrebami v primerjavi z večinsko populacijo konstantno nižje dosežke. Zaostanek v dosežkih pri učencih s posebnimi potrebami je v šestem razredu dokaj konstanten in se za iste učence v devetem razredu ne spremeni (Cankar, 2020, str. 54).

Šolska zakonodaja in pravičnost

V Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011, str. 13–15) se navajajo splošna načela in cilji vzgoje in izobraževanja. Mednje med drugim spadajo človekove pravice in dolžnosti, avtonomija, pravičnost in kakovost. Pravičnost v izobraževanju je del družbene pravičnosti. Povezuje se z enakostjo, ki jo v izobraževanju razumemo kot enakost možnosti za izobraževanje, in prispeva k temu, da imajo posamezniki enake možnosti za uspeh v življenju. Predvideva se, da se enake obravnava enako in neenake z upoštevanjem njihove različnosti. Enakost možnosti je odvisna od izobraževalnih možnosti, ki jih posamezniku zagotovi država. Le ta si mora prizadevati za pravično družbo s politiko pozitivne diskriminacije, brezplačnim izobraževanjem, ki so ga deležni vsi v enakem obsegu, omogočiti mora individualizacijo pouka in inkluzijo

učencev s posebnimi potrebami, kadar je to zanje koristno. K pravičnosti v izobraževanju spada tudi enaka obravnava učencev (če ni tehtnih razlogov za razlikovanje) pri ocenjevanju znanja, nagrajevanju in kaznovanju (Bela knjiga, 2011, str. 14–15).

Bela knjiga navaja splošne strategije in ukrepe, ki pripomorejo h kakovosti in pravičnosti šolskega sistema:

- ukrepi pozitivne diskriminacije na ravni obvezne šole (npr. dopolnilni pouk, zagotoviti večje sodelovanje s starši, itd.),
- ukrepi, ki spodbujajo kakovost in odličnost v šolskem sistemu (npr. manjše skupine učencev, spodbujanje nadarjenih učencev...),
- splošna matura kot zagotavljanje pravičnih kriterijev za vstop v terciarno izobraževanje,
- uvajanje ciljno zasnovanih ukrepov, ki bodo spodbujali uspešnost učencev z različnimi sposobnostmi (npr. povečanje enakih izobraževalnih možnosti za otroke iz socialno in kulturno depriviligiranih okolij) (Bela knjiga, 2011, str. 48).

Zakon o osnovni šoli in Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami neposredno ne omenjata pojma pravičnosti, se pa le ta posredno kaže v posameznih členih. Tako npr. Zakon o osnovni šoli navaja cilje osnovnošolskega izobraževanja, med drugim zagotavljanje kakovostne splošne izobrazbe vsemu prebivalstvu in vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti

in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Zakon o osnovni šoli ZOsn, čl. 2). Cilji in načela vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami poudarjajo individualiziran pristop in enake možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb otrok (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami ZUOPP-1, čl. 4).

Otroci s posebnimi potrebami so otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo (DSP) ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja otrok (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami ZUOPP-1, čl. 2).

Raziskava

Cilji raziskave so bili:

- Raziskati, kakšna je po mnenju učencev z dodatno strokovno pomočjo pravična šola.
- Ugotoviti ali je po mnenju učencev šola pravičnejša zaradi dejavnosti, ki jih izvajajo.
- Raziskati, kaj ima po mnenju učencev z dodatno strokovno pomočjo največji vpliv na učni uspeh.

Raziskovalni vzorec

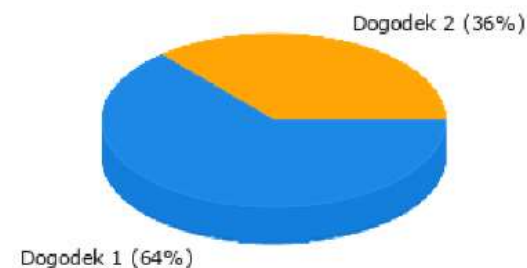
V statistično množico so bili zajeti podatki, ki smo jih pridobili na podlagi anonimno izpolnjenih vprašalnikov o dojemanju pravičnosti v šoli med učenci z dodatno strokovno pomočjo (DSP). Raziskava temelji na neslučajnostnem priložnostnem vzorcu učencev od 7. do 9. razreda, na Osnovni šoli Petrovče, ki so bili v šolskem letu 2024/2025 obravnavani kot otroci s posebnimi potrebami in so imeli DSP. V raziskavo je bilo vključenih 11 učencev, od tega je bilo 5 učenek in 6 učencev. 5 učencev je bilo sedmošolcev, 4 učenci osmošolci in 2 učenca devetega razreda.

Rezultati in razprava

Želeli smo izvedeti, kakšna je po mnenju učencev z dodatno strokovno pomočjo pravična šola. Graf 1 prikazuje kolikšen delež

učencev z DSP meni, da je pravičnejša šola tista, ki zagotavlja učencem enako izhodišče za uspeh.

Graf 1 prikazuje, kateri dogodek je po mnenju učencev pravičnejši. Dogodek 1: Učenec z DSP in učenka pišeta pisni preizkus znanja. Imata enako izhodišče (učenec z DSP ima pisni preizkus na zeleni barvni podlagi, ki jo potrebuje). Dosežeta različen rezultat. Dogodek 2: Učenec z DSP in učenka pišeta pisni preizkus znanja. Učenec z DSP ima preizkus prilagojen njegovim učnim sposobnostim. Dosežeta enak rezultat kot učenka.

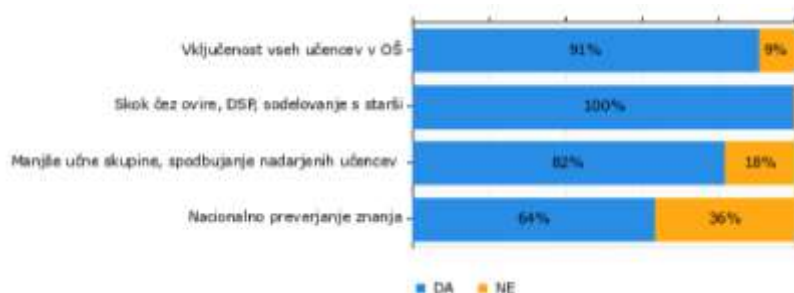
Graf 1: Kateri dogodek je po tvojem mnenju pravičnejši?

64 % učencev meni, da pravičnejši dogodek 1. dogodek, ki učencem nudi enake izhodiščne možnosti za uspeh, ker pa so učenci različno učno sposobni, dosejajo različne rezultate. 36 % anketiranih učencev pa kot pravičnejši navaja 2. dogodek, torej tisti, ki pisni preizkus prilagodi sposobnostim učencev, kar vsem omogoči doseganje enakih rezultatov. Verjetno na rezultat vpliva dejstvo, da so učenci deležni enakih izhodiščnih možnosti in prvi dogodek dobro poznajo.

Tudi Bela knjiga navaja, da k pravičnosti v izobraževanju spada enaka obravnava učencev (če ni tehtnih razlogov za razlikovanje) tudi pri ocenjevanju znanja (Bela knjiga, 2011, str. 14–15).

Raziskava, ki sta jo izvedla Peček in Lesar (2006, str. 167–172) v šolskem letu 2003/2004 med učitelji osnovnih šol v Sloveniji, pokaže drugačne rezultate v primerjavi z odgovori učencev v naši raziskavi. Učenci so kot pravičnejšo označili šolo, ki vsem omogoča enake izhodiščne možnosti, medtem ko so učitelji v pretekli raziskavi menili, da je pravičnejše, če se v šoli prilagaja potrebam posameznih učencev, čeprav sami posvečajo več časa dejavnostim, ki so enake za vse udeležence.

Graf 2 prikazuje različne ukrepe, ki po mnenju učencev pripomorejo k pravičnejši šoli.

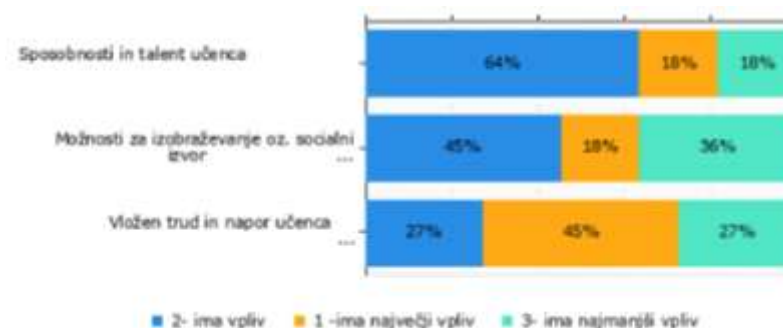

Graf 2: Ali je zaradi spodnjih ukrepov šola bolj pravična? Navodilo: Ob vsakem ravnanju označi želeni odgovor DA ali NE.

Velika večina anketiranih učencev vse dejavnike, ki smo jih našli (vključenost vseh učencev v OŠ, skok čez ovire, DSP, manjše učne

skupine, spodbujanje nadarjenih učencev in nacionalno preverjanje znanja) dojema kot ukrepe, ki pripomorejo k pravičnejši šoli. Vsi anketirani (100 %) so mnenja, da je šola pravičnejša, ker omogoča DSP, ki so ga deležni tudi sami. S tem potrjujejo smiselnost tovrstnega dela. Odgovori anketiranih potrjujejo navedbe Bele knjige (2011), ki ukrepe in strategije, ki so navedeni v anketnem vprašanju navaja kot tiste, ki pripomorejo h kakovosti in pravičnosti šolskega sistema.

Graf 3 prikazuje, kateri dejavniki po mnenju učencev najbolj vplivajo na šolski uspeh.

Graf 3: Kaj od naštetega ima po tvojem mnenju največji vpliv na šolski uspeh?

Po mnenju večine učencev (64 %) sposobnost in talent učenca vplivata na učni uspeh. 18 % jih meni, da sposobnost in talent najbolj vplivata na učni uspeh. Prav tako jih 18 % meni, da imajo sposobnosti in talent najmanjši vpliv na uspeh. Največ anketiranih je odgovorilo, da možnosti za izobraževanje oz. socialni izvor vplivajo na učni uspeh učencev. Sledili so tisti, ki menijo, da ima socialni izvor najmanjši vpliv

na učni uspeh. Najmanj pa jih je odgovorilo, da ima socialni izvor največji vpliv na učnih uspeh. Skoraj polovica učencev (45 %) meni, da imata največji vpliv na učni uspeh vloženi trud in napor učencev. Enak delež anketiranih (27 %) meni, da imata vloženi trud in napor manjši vpliv oz. imata vpliv. Novejše raziskave navajajo, da je socialno-ekonomsko ozadje še vedno močan določevalec dosežkov učencev (Eurydice, 2021, str. 3). Anketirani učenci to zaznavajo v manjšem deležu.

ZAKLJUČEK

Z vprašanjem pravičnosti se v šoli srečujejo učenci, starši in učitelji. Definicije pravičnosti so se skozi zgodovino spreminjale. Dojemanje pravičnosti je odvisno tudi od vključenosti posameznika v dano situacijo ter od kulturnih, pravnih in drugih pogledov. Pravičnost se nanaša na zagotavljanje enakih pravic, možnosti in obravnave za vse posameznike, ne glede na njihove različne lastnosti, socialni status ali ozadje. Šola skuša z različnimi ukrepi zagotoviti enaka izhodišča za vse učence. V šolo so vključeni vsi učenci, izvaja se nacionalno preverjanje znanja, sodelovanje s starši, spodbuja se nadarjene učence itd. Otroci s posebnimi potrebami so deležni različnih prilagoditev, med drugim dodatne strokovne pomoči. Rezultati raziskave, ki smo jo izvedli med učenci z dodatno strokovno pomočjo v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, so pokazali, da je pravična šola tista, ki zagotavlja vsem enako izhodišče za uspeh. Na pravičnost v šoli vplivajo dejavnosti, ki jih šola izvaja npr. vključenost

vseh učencev v OŠ, skok čez ovire, DSP, manjše učne skupine, spodbujanje nadarjenih učencev in nacionalno preverjanje znanja. Menijo, da na učni uspeh najbolj vplivata vloženi trud in napor učencev.

Viri in literatura

1. Barle Lakota, A in Sardoč, M. (2015). *Enake možnosti in družbena (ne)enakost v družbi znanja*. Pridobljeno s <https://solazaravnatelj.si/ISBN/978-961-6637-71-8.pdf>
2. Cankar, G. (2020). *Pravične možnosti izobraževanja v Sloveniji*. Pridobljeno s file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/Pravicne_moznosti_izobrazevanja_v_Sloveniji/dec.2020.pdf
3. Eurydice. (2021). *Pravičnost v šolskem izobraževanju v Evropi*. Pridobljeno s https://www.eurydice.si/publikacije/Prelet-politik_Pravičnost-v-solskem-izobrazevanju-v-Evropi.pdf
4. Krek, J. in Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf
5. Kodelja, Z. (2022). *O čem govorimo, ko govorimo o pravičnosti?* [Konferenca Vključevanje, inkluzivnost in pravičnost v vzgoji in izobraževanju] Pridobljeno s <https://www.youtube.com/watch?v=gLCmVwTxmaQ>
6. Lesar, I. (2022). *Kako doseči pravično in inkluzivno izobraževanje?* V g. Cankar, K. Jerič, T. Kek idr. *Vključujoče in pravično izobraževanje* (str. 6-11). Ljubljana: CMEPIUS.
7. Peček, M. in Lesar, I. (2006). *Pravičnost slovenske šole: mit ali realnost*. Ljubljana: Sophia.
8. Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja (2014). Pridobljeno s <https://www.fran.si/>
9. Zakon o osnovni šoli (ZOsn). (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 81/06

10. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 58/11

Prepoznavanje, sprejemanje in izražanje čustev pri učencih

TANJA ŠKAFAR, *mag. prof. geog. in ped.*

tanja.skafar@os-petrovce.si

Povzetek: Ljudje smo čustvena bitja. Čustva nas varujejo in opozarjajo. Vključujejo naše fizične občutke, misli in vedenja. Učenci v razredu preživijo veliko časa in hote ali nehote zaznavajo čustva drugih. Ni pa nujno, da jih tudi sprejemajo in znajo pravilno izraziti. Neprimerno sprejemanje in izražanje čustev lahko vodi v neprijetna občutja, razpoloženja ali čustvene motnje. Razumevanje in uravnavanje lastnih čustev nam pomaga, da lažje razumemo čustva drugih, empatija pa omogoča, da se nanje odzovemo na primeren način. Poznamo šest osnovnih čustev, ki so univerzalna po celem svetu. Sprejemanje posameznih čustev pa se lahko razlikuje od kulture do kulture. Čustva so v tesni povezavi s hormoni, ki igrajo pomembno vlogo v obdobju adolescence. Učitelji lahko s pomočjo različnih dejavnosti pri učencih razvijajo čustveno inteligenco in empatijo, kar pripomore k boljšemu razumevanju in boljšim odnosom v razredu.

Ključni pojmi: čustva, prepoznavanje, sprejemanje in izražanje čustev

Abstract: We are emotional beings. Emotions protect and alert us. They include our physical sensations, thoughts, and behaviors. Students in the classroom spend a lot of time and, whether intentionally or not, perceive the emotions of others. However, it is not necessarily the case that they accept or know how to express them properly. Inappropriate acceptance and expression of emotions can lead to unpleasant feelings, moods, or emotional disorders. Understanding and regulating our own emotions helps us better understand the emotions of others, and empathy allows us to respond to them in an appropriate way. There are six basic emotions that are universal around the world. However, the acceptance of specific emotions may vary from culture to culture. Emotions are closely related to hormones, which play an important role during adolescence. Teachers can help develop emotional intelligence and empathy in students through various activities, which contributes to better understanding and better relationships in the classroom.

Keywords: emotions, recognizing, accepting, and expressing emotions

UVOD

Brez čustev si življenja ni mogoče predstavljati. Čustva posegajo na vsa področja našega življenja, med drugim tudi v šolo in razrede. Učenci se v razredu fizično in psihično razvijajo. Razvoj je lažji, kadar prepoznajo, sprejemajo in ustrezno izražajo svoja čustva. Ko slednje nadgradijo z empatijo, je delo v razredu lažje, uspešnejše in bolj ustvarjalno. Teoretični del članka temelji na opredelitvi čustev, pomenu in delitvi čustev in učiteljevi vlogi pri prepoznavanju, sprejemanju in izražanju čustev učencev.

V praktičnem delu članka so predstavljeni primeri dejavnosti, ki so bili izvedeni med učenci 9. razredov v okviru razrednih ur. Z njimi smo želeli pri učencih razviti večšine prepoznavanja, sprejemanja in izražanja čustev. Našteto prispeva k vzpostavitvi dobrih medsebojnih odnosov in dobremu počutju v razredu.

Opredelitev čustev

Čustva so duševni procesi ali stanja, ki so posledica odnosa med človekom in okoljem (SSKJ, 2014). So kompleksne reakcije na različne situacije, ki vključujejo fizične občutke, misli in vedenja. So elektrokemični signali, ki stalno krožijo po telesu. Sproščajo se v možganih kot odziv na naše dožemanje in dogajanje v okolici (Revija Pil, 2024, str. 42). Čustva so preplet naših misli, telesnih odzivov in vedenja. Ločimo tri komponente: fiziološke spremembe (plitko dihanje, hitrejši utrip srca, potenje ipd.), vedenjski odziv (umik,

pogovor ipd.) in subjektivno izkušnjo (čutimo strah, veselje, jezo ipd.) (Štirn, 2020). Milivojević (2008, str. 20) definira čustva kot odzive subjekta na dražljaje, ki jih je ta ocenil za pomembne in ga pripravijo na prilagoditveno dejavnost.

Pomen in delitev čustev

Čustva nas varujejo, opozarjajo in nam pomagajo vzpostaviti ravnovesje (Revija Pil, 2024, str. 41). Cilj čustev je, da nas povežejo s svetom oz. življenjem okoli nas. Vsako izmed čustev ima še specifični cilj, da aktivira oz. spodbudi posameznika k določenemu vedenju, s pomočjo katerega se bo lahko prilagodil spremembam (Milivojević 2008, str. 39, 40). Čustva kažemo in prepoznavamo v glasu, izrazih na obrazu, drži in vedenjskih vzorcih. Čustva nam pomagajo razumeti sebe in druge. Vodijo nas pri sprejemanju odločitev. Čustva so v tesni povezavi s hormoni, ki igrajo pomembno vlogo v obdobju adolescence. Tako je npr. veselje povezano s hormoni dopamina (dobra volja), serotoninina (občutek ugodja), endorfina (naravno sredstvo za lajšanje bolečin v telesu) in endokanabinoida (pomaga pri obvladovanju tesnobe). Ko smo žalostni se dvignejo ravni kortizola, adrenalina in noradrenalina. Tudi pri presenečenju se sprošča adrenalin. Zaradi hormonskih sprememb najstniki čustva zaznavajo še posebej intenzivno. Še vedno poteka razvoj možganov, ki imajo pomembno vlogo pri uravnavanju čustev. Pri spoprijemanju s čustvi je dobro, da jih najprej prepoznajo, se pogovorijo, sprostijo, so fizično aktivni, postavijo si realne cilje in izrazijo svojo

ustvarjalnost. Neprimerno sprejemanje in izražanje čustev lahko vodi v neprijetna občutja, razpoloženja ali čustvene motnje. Čustvene motnje so duševne motnje, ki vplivajo na čustva, vedenje in razpoloženje posameznika. Lahko resno posegajo v vsakdanje življenje posameznika. Med čustvene motnje spadajo depresija, bipolarna motnja, posttravmatska stresna motnja, motnje prehranjevanja in anksiozne motnje. Za ljudi s čustvenimi motnjami je pomembno, da jih pravočasno prepoznajo, poiščejo pomoč in ustrezno zdravljenje. (Revija Pil, 2024, str. 42-46). Čustva imajo velik vpliv na naše misli in odzive. Ves čas se zavzemamo za skladnost med zunanjim in notranjim svetom, prilagajamo se na določeno situacijo ali situacijo prilagajamo sebi. Čustva imajo adaptivno in preživetveno vlogo (Višaticki, K. in Černelič Z., 2020, str. 7).

Čustva delimo na prijetna in neprijetna, prav vsa med njimi pa so koristna. Glede na jakost in čas čustva delimo na afekte (močna čustva, ki trajajo kratek čas), razpoloženja (šibka in dolgotrajna čustva), strasti (močna in dolgotrajna čustva) in občutke (zaznavamo jih ves čas) (Revija Pil, 2024, str. 41). Pomembnejša kot je za posameznika določena situacija, intenzivnejša bodo njegova čustva (Milivojević 2008, str. 36). Poznamo različne delitve osnovnih čustev. Posamezni avtorji navajajo pet ali osem osnovnih čustev. Najpogosteje pa zasledimo delitev na šest osnovnih čustev. Obstaja šest osnovnih čustev, ki so najpogostejša: veselje, žalost, jeza, strah, gnus in presenečenje. Tracy in Randles (v Saarimäki, H idr., 2016, str.

1). Najpogostejša in najpreprostejša čustva so veselje, žalost, jeza, strah, presenečenje in gnus. Ljudje poleg osnovnih čustev zaznavamo še številna druga čustva npr. zadovoljstvo, ljubezen, ponos, zaskrbljenost itd. Čustva so lahko med sabo tudi prepletena. Čustva so univerzalna, saj jih vsi doživljamo podobno, ne glede na to, od kod prihajamo. Kulturne razlike vplivajo na to, katera čustva so sprejemljiva in kako si jih razlagamo (Revija Pil, 2024, str. 42).

Učiteljeva vloga pri prepoznavanju, sprejemanju in izražanju čustev učencev

Za učinkovito spoprijemanje s čustvi je ključno, da se naučimo ustreznih odzivov že v procesu odraščanja. Izvedba delavnic za učence, osredotočenih na temo čustev, lahko pomembno pripomore k večji ozaveščenosti o tem, kako doživljajo in izražajo posamezna čustva (Višaticki, K. in Černelič Z., 2020, str. 7). Učitelj pomaga učencem pri prepoznavanju, sprejemanju in izražanju čustev. Uči jih, kako prepoznajo čustva, njihov pomen, sporočilo. Osvetli jim povezavo med različnimi dogodki in čustvi. Spodbudi jih k izražanju vseh čustev, tako prijetnih kot neprijetnih. Običajno ljudje prijetna čustva lažje pokažejo, neprijetna pa bistveno težje. V šoli je veliko situacij, s pomočjo katerih se lahko učenci učijo izražanja čustev, spoznajo koristnost le tega in ob tem ne škodujejo drugim. Pomembno je, da učitelj pri delu z učenci upošteva in sprejema vsa čustva, tudi neprijetna, omejiti pa mora neustrezna dejanja npr. sprejme učenčevo jezo, ne dovoli pa mu agresivnosti (Tacol, 2019,

str. 35). Sposobnost obvladovanja čustev je ključnega pomena za naše čustveno ravnovesje, psihofizično počutje in kakovostne odnose. To je pomembno zlasti v konfliktnih situacijah, saj se takrat lažje umirimo in sprejmemo primerne odločitve. Obvladovanje čustev pozitivno vpliva na učinkovitost pri šolskem delu (Štirn, 2020). Dogodki, ki jih doživljamo niso vedno prijetni. Lahko so boleči, stresni, nenavadni. Največkrat jih ne moremo spreminjati, lahko le spremenimo svoj pogled nanje. Ob sprejemanju dogodkov in realnem pogledu na življenje, se bomo s težavami spoprijeli in jih znali obvladati (Tacol, 2019, str. 34). Potek čustvenega opismenjevanja je različen in je odvisen od spretnosti učencev. Šola je prostor, kjer je veliko možnosti, da se učenci učijo socialnih spretnosti in medosebnih interakcij (Rutar Ilc idr., 2017, str. 9). Učitelji lahko čustva, njihove vloge in učinke obravnavajo pri pouku (npr. obravnava literarnih in likovnih del, pri ciljnih povezanih z etiko ...), pri medpredmetnem povezovanju in pri različnih dejavnostih, ki potekajo na šoli. Izvedejo se lahko delavnice, ki so posebej namenjene prepoznavanju čustev in ravnanju z njimi. Za uspešno čustveno opismenjevanje učencev je potrebno tudi čustveno opismenjevanje učiteljev (prav tam, str. 17).

Dejavnosti za učence

V nadaljevanju so opisani primeri dobre prakse, ki so bili izvedeni na vzorcu učencev devetega razreda osnovne šole. V okviru razrednih ur smo izvedli različne dejavnosti s ciljem, da pri učencih razvijemo

veščine prepoznavanja, sprejemanja in izražanja čustev. Uporabili smo različne metode npr. metodo viharjenja možganov, metodo razprave, občutenja in oblike dela npr. skupinsko delo, delo v paru, individualno delo.

Opis poteka dejavnosti

Dejavnost 1 – Srce ni kamen

Cilj prve dejavnosti je bil, da učenci prepoznajo svoja čustva in čustva drugih. Med dejavnostjo so razvijali empatijo drug do drugega. Iz papirja sem izrezala veliko srce in ga pobarvala. Učenci so opisali, zakaj je naše srce pomembno. Navajali so biološke in druge dejavnike. Pozvala sem jih, da pomislijo na dogodek, ko jim je nekdo rekel nekaj prijaznega, pozitivnega, počutili so se dobro. Kadar nam nekdo reče nekaj nesramnega, se ne počutimo dobro. Zmečka nam del srca – zmečkala sem del papirnatega srca. Takrat nam ni vseeno, se nas dotakne, nas boli. To so naša čustva. Vsakemu se kdaj zgodi, da to počne. Če se nam to zgodi, se moramo iskreno opravičiti. Po opravičilu sem papirnato srce ponovno razgrnila, učenci pa so ga opisali. Srce ni bilo več isto, vidne so bile posledice mečkanja. Tako kot pri ljudeh. Besede so pomembne in imajo veliko moč in težo.

Dejavnost 2 – Pravilo 30 sekund

Cilj druge dejavnosti je bil, da učenci premislijo, predenj izrečejo sodbo o drugi osebi in s tem obvladujejo čustva. Učencem sem predstavila pravilo 30. sekund. Dajanja in lastnosti oseb lahko

komentiramo, kadar ima oseba možnost, da situacijo spremeni v 30. sekundah (npr. umije poččkano roko). Kadar oseba v 30. sekundah komentiranega ne more spremeniti (npr. postave), je to neprimerno. Učenci so našli primere, ko lahko v kratkem času nekaj spremenimo (npr. zavežemo vezalko, očistimo jopico ...) in primere, ki od posameznika zahtevajo več časa, da jih spremeni (npr. se nauči matematiko, okrepi postavo ...). Poudarila sem, da je pomembno, da s svojimi besedami in dejanji nikomur namerno ne »zmečkajo srca«.

Dejavnost 3 – Klobčič volne

Cilj tretje dejavnosti je bil, da se učenci med sabo povežejo, se podpirajo in zaznavajo čustva drugih. Učenci so nato izvedli znano igro s pomočjo klobčiča volne. Učenec je prijel klobčič volne in ob podaji povedal osebi nekaj lepega. Klobčič se je odvijal toliko časa, da so bili med sabo vsi povezani. Nato je sledilo navijanje, pri čemer so morali paziti, da jim volna ni padla na tla ali se raztrgala.

Dejavnost 4 – Osnovna čustva

Cilj četrte dejavnosti je bil, da učenci spoznajo osnovna čustva. Na tablo sem napisala naslov čustva. S pomočjo metode viharjenja možganov sem učence pozvala, da pridejo k tabli in napišejo prvo asociacijo, ki jo dobijo v povezavi z napisanim naslovom. Večina učencev je zapisovala čustva (npr. veselje, žalost ...). Po zapisanem sem učencem povedala, da poznamo 6 osnovnih čustev in jih pozvala, da jih naštejejo. Na tabli sem obkrožila osnovna čustva, ki so

jih zapisali in dopisala tisti čustvi, ki ju niso napisali (presenečenje in gnus).

Dejavnost 5 – Čustvena sestavljanica

Cilj pete dejavnosti je bil prepoznavanje šestih osnovnih čustev. Razrezala se fotografije z obrazi, ki jasno izkazujejo osnovna čustva (žalost, veselje, strah, presenečenje, gnus in jezo). Učenci so v paru sestavili sestavljanico. Sošolcem so povedali, katero čustvo sestavljanica prikazuje. Nato so s pantomimo sošolcu pokazali eno od osnovnih čustev, ta pa je moral ugotoviti, katero čustvo je prikazano. Ugotovili so, da vsi npr. veselje izražamo na enak način. Izražanje čustev je univerzalno. Se pa razlikujejo dogodki, ob katerih posameznik npr. čuti veselje.

Dejavnost 6 – Kako se počutim?

Cilj šeste dejavnosti je bil, da učenci prepoznajo in izrazijo svoja čustva. Na šest barvnih papirjev – (šest osnovnih čustev) sem prilepila fotografije kozarčkov. Učencem sem pripravila nalepke z različnimi čustvenimi simboli – čustvenčke. Vsak izmed učencev si je izbral nalepko, ki je ustrezala njegovemu občutenju. Izbrano nalepko so nalepili v ustrezen kozarček.

Dejavnost 7 – Vpliv čustev na telo

Cilj sedme dejavnosti je bil, da učenci spoznajo vpliv čustev na telo. Dejavnost so učenci izvajali v paru. Pripravila sem jim večji bel papir,

na katerega so narisali obris človeka. Izbrali so si eno od osnovnih čustev in ga napisali nad obris. Izbrali so barvo, ki je predstavljala izbrano čustvo in z njo v obris človeka označili, kje vse občutijo izbrano čustvo. Pogovorili so se, kako izbrano čustvo vpliva na naše zdravje. Vsak posameznik je napisal poved npr. na vesel način, brez uporabe neprimernih in žaljivih izrazov. Izdelke so na kratko predstavili.

Dejavnost 8 – Pahljača pozitivnih misli

Cilj osme dejavnosti je bil razvijanje čustvene inteligence. Vsak izmed učencev je dobil bel papir, ki ga je zgibal v obliko pahljače. Na prvi zavihek je napisal svoje ime. Učenci so nato pahljačo podali enemu izmed sošolcev, ki jim je nanjo zapisal pozitivno lastnost, misel. Učenci so to izvajali hitro, brez branja misli predhodnikov in si na svoj znak ponovno zamenjali pahljače. Vsak izmed učencev je na koncu dobil nazaj svojo pahljačo z zapisi, ki so jim vidno polepšali dan.

ZAKLJUČEK

Čustva so nepogrešljiv del izkušenj, ki oblikujejo naše vsakodnevno življenje. Že dojenčki doživljajo čustva, čeprav jih še ne razumejo in se z njimi šele spoznavajo. Prepoznavanje, sprejemanje in izražanje čustev je vseživljenjski izziv, ki pripomore k boljši komunikaciji in medosebnim odnosom. Učitelji imajo pri tem pomembno vlogo, saj lahko učencem osvetlijo povezavo med različnimi dogodki in čustvi. S tem pripomorejo k lažjemu in uspešnejšemu delu v razredu. V

okviru razrednih ur smo izvedli različne dejavnosti na temo čustev. Učenci so bili motivirani za delo, čustva so uspešno prepoznavali, pri sprejemanju pa so bile opazne razlike med posamezniki (npr. posamezniki so jezo označevali v predelu srca, drugi predvsem v pesteh). Največ težav so imeli pri ustreznem izražanju čustev (npr. tvorjenje povedi na jezen način, brez uporabe neprimernih besed, je obrodilo bolj malo sadov). Pozitivno so bili presenečeni nad komentarji, mislimi, ki so jim jih namenili sošolci. S pomočjo različnih dejavnosti, ki smo jih izvedli, smo dosegli zastavljeni cilj, da pri učencih razvijamo veščine prepoznavanja, sprejemanja in izražanja čustev.

Viri in literatura

1. Leskovec, J. (2024). *Labirint čustev* v Revija Pil, letnik 77, št. 1, 41-52. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Milivojević, Z. (2008). *Emocije: Razumevanje čustev v psihoterapiji*. Novi Sad: Psihopolis institut.
3. Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S. in Gramc, J. (2017). *Vključujoča šola. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce. Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost*. 4. zvezek. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/05/Vkljucujoca-sola-zvezek-4-2017-s-platnicami.pdf>
4. Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja (2014). Pridobljeno s <https://www.fran.si/>
5. Štirn, M. (2020). *Ste s svojimi čustvi v dobrih odnosih?* Projekta Program NEON – Varni brez nasilja, ki ga sofinancira Ministrstvo za zdravje. Pridobljeno s <https://www.programneon.eu/ste-s-svojimi-custvi-v-dobrih-odnosih/>

6. Tacol, A. Lekić, K., Konec Juričič N., Sedlar Kobe N., Roškar, S. (2019). *Priročnik za preventivno delo z mladostniki Zorenje skozi To sem jaz Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno s https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/tsj_prirocnik_e_objava_koncna_27_6_2019.pdf
7. Tracy JL , Randles D. 2011. Four models of basic emotions: a review of Ekman and Cordaro, Izard, Levenson, and Panksepp and Watt. *Emot Rev.* 3:397–405. V Saarimäki, H., Gotsopoulos, A., Lampinen, J. idr. (2016). *Discrete Neural Signatures of Basic Emotions Cerebral Cortex*, Volume 26, Issue 6, June 2016, Pages 2563–257. Pridobljeno s <https://academic.oup.com/cercor/article/26/6/2563/1754140?login=false>
8. Višaticki, K. in Černelič, Z. (2020). *Delavnice za čustveno opismenjevanje učencev: Priročnik za učitelje, svetovalne delavce, izvajalce DSP...* Slovenska Bistrica, COMP@S. Pridobljeno s <http://minka.splet.arnes.si/files/2020/11/Delavnice-za-%C4%8Dustveno-opismenjevanje-u%C4%8Dencev.pdf>

Dan števila pi

MANCA ZUPANČIČ, *mag. prof. matematike in računalništva*
manca.zupancic@osig.si

Povzetek: Članek poudarja, kako pomembno je vključevanje zabavnih, ustvarjalnih matematičnih aktivnosti v osnovni šoli in kako učencem abstraktne matematične pojme, kot je število pi, čimbolj približati. Učencem so bile ponujene matematične dejavnosti ob mednarodnem dnevu števila pi: izdelovanje zapestnic, sestavljanje verige pi, merjenje obsega in premera... Na ta način so učenci lahko doživeli matematiko v vsakdanjih situacijah in skozi ustvarjalnost. Poudarjeno je, kako pomembno je, da učitelji ustvarjajo pozitivno in podporno učno okolje, kjer se učenci počutijo motivirane in vključene. Prav tako je ključnega pomena, da matematiko predstavijo na način, ki vzbudi zanimanje, poveže vsebino z vsakdanjim življenjem ter spodbuja ustvarjalno razmišljanje. Izkazalo se je, da so učenci ob takšnem dnevu pridobili nova znanja in predvsem povečali zanimanje za matematiko.

Ključne besede: število pi, matematične aktivnosti

Abstract: The article highlights the importance of incorporating fun, creative math activities in elementary school and how to bring

abstract math concepts like the number of pi as close as possible to students. Students were offered math activities on the occasion of the International Day of Pi: making bracelets, assembling a chain of pi, measuring circumference and diameter... In this way, students were able to experience mathematics in everyday situations and through creativity. It emphasizes how important it is for teachers to create a positive and supportive learning environment where students feel motivated and included. It is also crucial that mathematics is presented in a way that arouses interest, connects the content to everyday life, and encourages creative thinking. It turned out that on such a day, the students gained new knowledge and, above all, increased their interest in mathematics.

Keywords: Pi number, math activities

UVOD

V 17. stoletju je švicarski matematik in fizik po imenu Euler formaliziral uporabo grške male črke π kot zapis za pi. To je prva črka grške besede perimetros, ki se ohlapno prevaja kot »obseg«. Pi je ena najbolj znanih matematičnih konstant. Je razmerje med obsegom kroga in njegovim premerom. Za vsak krog velja, da je obseg nekaj več kot trikrat večji od polmera kroga. Če vnesete π v kalkulator, dobite rezultat 3,141592654, ne zato, ker je ta vrednost natančna, ampak zato, ker je prikaz kalkulatorja pogosto omejen na 10 števk. Pi je pravzaprav iracionalno število, decimalno število brez konca in ponavljajočega se vzorca, ki se najpogosteje približa decimalni 3,14 ali ulomku $22/7$ (Pi Day, b. d.). Dan števila pi se praznuje vsako leto štirinajstega marca po vsem svetu. Ameriški zapis datuma je 3/14 in ustreza prvim trem števkom števila π . Z njegovo natančno vrednostjo so se ukvarjali številni matematiki. Leta 2009 je ameriški kongres uradno razglasil 14. marec za dan števila pi. Danes ta dan praznujemo po vsem svetu z različnimi matematičnimi dejavnostmi (Pi Day, b. d.). V Sloveniji je najbolj znano tekmovanje, ki ga organizira DMFA, kjer se tekmovalci pomerijo v pomnjenju čim večjega števila decimalnih mest števila π . V tujini pa je popularna tudi peka pit (ang. 'pie'), saj se beseda izgovori podobno kot grška črka pi. Poleg tega se organizirajo tudi različni kvizi, delavnice in družabne igre. DMFA spodbuja podobne aktivnosti tudi na slovenskih šolah, zato vsako leto organizira natečaj ob dnevu števila pi, kjer učitelji sodelujejo z določenimi aktivnostmi s svojimi učenci (DMFA Slovenije, 2024).

Preteklo leto sem se odločila, da učencem to pomembno konstanto še bolj približam, zato sem na ta dan pripravila delavnice, ki so potekale po pouku. Moj cilj je bil, da učenci pri tem uživajo in se družijo, kar mi je uspelo. Udeležba je bila izjemna, saj je prišlo kar 22 od 23 učencev. V nadaljevanju članka bom predstavila dejavnosti, ki smo jih izvedli, ter poudarila pomembnost števila π .

Zgodovina in pomen števila pi

Število pi je matematična konstanta, ki predstavlja razmerje med obsegom kroga in njegovim premerom. Njegov simbol izvira iz grške črke π . Čeprav se pogosto uporablja približek 3,14, ima neskončno decimalnih mest, ki jih ne moremo v celoti določiti (Richard & Jackson, 2019). Število pi so poznali že Babilonci, zanj so uporabljali približek 3,125, medtem ko je egipčanski pisar Ahmes s svojim zapisom dosegel približek 3,1605. V 3. stoletju pr. n. št. je Arhimed izračunal pi med 3,140845 in 3,142857 (Richard & Jackson, 2019). V 19. stoletju je Carl Lindemann dokazal, da je pi transcendentno število, kar pomeni, da ga ni mogoče izraziti kot rešitev katere koli algebrske enačbe s celimi koeficienti. Konstrukcija kvadrata z enako ploščino kot krog matematično nemogoča, ker je pi transcendentno število (O'Connor & Robertson, 2001). Sodobni napredek v tehnologiji je omogočil izračun več kot 10 bilijonov decimalnih mest števila pi, kar sta dosegla Shigeru Kondo in Alexander Yee (Richard & Jackson, 2019).

Število pi v učnem načrtu

Učenci se v skladu z učnim načrtom prvič srečajo s številom π v 7. razredu, kjer se naučijo njegovega pomena kot razmerja med obsegom in premerom kroga. Dejavnosti, ki sem jih pripravila, so za učence 6. razreda. Dejavnosti so raznolike – nekatere so preproste in primerne za sproščeno reševanje, druge pa zahtevnejše, namenjene tistim, ki želijo izzvati svoje možganske celice. Pri dejavnostih, ki vključujejo merjenje obsegov in premerov različnih krogov, učenci odkrivajo, da je obseg kroga približno trikrat večji od premera. Takšna izkustvena spoznanja ustvarijo osnovo, ki jo kasneje poglobijo v 7. razredu, ko se seznanijo z matematičnimi pojmi o krogu in krožnici. Na začetku se učenci seznanijo z osnovnim pomenom števila π kot razmerja med obsegom kroga in njegovim premerom. Učitelj po navadi izbere dejavnost, kjer učenci izmerijo obseg kroga in premer kroga. Tako ugotovijo, da je obseg kroga približno trikrat večji od njegovega premera (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, brez datuma).

Učni cilji, zajeti v 7. razredu, vključujejo (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, brez datuma):

- Razumevanje pomena števila π ,
- Izračun obsega in ploščine kroga z uporabo ustreznih obrazcev,
- Izračun dolžine krožnega loka in ploščine krožnega izseka z uporabo obrazcev,

- Razumevanje in uporaba dolžine krožnega loka kot dela dolžine krožnice ter ploščine krožnega izseka kot dela ploščine kroga,
- Reševanje besedilnih nalog v povezavi s krogom, tako z uporabo računalnika kot brez njega.

V devetem razredu se znanje o številu π nadgradi z obravnavo okroglih teles. Učenci izračunajo njihovo površino in prostornino (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, brez datuma). Največji izziv, s katerim se učenci soočajo pri spoznavanju števila π , je razumevanje njegove iracionalnosti in transcendentnosti. Učenci težko razumejo, da ima π neskončno število decimalnih mest, ki se nikoli ne ponavljajo. V osnovni šoli se za π običajno uporablja približek 3,14, kar je enostavnejše za razumevanje in uporabo. Ko učenci poskušajo povezati, da je približek števila π le približek in ne natančna vrednost, to zahteva abstraktno razmišljanje. V osnovni šoli se s transcendentnostjo števila π ne ukvarjamo, saj je koncept preveč zapleten. Učitelj tako presodi, kako bo na najbolj zanimiv in primeren način predstavil število pi.

Vloga učiteljev pri načrtovanju matematičnih dejavnosti

Matematika je eden temeljnih predmetov v osnovni šoli. V učnem načrtu matematike je izpostavljena tudi, kako pomembna je podpora matematike drugim naravoslovno-tehniškim in družboslovno-humanističnim znanostim, zato matematiko srečujemo na večini področij človekovega življenja in ustvarjanja (Ministrstvo za vzgojo in

izobraževanje, brez datuma). Vloga učiteljev pri načrtovanju matematičnih dejavnosti je izjemno pomembna za uspeh učencev pri razumevanju in uporabi matematičnih konceptov. Učitelji so tisti, ki posredujejo znanje, hkrati tudi ustvarjajo okolje, kjer matematika postane zanimiva, dostopna in relevantna za vsakdanje življenje. Za kakovostno zasnovanost učenja je potrebno za pouk uporabiti najboljše prakse, ki jih imamo na voljo glede uspešnega učenja in poučevanja. Kot poudarja Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju, je za doseganje kompleksnih ciljev ključnega pomena, da se ustvarijo situacije, ki od učencev zahtevajo trdo delo, vendar so hkrati zanimive, izzivalne in ravno prav zahtevne – nekoliko nad njihovimi trenutnimi zmožnostmi. Učitelj mora imeti strokovno avtonomijo, da uporabi različne didaktične pristope. Pomembno je, da je izkušnja učenja smiselna in izzivalna, da z novimi spoznanji učenčeve znanje nenehno preseneča, kar lahko vodi do tega, da je učenje prijetno in spodbudno (Krek, 2011).

Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja skozi matematične dejavnosti

Spodbudno in vključujoče učno okolje je ključnega pomena za pozitivno vedenje in aktivno sodelovanje učencev pri pouku. Dejavnosti ob dnevu števila π so bile zasnovane tako, da učenci niso le spoznavali matematičnih konceptov, temveč so se v njih počutili vključene in motivirane za sodelovanje. S skrbno pripravljenimi navodili in jasnimi pričakovanji so vedeli, kaj se od njih pričakuje, ter

se počutili varno in sprejeto. Organizirane aktivnosti, kot so izdelovanje zapestnic, merjenje obsega in premera ter sestavljanje verige števila π , so omogočile, da so učenci prepoznali svoje močne strani, dobili ustrezno podporo na šibkejših področjih ter občutili smiselnost učenja skozi praktično delo. Prav tako je bilo prisotno sodelovalno vzdušje, ki je pripomoglo k boljšim odnosom med učenci (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, brez datuma). Pri organizaciji sem bila pozorna na vključevanje vseh učencev, zlasti tistih, ki se pogosto počutijo izključene. Aktivnosti so bile zasnovane tako, da so vsi lahko sodelovali. S praktičnimi in zanimivimi nalogami sem spodbujala angažirano učenje, odgovornost učencev za lastno delo in sodelovanje. Metode skupinskega dela so učence vključile v dogovarjanje in medsebojno pomoč, sodelovanje. Hkrati sem si prizadevala za kakovostno komunikacijo in vzpostavljanje spoštljivih odnosov (Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, b. d.).

Aktivnosti za dan števila pi

14. marec je dan števila pi, ki ljubiteljem matematike po vsem svetu daje odličen razlog za praznovanje. V šolskem letu 2023/2024 smo ga tudi mi z učenci 6.B razreda na Osnovni šoli Ig izkoristili za zabavo in drugačen pogled na matematiko. Pripravila sem različne aktivnosti, ki sem jih razdelila po mizah. Učenci so aktivnosti izbrali sami.

1. Papirnata veriga števila pi

Navodila učencem:

- Pripravite potrebne materiale: barvni papir, škarje, spenjač.
- Cilj je ustvariti verigo z desetimi barvnimi trakovi, pri čemer vsaka barva predstavlja eno decimalno mesto ali števk v številu π .
- Vsak trak predstavlja eno decimalno mesto ali števko. Uporabite različne barve za vsako števko, da bo veriga barvita in privlačna.
- Verigo obesite v učilnici kot dekoracijo.
- Razmislite o tem, kako vsaka števka v π predstavlja edinstveno matematično lastnost, in kako se ta lastnost nadaljuje v neskončnost.

Tako kot število π , so lahko tudi papirnate verige neskončne – tako v dolžini kot v zabavi. Učenci so ustvarjali verigo števila π , kjer je vsaka zanka papirja predstavljala eno števko. Števkam od 0 do 9 smo dodelili različne barve. Na ta način so učenci na ustvarjalen način raziskovali neskončnost in zapletenost števila π ter hkrati uživali v sami aktivnosti. Zanimivo je bilo, da so se učenci ves čas pri tej dejavnosti ves čas menjali.

Slika 1: Nastajanje verige

Vir: Lasten

2. Matematika

Navodila učencem:

- Pripomočki: okrogli predmeti
- Z uporabo traku za merjenje izmerite premer vsakega predmeta. Premer je razdalja od enega roba kroga do drugega skozi središče.
- Nato izmerite obseg vsakega predmeta. Obseg je dolžina okoli roba kroga.
- Zapišite meritve premera in obsega za vsak predmet.
- Za vsak predmet izračunajte razmerje med obsegom in premerom. To storite tako, da delite obseg s premerom.
- Opazujte ...

- Risanje stolpčnega grafa: z barvnimi označevalci ustvari stolpce, ki predstavljajo vsako decimalno mesto števila π . Višina stolpcev naj ustreza vrednosti decimalnega mesta.
- Ustvarjanje nebotačnikov in neba
- Pi v nebesih: To so lahko majhne zvezde ali simboli, ki predstavljajo številke π . Lahko tudi uporabite svojo domišljijo in ustvarite unikatna ozvezdja, ki so povezana s številom π .
- Končna okrasitev: kot so ozadje za grafikon, dodatne podrobnosti ali celo dodatne matematične simbole, če želijo.

Matematika in umetnost imata veliko več skupnega, kot si morda mislijo naši učenci. Učencem sem razdelila karo papir, s pomočjo katerega so ustvarili stolpce in jih poljubno pobarvali. Višina vsakega stolpca je bila odvisna od vrednosti posamezne številke števila π . Na ta način so vizualno predstavili zaporedje števk in raziskovali njihovo neskončnost skozi kreativno in interaktivno aktivnost.

5. Izdelava zapestnic

Navodila učencem:

- Izberite elastično vrvico ali trak ter perlice različnih barv, nato nanizajte perlice na vrvico v vzorcu, ki sledi decimalnim mestom števila Pi.
- Vsako decimalno mesto števila Pi predstavite z barvo perlice ali več perlic iste barve. Na primer, če število Pi začne s 3.14, lahko prvo decimalno mesto predstavite s perlico rdeče barve za

številko 3, drugo decimalno mesto s perlico modre barve za decimalno vejico, in tretje decimalno mesto s perlico zelene barve za številko 1.

Obstajata dva načina za izdelavo zapestnice s kroglicami oziroma elastikami. Pri prvem načinu učenci na vrvico najprej nanizajo 3 kroglice ene barve, nato 1 kroglico druge barve, nato 4 kroglice tretje barve in tako naprej, v skladu s števki števila π . Pri drugem načinu pa vsaki številki dodelijo določeno barvo in nato nizajo po eno kroglico za vsako številko, s čimer ustvarijo barvni vzorec, ki predstavlja decimalna mesta števila π . Na Slika 3 so učenke, ki izdelujejo zapestnice iz elastik.

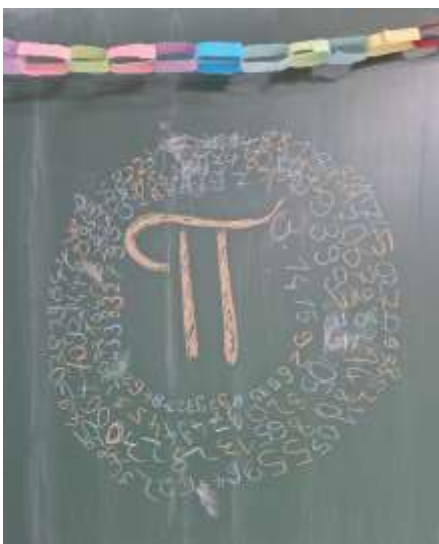

Slika 3: Izdelovanje zapestnik iz elastik

Vir: Lasten

6. Matematična tabla

Ob mednarodnem dnevu matematike so učenci šolsko tablo v učilnici popisali in porisali s poljubno matematično vsebino, v duhu slogana 'Matematika za vsakogar'. Na ta način so izrazili svoje ustvarjalne ideje in razmišljanja o matematiki. Slika 4 predstavlja končno tabelsko sliko.

Slika 4: Končna tabelska slika
Vir: Lasten

7. Reševanje matematičnih ugank

Skupina učencev je za izziv sprejela matematične uganke. Skupaj so ugotavljali rešitve.

Naloge za reševanje:

- katero število je enako polovici svoje vrednosti? Rešitev: Število je 0.
- Seštejte vsa cela števila od 1 do 100. Kako hitro lahko to naredite? Rešitev: Vsota vseh celih števil od 1 do 100 je 5050.
- Imate 1000 škatel, v vsaki od njih je en kovanec. Ena od škatel vsebuje lažji kovanec. Kako z najmanjšim številom merjenj s tehtnico ugotovite, katera škatla vsebuje lažji kovanec? Rešitev: To lahko ugotovite z 10 merjenji s tehtnico. Razdelite škatle na 10 skupin po 100 škatel. Če se teža ujema, je lažji kovanec v preostali skupini. Če se teža ne ujema, izberite skupino, ki je lažja, in razdelite te škatle na 10 manjših skupin po 10 škatel. Ponovite postopek, dokler ne najdete škatle z lažjim kovancem.
- katero število, obrnjeno na glavo, ostane enako? Rešitev: To je število 0.
- Cena majice je 20 dolarjev. Po znižanju za 20 % je cena 16 dolarjev. Koliko odstotkov bi morali zvišati ceno, da bi se vrnila na prvotnih 20 dolarjev? Rešitev: Cena bi se morala zvišati za 25 %, da bi se vrnila na prvotnih 20 dolarjev.
- katero je naslednje število v tem zaporedju: 2, 6, 12, 20 ...? Rešitev: Naslednje število v zaporedju je 30.
- Postavite en konjiček na šahovsko ploščo tako, da lahko obišče vse štiri vogale plošče. Rešitev: Konjiček postavite na sredino plošče.

- Kako lahko s števili 1, 2, 3 in 4 dosežete rezultat 24, pri čemer smete uporabiti le osnovne aritmetične operacije (+, -, ·, /) in oklepaje? Rešitev: $4 \cdot (3 + 2 + 1)$
- Če je 15 % nečesa enako 45, kaj je celotna vrednost? Rešitev: Celotna vrednost je 300.

8. Izziv pi besede

Na koncu sem učence razdelila v skupine in organizirala tekmovanje. Izzvala sem jih, da v treh minutah napišejo čim več besed, ki se začnejo s 'pi'. Tekmovanje je spodbudilo njihovo ustvarjalnost in dodalo zabaven zaključek našim matematičnim aktivnostim.

Evalvacija

S pomočjo raznolikih aktivnosti smo z učenci poudarili, kako pomembno je razumevanje matematike za vsakdanje življenje. Na začetku so učenci pri posameznih nalogah delovali samostojno, a že po približno uri so se spontano združili pri skupnem izdelovanju zapestnic, kar je okrepilo socialne vezi, spodbudilo sodelovanje in prispevalo k prijetnemu ter motivirajočemu vzdušju. Poleg spoznavanja nove konstante so učenci razumeli tudi pomen dneva števila pi ter ga znali pojasniti širši okolici. Te aktivnosti so jih dodatno motivirale za matematiko, krepile njihove miselne veščine in pripomogle k ustvarjanju spodbudnega učnega okolja. Prijazen pristop ter spodbujanje medsebojnega sodelovanja sta omogočila učencem, da so se počutili sprejete, motivirane in pripravljene na raziskovanje matematičnih konceptov.

Videoposnetek našega dneva števila pi je objavljen na spletni strani:

<https://youtu.be/O4JlAdJwR0Q?feature=shared>

ZAKLJUČEK

Pri izvedbi takšnih aktivnosti je ključna vloga učitelja, ki mora poskrbeti za prijetno vzdušje, na primer z glasbo, čajem in piškoti, ter prilagoditi dejavnosti starosti učencev. Razumevanje števila pi, ki je abstrakten matematičen koncept, lahko s kreativnimi pristopi uspešno približamo učencem. Čeprav izvedba takšnega dne zahteva od učitelja, da stopi izven cone udobja, je to bistvenega pomena za uspeh. Naša naloga kot učiteljev je, da matematiko, ki se včasih zdi nezanimiva, naredimo privlačno ter učence spodbudimo k nadaljnjemu raziskovanju in navdušenju nad tem pomembnim področjem.

Viri in literatura

1. DMFA Slovenije. (2024, 27. februar). Dan števila Pi na Fakulteti za matematiko in fiziko v Ljubljani.
2. Krek, J. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju Slovenije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
3. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (b. d.). *Kako do spodbudnega in varnega učnega okolja?* Ljubljana: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Pridobljeno z <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/NASILJE/Kako-do-spodbudnega-in-varnega-ucnega-okolja.pdf>.
4. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (b. d.). *Učni načrt za matematiko v osnovni šoli*. Pridobljeno iz

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_matematika.pdf

5. O'Connor, J. J., & Robertson, E. F. (2001, marec). *Ferdinand von Lindemann*. MathHistory. Pridobljeno iz <https://mathshistory.st-andrews.ac.uk/Biographies/Lindemann/>
6. Pi Day. (b. d.). *Pi symbol*. Pridobljeno iz <https://www.piday.org/pi-symbol/>
7. Richard, B., & Jackson, T. (2019). *Matematika ilustrirana zgodovina števil*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije, d. d.

Drugi del: objava raziskovalnih nalog

MIRJAM RUPAR: Razumevanje in izgovorjava besed pri otrocih starih
4–6 let v vrtcu Hrastnik

Razumevanje in izgovorjava besed pri otrocih starih 4–6 let v vrtcu Hrastnik

Raziskovalna naloga

KAZALO

POVZETEK.....	1
ABSTRACT.....	2
1 UVOD.....	3
1.1 Opredelitev raziskovalnega področja	3
1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge.....	4
1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu	5
1.4 Raziskovalna metoda	5
1.5 Izvirni prispevek k praksi.....	6
2 KOMUNIKACIJA	7
3 PODROČJE JEZIKA V KURIKULUMU ZA VRTCE.....	8
4 GOVORNI RAZVOJ OTROK.....	9
4.1 Jezik in govor.....	10
4.2 Stopnje govornega razvoja.....	11
4.3 Razumljivost govora	13
4.4 Vpliv dejavnikov na govorni razvoj	15
4.5 Spodbujanje govornega razvoja v vrtcu.....	17
4.6 Vloga vzgojitelja v otrokovem govornem razvoju.....	18
4.7 Starši in govor otroka	19
4.8 Dvojezični otroci.....	20
5 POSEBNOSTI JEZIKA PRI OTROCIH S PP.....	22
5.1 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami.....	22
5.2 Proces usvajanja govora in jezika predšolskih otrok z govorno-jezikovnimi motnjami.....	23
5.3 Logopedska obravnava	24
6 EMPIRIČNI DEL	29
6.1 Analiza zastavljenih hipotez	52
7 REZULTATI.....	57
8 ZAKLJUČEK.....	61
9 VIRI IN LITERATURA.....	64
10 PRILOGE	66

POVZETEK

Govorni razvoj v predšolskem obdobju ima ključno vlogo pri kasnejšem učenju, socialni interakciji in psihološkem razvoju otroka. Jezik in govor sta temeljni veščini, ki omogočata otrokom izražanje misli, čustev ter razvoj kognitivnih sposobnosti. Razumevanje in pravilna izgovorjava besed sta pomembna dejavnika za uspešno komunikacijo in vključevanje v socialne skupine, tako v vrtcu, šoli, kot v širši družbi. Za dosego cilja izboljšanja govornega razvoja in boljše izgovorjave besed je ključno ustvariti spodbudno okolje, kjer so otroci izpostavljeni jezikovnim stimulacijam. To vključuje bogat govor odraslih, poslušanje zgodb, igre, v katerih je prisoten jezik, ter interakcijo z vrstniki. Pomembno je tudi zgodnje prepoznavanje morebitnih težav pri govoru in izgovorjavi posameznih glasov ter pravočasna intervencija strokovnjakov, kot so logopedi, ki otrokom pomagajo pri pravilnem razvijanju govora. Da bi se stanje izboljšalo, bi morali v izobraževalnih institucijah, kot so vrtci, več pozornosti posvetiti razvoju govora, vključiti strokovnjake za jezikovno terapijo ter spodbujati starše k aktivnemu sodelovanju pri jezikovnem razvoju otrok. Prav tako je potrebno zagotoviti ustrezno usposobljenost pedagogov za prepoznavanje težav in nudenje podpore. V zadnjem času se poudarja pomen zgodnjega odkrivanja in pomoči pri težavah z govorom, saj lahko zgodnja intervencija pripomore k boljšim dolgoročnim rezultatom. Na govorni razvoj lahko vplivajo številni dejavniki, kot so genetski dejavniki, okoljski dejavniki, slaba socialna interakcija, zdravstvene težave in negativni vplivi tehnologije, ki se kaže v prekomerni uporabi elektronskih naprav, ki zmanjšujejo osebno komunikacijo. Za obvladovanje teh izzivov je pomembno sodelovanje strokovnjakov, staršev in pedagogov, ki skupaj ustvarijo okolje, v katerem lahko otroci razvijejo svoje govorne sposobnosti in dosežejo uspešen jezikovni razvoj. V empirični raziskavi je sodelovalo 124 otrok, starih od 4 do 6 let, s katerimi so bila izvedena testiranja ter 102 starša in 30 strokovnih delavcev iz vrtca Hrastnik, ki so odgovarjali na spletni anketni vprašalnik. Rezultati raziskave so pokazali več ključnih ugotovitev glede govorno-jezikovnega razvoja otrok. Ena izmed pomembnih ugotovitev je, da starši premalo berejo knjige s svojimi otroki, kar lahko vpliva na razvoj njihovega jezika. Kljub temu, da večina otrok, ki so obravnavani pri logopedu, dejansko ne obiskuje logopeda, je v vrtcih še vedno dobro zastopan jezikovni program, z vsakodnevnimi pogovori, branjem pravljic in igro vlog kot najpogostejšimi dejavnostmi, ki spodbujajo jezikovni razvoj. Strokovni delavci v vrtcih dobro poznajo vaje za izboljšanje govoril in jih redno uporabljajo pri svojem delu, vendar se hkrati opaža, da menijo, da niso dovolj usposobljeni za obravnavo govorno-jezikovnega razvoja otrok. To morda izhaja iz dejstva, da se je le peščica strokovnih delavcev v zadnjih petih letih udeležila izobraževanj na tem področju, kar kaže na potrebo po dodatnem usposabljanju in strokovnem razvoju na tem področju.

Ključne besede: govor, otrok, slaba razumljivost, vzgojitelj, starši

ABSTRACT

Speech development in the preschool period plays a crucial role in a child's subsequent learning, social interaction, and psychological growth. Language and speech are fundamental skills that enable children to express thoughts and emotions and develop cognitive abilities. Understanding and correct pronunciation of words are important factors for successful communication and integration into social groups, whether in kindergarten, school, or broader society. Creating a stimulating environment where children are exposed to language stimuli is essential to achieving the goal of improving speech development and word pronunciation. This includes rich adult speech, listening to stories, language-based games, and peer interaction. Early identification of potential speech issues and mispronunciation of individual sounds, along with timely intervention by professionals such as speech therapists, is also crucial in supporting proper speech development. To enhance speech development, educational institutions like kindergartens should place greater emphasis on speech development, involve language therapy specialists, and encourage parents to actively participate in their children's linguistic growth. Furthermore, ensuring adequate training for educators to identify problems and provide support is necessary. Recently, the importance of early detection and assistance with speech difficulties has been highlighted, as early intervention can contribute to better long-term outcomes. Speech development can be influenced by numerous factors, including genetic predispositions, environmental factors, poor social interaction, health issues, and the negative effects of technology. Excessive use of electronic devices, which reduces personal communication, is particularly concerning. Addressing these challenges requires collaboration among professionals, parents, and educators to create an environment where children can develop their speech abilities and achieve successful language development. The empirical study involved 124 children aged 4 to 6 years who participated in testing, as well as 102 parents and 30 professionals from the Hrastnik kindergarten who completed an online survey. The research revealed several key findings regarding children's speech and language development. One significant finding is that parents do not read books with their children often enough, which can affect language development. Despite the fact that most children who are referred to speech therapists do not actually attend speech therapy, kindergartens still offer robust language programs. These include daily conversations, storytelling, and role-playing as the most common activities to encourage language development. Kindergarten professionals are familiar with exercises to improve speech organs and use them regularly in their work. However, there is a perception that they are not sufficiently trained to address children's speech and language development. This may stem from the fact that only a small number of professionals have attended training in this field in the past five years, highlighting the need for additional training and professional development in this area.

Keywords: Speech, Children, Poor Intelligibility, Educators, Parents

1 UVOD

1.1 Opredelitev raziskovalnega področja

V zadnjem času strokovni delavci v vrtcih opažamo slabšanje govora predšolskih otrok, kar se kaže v težavah z razumljivostjo izgovorjenih besed in omejenim besednim zakladom. Povezava med gibanjem in jezikom je ključen dejavnik, ki ga podpirajo tudi strokovnjaki. Zaradi visokega števila prekomerno težkih otrok v Zasavju, kar nakazuje na možnost povezanosti s slabšim govorom, se raziskava osredotoča na analizo govornega razvoja otrok starih od 4 do 6 let. Cilj je preučiti stopnjo njihovega govornega razvoja, sposobnost prepoznavanja predmetov na slikah ter pravilno izgovorjavo besed, ob tem pa raziskati vpliv jezikovnih vsebin, ki so jim na voljo v vrtcu in doma, na njihov celostni razvoj. Raziskava bo vključevala empirični del, kjer bomo z otroci preverjali prepoznavanje predmetov in pravilno izgovorjavo, obenem pa bodo izvedene ankete s starši in strokovnimi delavci, da bi pridobili odgovore na raziskovalna vprašanja. Z uporabo teoretičnega in empiričnega pristopa želimo pridobiti celovit vpogled v trenutno stanje govornega razumevanja otrok v predšolskem obdobju ter raziskati dejavnike, ki vplivajo na to stanje. Poudariti želimo pomen načrtovanja in izvajanja raznolikih jezikovnih vsebin v vrtcu in doma, ki spodbujajo aktivno udeležbo otrok na področju jezika.

V prvih letih življenja je jezik ključnega pomena za razvoj govora. Otroci se hitro učijo, zato je pomembno, da jih spodbujamo z vsakodnevnim pogovorom, branjem, pripovedovanjem zgodb, petjem pesmic ter z jezikovnimi igrami, ki vključujejo rime, uganke in šaljivke, hkrati spodbujajo komunikacijo in ustvarjalno izražanje. Sprva otrok komunicira z jokom, gibi in mimiko, kasneje pa z besedami, ko vzpostavi stike z drugimi. Govor je ključen za izražanje potreb, misli, čustev ter za vzpostavljanje stikov z okoljem, kar omogoča razvoj samostojne osebnosti.

Predšolski otroci v vrtcu jezik razvijajo predvsem preko vsakodnevnega poslušanja. Strokovni delavec mora biti dober jezikovni vzor, uporabljati knjižni jezik, brez narečij, pomanjševalnic ali popačenega govora, da otroku zagotovi pravilno jezikovno okolje. Pomembno je, da strokovni delavec v oddelku ponavlja otrokove besede in ga spodbuja k pravilnemu izražanju. Njegov govor mora biti starostno primeren, a hkrati nekoliko zahtevnejši, da otroci širijo besedni zaklad. Prav tako mora otrokom z manj razumljivim govorom nameniti posebno pozornost, jih spodbujati k pogovoru, pripovedovanju, opisovanju, petju ter drugim dejavnostim, ki podpirajo razvoj govora. Učno okolje mora biti spodbudno in omogočiti napredek na vseh področjih.

Starši imajo ključno vlogo pri razvoju govora in jezika, saj so otrokovi največji vzor in avtoriteta. Pomembno je, da se pogosto pogovarjajo z otrokom, mu berejo, pripovedujejo, opisujejo, pojejo in mu omogočijo, da izraža svoje misli, tudi če njihov govor ni popoln. Starši

naj spodbujajo otroka k govoru, pravilno ponovijo napačne besede in mu omogočijo napredek v govoru. Poleg tega morajo zagotoviti varno in spodbudno okolje ter biti pozorni na morebitna odstopanja v govoru ter po potrebi poiskati ustrezno strokovno pomoč.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Izpostavljamo problematiko slabšega razumevanja govora predšolskih otrok v današnjem času, kar utemeljujem z lastno izkušnjo ter mnenjem drugih strokovnih delavk v našem vrtcu zadnjih nekaj let.

Namen raziskovalne naloge je podrobno raziskati in predstaviti pomen komunikacije ter govornega razvoja predšolskih otrok, pri čemer so obravnavani različni dejavniki, ki vplivajo na ta proces. V nalogi so predstavljene različne stopnje govornega razvoja, poudarjena je vloga vzgojitelja in staršev pri spodbujanju govornega razvoja otrok, ter pomembnost razumevanja govora in njegovih posebnosti. Prav tako so obravnavane govorno-jezikovne motnje, proces usvajanja govora in jezika pri predšolskih otrocih, vključno z otroki z govorno-jezikovnimi motnjami. Naloga se osredotoča tudi na pomen logopedске obravnave in predstavlja potrebne vaje za izboljšanje govora, s ciljem zagotoviti boljšo podporo pri razvoju govora in jezika pri otrocih. Cilj naloge je pridobiti celovit vpogled v dejavnike, ki vplivajo na govorni razvoj, in preučiti učinkovitost različnih pristopov in metod za spodbujanje in izboljšanje govora pri predšolskih otrocih.

Rada opravljam svoje delo, pri katerem se poslužujem uravnoveženih vsebin, načrtovanja in izvajanja različnih kurikularnih področij ter raznovrstnih dejavnosti, ki so otrokom zanimive in privlačne. Zadnje čase opažam, da kljub skrbnemu načrtovanju in izvajanju vsakodnevnih aktivnosti na področju jezika, z izjemo bogatejšega besednega zaklada ni opaziti večjega napredka na področju govorne razumljivosti otrok. Otroci so željni novega znanja, z zanimanjem prisluhnejo in se aktivno vključujejo v vse dejavnosti, ki imajo funkcijo izboljšanja razumljivosti govora.

Z izvedeno raziskavo, v katero bodo vključeni otroci stari od 4 do 6 let bomo pridobili vpogled v trenutno stopnjo njihovega govornega razvoja, sposobnost prepoznavanja predmetov na sličicah s poudarkom na pravilno izgovorjavo besed. Raziskava bo omogočila analizo morebitnih težav pri artikulaciji ali prepoznavanju predmetov, kar bi lahko kazalo na govorne ali jezikovne motnje. Rezultati raziskave bodo pripomogli k razumevanju, v kolikšni meri otroci obvladajo osnovne jezikovne spretnosti. Z analizo anketnih vprašalnikov staršev bomo pridobili informacije o tem, kako starši zaznavajo razumljivost govora svojih otrok in katere jezikovne vsebine izvajajo z njimi v prostem času. Prav tako bomo pridobili vpogled v pogostost in rednost logopedске obravnave. Z analizo odgovorov strokovnih delavcev bomo raziskali, kako zaznavajo razumljivost govora v oddelkih ter katere metode in dejavnosti uporabljajo za spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok. Ta analiza bo omogočila oceno trenutnih praks in smernice za morebitne izboljšave pri spodbujanju govora in jezika v predšolskem obdobju.

1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu

Z raziskovalnimi vprašanji ugotavljamo razumevanje pomena raznolikih jezikovnih vsebin na celostni razvoj otrok. Raziskava se osredotoča na več ključnih vprašanj glede jezikovnih dejavnosti v vrtcih in sicer: preverja v kolikšni meri strokovni delavci razumejo govor otrok v oddelku in kakšen je besedni zaklad otrok; ugotavlja katere metode dela uporabljajo strokovni delavci pri svojem delu za izboljšanje razumljivosti govora; ali imajo strokovni delavci dovolj znanja ter ali se dodatno izobražujejo; raziskuje, katere težave na področju govora so najbolj pogoste; analizira, kako pogosto strokovni delavci načrtujejo in izvajajo jezikovne aktivnosti v vrtcu; preučuje, ali se strokovni delavci zavedajo pomena in vpliva gibanja na jezik; raziskuje, kakšen vpliv imajo jezikovne vsebine na dvojezične otroke ter ugotavlja, ali se starši zavedajo pomena zgodnje terapevtske obravnave otrok. Zastavili smo tudi nekaj odprtih vprašanj, s pomočjo katerih želimo ugotoviti realno stanje in kakšno je mnenje in pogled strokovnih delavcev na določeno tematiko in problematiko.

Pri izdelavi raziskovalne naloge se lahko pričakujejo morebitne težave pri strokovnih delavcih na področju izvajanja raziskave pri otrocih, ter anketiranja, predvsem zaradi neodzivnosti staršev in možnega neizpolnjevanja anket strokovnih delavcev. Razlog za to je njihova preobremenjenost, kar pogosto vodi do nepripravljenosti na odzivanje na prošnje za izpolnjevanje anket. Kljub temu smo v raziskavo vključili otroke stare od 4 do 6 let, starše in strokovne delavce iz vrtca Hrastnik, ki so aktivno sodelovali pri zbiranju podatkov, potrebnih za oceno postavljenih hipotez. Pomembno je poudariti, da smo pred začetkom raziskave predpostavljali, da bodo anketiranci iskreno odgovarjali na vsa vprašanja.

1.4 Raziskovalna metoda

V raziskovalni nalogi se bo uporabila raziskava in kvalitativna metodologija, ki vključuje spletno anketiranje. S pomočjo izvedene raziskave v oddelkih 4–6 let starih otrok želimo ugotoviti ali otroci prepoznajo predmete na sličicah ter pravilno izgovorjavo besed. V sklopu anket, izpolnjenih s strani staršev in strokovnih delavcev, želimo pridobiti realno sliko o razumljivosti govora in izgovorjave besed 4–6 let starih otrok v predšolskem obdobju. Za potrebe raziskovanja bomo izvedli več korakov, vključno z izdelavo raziskave in z oblikovanjem obeh anketnih vprašalnikov, raziskovalnih hipotez, določitvijo vzorca anketiranih oseb, izvedbo ankete ter obdelavo zbranih podatkov. Po analizi podatkov bomo ovrednotili postavljene hipoteze, izpeljali zaključke in oblikovali sklepe na podlagi pridobljenih informacij. Ta kombinacija metod bo omogočila celovit vpogled v realno stanje glasbenih dejavnosti v predšolskih ustanovah ter identifikacijo morebitnih vzorcev in variacij med strokovnjaki na tem področju.

V raziskavo je bilo vključenih 124 otrok starih od 4–6 let, 102 starša in 30 strokovnih delavcev iz vrtca Hrastnik. Zbiranje podatkov je potekalo s pomočjo raziskovalnega delovnega lista za otroke in spletnih anketnih vprašalnikov za starše in strokovne delavce, ki so vsebovali vprašanja odprtega in zaprtega tipa.

1.5 Izvirni prispevek k praksi

Z raziskavo želimo pridobiti vpogled v dejansko stanje razumljivosti govornega izražanja otrok, starih od 4–6 let, vključno z vplivi dejavnikov, kot so okolje, socialni dejavniki in mediji na otrokovo govorico ter identificirati morebitne težave in predsodke s katerimi se srečujejo strokovni delavci pri svojem delu. Raziskava bo omogočila analizo stopnje govornega razvoja otrok v vrtcu Hrastnik ter ugotovitev, kako se razvoj govora spreminja skozi različne starostne skupine. Poudarjam pomembno vlogo strokovnih delavcev in staršev pri spodbujanju govornega razvoja otrok, s posebnim poudarkom na njihovih pristopih, interakcijah in podpori doma in v vrtcu. Rezultati raziskave bodo prispevali k boljšemu razumevanju pomena celostne obravnave govorno-jezikovnega razvoja, kar vključuje povezovanje različnih strokovnjakov, kot so strokovni delavci, logopedi in starši, v podporo otrokom in njihovem govornem razvoju. Raziskava bo pokazala oceno trenutnega stanja glede razumljivosti govora in izgovorjave besed ter raziskala dejavnike, ki vplivajo na ta razvoj. Na podlagi raziskave bomo identificirali možnosti za izboljšanje razumljivosti govora, vključno z različnimi pedagoškimi pristopi, kot so jezikovne igre in zgodbe z možnostjo vključitve logopedске podpore za otroke, ki potrebujejo dodatno pomoč pri govoru. Na ta način bomo pridobili pomembne informacije za nadaljnje izboljšanje kakovosti govornega razvoja otrok v vrtcu.

2 KOMUNIKACIJA

Človek je družbeno bitje, zato je komunikacija zanj nujna in neizogibna. Izraz komunikacija izvira iz latinske besede »communicare«, ki pomeni sodelovati, deliti, posvetovati se ali vprašati za nasvet. Komunikacija je nezavedni odnos med najmanj dvema osebama, ki poteka neprekinjeno. Skozi komunikacijo se učimo o sebi in drugih, pridobivamo znanje ter usvajamo kulturo (Pograjc v Skamlič, 2014). Janežič poudarja, da je komunikacija večplastni pretok informacij, ki zahteva, da prejemnik sporočilo prejme in razume, pri čemer je ključna tudi povratna zveza. Komunikacija vedno poteka prek več kanalov, a temelji na gibanju. Zato imajo otroci z gibalnimi težavami pogosto težave pri komuniciranju. Komunikacijo delimo na besedno in nebesedno, pri čemer se pojavlja težnja po sistematizaciji vrst, metod in tehnik (Pograjc v Janežič, 2017).

Komunikacija je proces izmenjave informacij med virom in prejemnikom s pomočjo simbolov in vedenja, ki so socialno sprejeti. Jezik je sistem teh simbolov, ki imajo določen pomen za določeno skupino ljudi. Jezik vključuje dve ključni komponenti: jezikovno razumevanje, ki omogoča razumevanje pomena, ki ga izražajo drugi, ter jezikovno izražanje, ki omogoča kodiranje idej v jezikovne simbole (Jelenc, Bitenc, Marot, 2018). Besedno sporazumevanje velja za simbolno, saj omogoča govor o nevidnih ali neobstoječih stvareh ter zapleten nadzor socialnih interakcij. Nebesedno sporazumevanje poteka brez besed ali simbolov, pogosto nezavedno, z uporabo parajezika, obraznih izrazov, pogleda, drže, kretenj in dotikov (Pograjc v Selič, 2017). Model komunikacije obsega tri faze: produkcijo, prenos in recepcijo. V fazi produkcije sporočevalec na kognitivni ravni izbere informacijo, jo na jezikovni ravni oblikuje in nato na fiziološki ravni sproži motorično dejavnost za prenos sporočila. V fazi prenosa se informacija prek prenosnika premakne od sporočevalca do prejemnika, pri čemer je v jezikovni komunikaciji pomembna akustika prostora. V fazi recepcije prejemnik informacijo fiziološko sprejme, jo jezikovno dekodira in kognitivno razume njen pomen (Pograjc v Williamson, 2014).

Komunikacijski lok prikazuje izmenjavo vlog med govorcem in poslušalcem, ki traja, dokler oba sodelujeta. Otrok sprva vzdržuje komunikacijo z očesnim stikom, še preden razvije verbalne sposobnosti. Z razvojem postopoma prevzema aktivnejšo vlogo in večjo kontrolo v interakcijah z odraslimi (Pograjc v Otto, 2014).

3 PODROČJE JEZIKA V KURIKULUMU ZA VRTCE

Kurikulum za vrtce (1999) je nacionalni dokument, ki določa cilje, načela, vsebine in primere dejavnosti za posamezna področja, ki so med seboj prepletena. Jezik ni ločeno področje, temveč se prepleta z vsemi drugimi. Predšolsko obdobje je ključno za razvoj govora, vključuje sodelovanje in komunikacijo z odraslimi in otroki, spoznavanje pisnega jezika ter nacionalne in svetovne književnosti. Jezikovne dejavnosti zajemajo vse jezikovne ravnine – fonološko, morfološko, skladenjsko-pomensko in pragmatično, ter so naravno povezane z vsemi področji dejavnosti. Otroci se učijo jezika z različnimi dejavnostmi, kot so poslušanje pogovorov, pripovedi, glasnega branja odraslih, pripovedovanje, opisovanje, domišljajske igre, dramatizacije, izmišljanje zgodb in pesmi. Učijo se drug od drugega preko socialnih iger, pravljic, izštevank, rim, šal, ugank in besednih iger, ki so se ohranile skozi generacije. Jezikovne dejavnosti vključujejo enostavna besedila iz vsakodnevnega življenja, spoznavanje knjig in zgodnje navajanje nanje. Otrokom je treba na prilagojen način predstaviti jezikovna spoznanja, razlike med socialnimi zvrstmi, registri, jeziki in jezikovnimi skupinami.

Za aktivno sodelovanje v komunikaciji mora otrok razvijati jezikovno zmožnost, ki vključuje znanje slovnice in pravila uporabe jezika v različnih situacijah. Odrasli morajo spremljati otrokov govorni razvoj, prepoznati njegov neverbalni stil, vključno z znakovnim jezikom, ter uporabljati lastni jezik telesa in nejezikovna sredstva za interakcijo. Prav tako morajo prepoznati kulturne razlike v neverbalni komunikaciji ter vključevati pesem in izrazni ples kot način komunikacije (Petrič v Kranjc in Saksida, 2001).

Vrtčevsko okolje mora omogočati kakovostno izmenjavo informacij, uporabo različnih govornih nivojev, izražanje in sprejemanje čustev. Ponujati je treba raznoliko tiskano gradivo in ustvariti spodbudne in privlačne okoliščine za izbiro, doživljanje in sprejemanje jezika ter literature (Petrič v Drglin, 2004).

4 GOVORNI RAZVOJ OTROK

»V človekovem razvoju je govor zelo pomemben, saj se prek govora človek oblikuje kot posameznik (individualna funkcija govora), ter vzpostavlja komunikacijo z okolico (družbena funkcija govora)«. (Marjanovič Umek, 1990, str.11)

Zapisanih je več definicij govora različni avtorjev. Vsak od teh avtorjev ponuja svojo edinstveno perspektivo o tem, kaj govor je, bodisi kot jezikovno sposobnost, kognitivni proces ali socialni pojav. Posamezniki so se opredelili slednje:

Avtorici Bregant in Tomc Šavora (2012) menita, da je govor kompleksna možganska funkcija, ki se razvija skozi čas, pri čemer je za njegov razvoj pomembno več dejavnikov, ki se med seboj prepletajo. Poudarjata, da govorjeni jezik ni prirojen, ampak se usvoji ob ustreznih priložnostih za učenje v določeni starosti in v podpori odraslih, predvsem strokovnih delavcev in staršev. Razvoj govora je povezan z razvojem mišljenja, socialnih interakcij, čustev in gibalnih sposobnosti, pri čemer se prepletajo oblika, vsebina in uporaba govora. Te kompetence se razvijejo vzporedno in omogočajo izražanje naših misli, čustev in dejanj. Govorni razvoj poteka skozi določene stopnje, ki se med posamezniki razlikujejo, saj na hitrost razvoja vplivajo genetski dejavniki, okolje in način učenje govora. Avtorici menita, da se razvoj govora odvija v dveh obdobjih: intenzivnega učenja (akumulacija) in obdobja mirovanja (zorenje naučenih pojmov). V obdobju, ko je otrok osredotočen na učenje hoje, lahko opazimo, da govorni razvoj navidezno zastane. Govorni razvoj je najbolj intenziven v predšolskem obdobju in vključuje dva povezana procesa: percepcijo jezika in artikulacijo glasov. Ta procesa se začneta, ko otrok spozna, da lahko s pomočjo govora komunicira z drugimi in okoljem (Žnidaršič, 2010). Kranjc (1999) meni, da na razvoj govora vplivajo notranji dejavniki, kot so prirojene predispozicije, motivacija in čustveno stanje, ter zunanji dejavniki, kot so socialni položaj družine, izobrazbena struktura staršev in širše družbeno okolje, v katerem družina živi.

Govorne sposobnosti so ključnega pomena, saj izražajo značaj posameznika in so zelo cenjene v sodobnem življenju. Osebe z govorno motnjo se pogosto soočajo s številnimi omejitvami. Nekateri nimajo naravno dobrih govornih sposobnosti, kar posameznike z govornimi motnjami postavlja v težji položaj pri soočanju s konkurenco večjih govorcev. Govor je ključen za razvoj otroka, zato morajo strokovni delavci pravočasno prepoznati govorno-jezikovne težave in v sodelovanju s starši ter strokovnjaki pomagati pri njihovem reševanju. Te težave vplivajo na otrokovo osebnost, samopodobo, socialne stike in vključevanje v okolje, zato je zgodnja obravnava izjemno pomembna (Pintarič Janša, 2020).

4.1 Jezik in govor

Jezik je ključno sredstvo sporazumevanja, s katerim človek izraža misli, želje, mnenja in čustva. Njegova uporaba je odvisna od človekovega dožemanja, spoznavanja ter obdelave informacij iz okolja. Pomemben je za izražanje čustev in vzpostavljanje stikov z drugimi (Petrič v Žerdin, 2003). Govor je ključnega pomena v razvoju človeštva, saj oblikuje posameznika in omogoča komunikacijo z okolico. Je fizična manifestacija jezika, pri kateri je potrebna usklajenost gibov dihalnega sistema, grla, mehkega neba in govornil (Jelenc, Bitenc, Marot, 2018).

Zgodnje otroštvo, starost od treh do šestih let, je ključno obdobje za intenziven razvoj govora in jezika. Otrok v tem času usvaja jezikovno strukturo ter razvija jezikovne kompetence. Slovnica vključuje glasoslovje, oblikoslovje, skladnjo in pomenoslovje, medtem ko jezikovna raba predstavlja konkretno uporabo teh kompetenc v različnih govornih situacijah. Razvoj govora in jezika je tesno povezan z razvojem drugih področij, kot so čustveni, socialni in kognitivni razvoj. V otrokovem govoru se najprej razvije skladnja, to je sposobnost sestavljanja besed v pravilnem zaporedju, nato pa začne otrok dodajati predpone in pripone, kar pomeni razvoj oblikoslovja. Otrok sestavlja besedne zveze ali stavke, ki običajno vključujejo dve do tri besede. Te besedne zveze ali stavke uporablja v različnih situacijah za izražanje različnih potreb (Ratkovič v Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Govor je ustno izražanje misli, čustev in idej, ki zahteva usklajeno delovanje miselnih, jezikovnih, glasovnih in motoričnih procesov. Je ključnega pomena za človekov razvoj, saj oblikuje posameznika in omogoča komunikacijo z okolico. Ločitev jezika od govora razmejuje družbeno od individualnega ter bistveno od naključnega. Jezik je družbeni proizvod, ki ga posameznik pasivno sprejme, medtem ko govor zahteva individualno aktivnost in premislek pri urejanju. Govor je individualno dejanje volje in razuma, ki vključuje uporabo jezikovnega koda za izražanje misli ter psihofizični mehanizem, ki omogoča ponavljanje teh kombinacij (Petrič v De Saussure, 1997).

Govor in jezikovno znanje nista prirojena, temveč ju mora človek pridobiti skozi dolgotrajen proces. Ljudje pogosto pričakujejo, da bodo otroci samodejno pravilno izražali svoje misli, a to ni tako. To je še posebej očitno pri otrocih s slabim sluhom, ki brez strokovne pomoči težko osvojijo pravilen govor. Razvoj govora je odvisen od otrokovega telesnega in duševnega razvoja, zdravja ter okolja, v katerem živi. Otroci ne začnejo govoriti v enaki starosti, niti ne napredujejo enako hitro. Tisti, ki so gibčnejši in spretnejši, običajno začnejo govoriti prej in napredujejo hitreje, kar je povezano z bolj razvito motoriko (Petrič v Omerza, 1972). Za pravilen govorni razvoj je potreben zdrav živčni sistem, dobro razvite psihične funkcije, razvita čutila, zdrava govorila in zgleden govor okolja, v katerem otrok odrašča. Kakovost otrokovega govora je odvisna od različnih središč in povezav med njimi (Petrič v Žnidaršič, 1993). Starši igrajo ključno vlogo pri otrokovem govornem razvoju, saj se že v obdobju dojenčka vključujejo

v govorno interakcijo in spodbujajo otrokovo govorno odzivanje (Petrič v Marjanovič Umek in Fekonja, 2006).

Jezikovni razvoj je odvisen od sluha, inteligence, nevrološkega dozorevanja in socialnega okolja. Jezikovni vzorec v prvih letih življenja je zelo pomemben za otrokovo učenje jezika. Če je ta vzorec skromen in pomanjkljiv, se otrok težje razvija. Pomembno je, da otrok čuti spodbudo in veselje okolice ob njegovem govoru, saj ga to motivira za izražanje, poslušanje in bogatenje jezika (Petrič v Žerdin, 2003).

Razvoj govora se začne že pred rojstvom in se postopoma razvija ter bogati v skladu s starostjo in celotnim razvojem otroka. Govor se razvija v predgovornem in govornem obdobju. V predgovornem obdobju prevladujejo jok, vokalizacija, bebljanje in naključna posnemanja glasov brez razumevanja njihovega pomena. Novorojenčki in dojenčki prej razumejo govor, kot ga uporabljajo. Otrok se že ob rojstvu lahko poveže z drugimi ljudmi, predvsem skozi obrazne izraze. Za njegov govorni razvoj je ključna zgodnja komunikacija z odraslimi in vrstniki, saj se otrok uči besed, ki jih sliši, ter postopoma širi njihov pomen ob ponovnem srečanju v različnih kontekstih (Bregant in Tomc Šavora, 2012).

4.2 Stopnje govornega razvoja

Stopnje govornega razvoja vključujejo: predgovorno obdobje (do 12 mesecev): otrok se odziva na zvoke, brblja in oponaša glasove; prve besede (12-18 mesecev): otrok izgovarja posamezne besede z osnovnim pomenom; dvobesedne povedi (18-24 mesecev): sestavlja enostavne dvobesedne stavke (telegrafski govor); prve povedi (2-3 leta): oblikuje enostavne povedi in začne uporabljati osnovne veznike ter vprašanja; razvoj kompleksne povedi (3-5 let): uporablja zložene stavke z več glagoli, razvija nikalne in vprašalne povedi, besedni red postaja stalen; obogaten govor (po 5. letu): besednjak se hitro širi, govor postaja bolj tekoč in strukturiran.

Mejnik v govornem razvoju je prva otrokova beseda, ki predstavlja pomemben korak v njegovi sposobnosti smiselnega in natančnega sporazumevanja z drugimi. Med prvim in drugim letom otrok razvija vokalizacijo z nerazumljivim govorom, vendar napreduje v artikulaciji. Pri dveh letih poimenuje številne predmete in pogosto ponavlja. Razume 150-300 besed in pravilno odgovarja na preproste ukaze, kot so »sedi«, »pridi« in »daj mi to«. Med drugim in tretjim letom otrok preizkuša nove glasove, a artikulacija zaostaja za besediščem, pri čemer je 50-57% govora nerazumljivega. Razume 800-1000 besed in sledi ukazom, kot so »na«, »pod« in »gor«. Med tretjim in četrtem letom postane govor skoraj 100% razumljiv, čeprav so težave z izgovorjavo L-ja in R-ja pogoste. Uporablja 3-4 besedne stavke, razume množino, spol, pridevnike in sestavljene besede. Pri šestih letih je sintaksa pravilna, otrok tvori 5-6 besedne

stavke, tekoče govori, izraža čustvene odnose in dobro modulira glas. Razume 2500-3000 besed, sledi kompleksnim navodilom in razume izraze, kot so »če«, »zato« in »zakaj« (Marjanovič Umek, 1990).

Prva beseda je skupina glasov s pomenom, ki jo večina otrok izgovori med osmim in petnajstim mesecem, odvisno od tempa razvoja. Otroci razumejo besede približno tri mesece pred aktivno uporabo. Po tretjem letu se besednjak hitro širi, tudi za 500 besed letno. Prve besede se običajno nanašajo na ljudi, vozila, hrano, obleko in predmete iz otrokovega okolja. K. Nelson je prve besede razvrstila glede na njihovo funkcijo v otrokovem besednjaku v naslednje kategorije: specifični samostalniki (14%) za edinstvene stvari, splošni samostalniki (51%) za predmete in živali, akcijske besede (14%) za dejavnosti in zahtevo pozornosti, povedna določila (9%) za lastnosti in količino, osebno-socialne besede (8%) za izražanje čustev in odnosov ter funkcijske besede (4%) s slovnično funkcijo. Reich opisuje sedem možnih odnosov med pomenom besed pri otroku in odraslem: zožen pomen (otroški pomen je ožji), preširok pomen (otroški pomen je širši), delno prekrivanje (na nekaterih področjih širši, na drugih ožji), neprekrivanje (pomeni se ne prekrivajo), istovetnost (enak pomen), idiomorfi (besede, ki jih uporabljajo otroci, a niso v besedišču odraslih) in manjkajoče besede (otrok se še ni naučil teh besed) (Marjanovič Umek, 1990).

Marjanovič Umek (1990) deli otrokove besede na tri skupine: besede, ki spreminjajo pomen, besede za izražanje odnosov med predmeti ali dogodki ter besede za označevanje sorodstvenih odnosov. V prvo skupino spadata kazalna zaimka »ta« in »tisti« ter prislova »tukaj« in »tam«, ki se pojavijo že v zgodnjih dvobesednih povedih. Otroci s »ta« in »tukaj« označujejo nove predmete ali tiste, s katerimi se želijo igrati, s »tisti« in »tam« pa predmete, s katerimi so končali igro. V drugi skupini so besede z nasprotnim pomenom. Raziskovalci so preučevali razvoj pridevniških parov, pri čemer se najprej razvijeta »velik-majhen«, nato »dolg-kratek« in »visok-nizek«, sledijo »debel-tanek«, »globok-nizek« in »širok-ozek«. Razvoj prostorskih predlogov je postopen, pri čemer predlogoma »v« in »na« sledijo »pod«, »poleg«, »za«, »pred«, »med«, »zadaj« in »spredaj«. Otroci iz različnih jezikovnih okolij se učijo prostorske predloge v podobnem zaporedju. V tretjo skupino spadajo sorodstvene besede, kot so mama, oče, brat, sestra in stara mama. Besedi »mama« in »oče« sta med prvimi v otrokovem besednjaku, a sprva ne označujeta sorodstvenih vezi, temveč posamezne osebe. Razvoj besed za sorodstvene zveze se začne okoli četrtega leta, celoten sistem pa otroci razumejo šele pri desetih letih ali kasneje. Na širjenje besedišča močno vpliva okolje, zato so dober govor in pravilno izražanje ključni za razvoj otrokovega govora. Majhnega otroka bližnji razumejo bolje kot tujci predvsem zaradi dinamike v govornem razvoju. Pogoste značilnosti govornega izražanja vključujejo: izpuščanje nepoudarjenih glasov, zlogovno podvajanje zaradi težav pri izgovorjavi, izpuščanje končnih soglasnikov, dodajanje samoglasnikov za olajšanje

izgovora ter zamenjavo glasov, pri čemer otroci raje uporabljajo lažje izgovorljive glasove v določenih položajih.

Kvalitativen napredek v govornem razvoju nastopi pri starosti 18-20 mesecev, ko otrok začne sestavljati dvobesedne stavke. Ti stavki vključujejo le vsebinske besede, medtem ko funkcionalne besede izpušča. Ta način izražanja se imenuje telegrafski govor. Otrokove povedi postajajo daljše in kompleksnejše, besedni red pa bolj stalen. Po drugem letu začne tvoriti prve povedi, prej pa le preprosto niza besede.

V tem obdobju se razvijejo najznačilnejše govorne strukture, kot so vprašalne, nikalne ter sestavljene ali zložene povedi. Ločimo tri vrste vprašalnih povedi: da-ne vprašanja (odločevalna vprašanja), vprašanja z vprašalnicami (dopolnjevalna vprašanja) ter direktna in indirektna vprašanja. Prva stopnja v razvoju vprašanj, je, ko je otrok sam vprašani, pogosto pa mama odgovori namesto njega. Sledi stopnja, ko se mora otrok naučiti odgovarjati, pri čemer postaja jasno, da je namen vprašanja pridobiti odgovor. Odgovarjanje na vprašanja je odvisno tako od razumevanja vprašanja kot od glasovne intonacije vprašalnih povedi. Število vprašanj pri otrocih narašča do petega leta, nato pa začne upadati. Najprej uporabljajo vprašalnice »kaj«, »kje« in »kdo«, nato sledijo »zakaj«, »kako« in »kdaj«, na koncu pa še »kateri« in »čigav«. Otrok bogati svoj govor skladno z razvojem in širjenjem okolja. Nikalne povedi pri otroku nastanejo v treh razvojnih stopnjah: prva stopnja vključuje izgovarjanje nikalnice »ne« na začetku povedi; druga stopnja prinaša dodajanje »zakaj ne« pred nikalno poved; tretja stopnja vključuje uporabo pomožnega glagola »biti« in modalnega glagola »moči« ter ustrezno pretvorbo v negativne oblike, kot sta »ni« in »ne more«, ki se ne uporabljata več le za negacijo, temveč postajata del kompleksnejših povedi. Poleg vprašalnih in nikalnih povedi se pojavijo tudi sestavljene povedi, ki vsebujejo več kot en glagol (brez upoštevanja pomožnega glagola). Razvoj zloženih povedi je povezan z razvojem veznikom. Na začetku otrok pove misel z dvema zaporednima stavkoma, kasneje pa ju združi z veznikom. Sprva uporablja veznik »in«, nato pa tudi »potem«, »zato«, »ko«, »če« in »ali«. Kasneje se pojavita tudi prislova »potem« in »prej« (Marjanovič Umek, 1990).

4.3 Razumljivost govora

Razumljivost govora pomeni ujemanje med govorčevimi namerami in poslušalčevim odzivom ter sposobnost uporabe govora za učinkovito sporazumevanje v vsakdanjih situacijah. Je ključni kriterij pri ocenjevanju otrokove komunikacije, vendar jo je pogosto težko meriti in obravnavati pri otrocih z govornimi težavami (Ravnikar v Pascoe, 2014).

Govorna razumljivost označuje, koliko poslušalec razume govor govorca. Povezana je z dobro artikulacijo, fonacijo, resonanco in prozidijo ter ima pomemben socialni in komunikacijski

pomen. Definira se kot delež govorničevega sporočila, ki ga poslušalec lahko razume. Razumljivost otrokovega govora se spreminja z različnimi dejavniki: otrokovo starostjo, kontekstom, sogovornikom in kompleksnostjo jezikovnega izražanja, ki se z odraščanjem povečuje (Ravnikar v Ozbič in Kogovšek, 2009).

Govorna razumljivost je ključna, saj nas govor oblikuje in omogoča komunikacijo. Govorec in poslušalec pogosto izmenjujeta vloge, kar lahko privede do nesporazumov, še posebej, če je govor nejasen zaradi različnih težav. Nejasno sporočilo zmanjšuje učinkovitost komunikacije. Otroci z gibalnimi ali razvojnimi težavami pogosto doživljajo komunikacijske ovire, kar vpliva na njihovo motivacijo, igro in čustveno stanje. Za razvoj govora pri vseh otrocih, tudi tistih z motnjami so ključni številni dejavniki. Med anatomsko-fiziološke dejavnike uvrščamo zdrav živčni sistem, funkcionalna govorna središča, usklajeno delovanje govornih, razvita čutila, zdrava govorna in motorika; med socialne dejavnike pravilen in zgleden govor v otrokovem okolju in med psihološke dejavnike pozitiven čustveni odnos, motivacijo za govor ter spoštovanje otrokove osebnosti (Ravnikar v Janežič, 1991).

Razumljivost otrokovega govora se povečuje s starostjo. Do tretjega leta naj bi bil govor vsaj 50% razumljiv nepoznanim odraslim, pri štirih letih pa že v celoti, čeprav z možnimi artikulacijskimi razlikami. Raziskava je pokazala, da so otroci z govorno razumljivostjo pod 60% po četrtem letu primerni za strokovno pomoč. Govorno razumljivost posameznika ocenjujemo s posebej pripravljenimi postopki, pri čemer lahko uporabimo tri pristope: besedne identifikacijske naloge, poslušalčeve ocenjevalne lestvice in formalne ocene. Besedne identifikacijske naloge vključujejo poslušalca ali skupino poslušalcev, ki zapisujejo otrokove izjave. Lahko gre za format odprtega odgovora, kjer poslušalci sami zapišejo, kaj menijo, da je otrok rekel, ali za naloge zaprtega tipa, kjer izberejo med ponujenimi možnostmi. Točkovanje temelji na pravilnosti določenih ključnih besed ali skupnega števila pravilno prepoznanih besed. Pri poslušalčevih ocenjevalnih lestvicah poslušalci ocenjujejo otrokovo govorno razumljivost z uporabo numeričnih lestvic (npr. 5,7 ali 9 točkovnih). Na lestvici 1 pomeni popolno nerazumljivost, 9 pa popolno razumljivost. Neposredna ocena vključuje približno določanje odstotka razumljivosti stavka, kjer 100% označuje popolno razumevanje celotnega stavka, 50% pa razumevanje polovice besed. Formalne ocene razumljivosti govora uporabljajo postopke, kot sta prepisovanje besed in izbira med več možnostmi. Otrok ponovi naključno izbranih 50 besed iz vnaprej pripravljenih nizov, kar se posname. Posnetke nato ocenjujejo dva ali trije poslušalci, ki zapisujejo slišano ali izbirajo pravilne možnosti. S tem pristopom se natančno meri otrokova sposobnost razumljivega govora. Razumljiv govor je dolgoročni cilj pri interventnih pristopih za otroke z govornimi motnjami. Poleg ocenjevanja razumljivosti govora je pomembno tudi iskanje pojasnil za primanjkljaje v razumljivosti, da bi razumeli vzroke za težave in jih ustrezno naslovili (Ravnikar v Pascoe, 2014).

Kobal in Kosmač (2007) sta raziskovala glavne vzroke za moten govorni razvoj, vrste strokovne pomoči, ki so jo otroci prejeli, ter napredek v govoru glede na vzrok za zaostanek. Njuna raziskava je pokazala, da so najpogostejši vzroki za moten govorni razvoj bolezni in poškodbe osrednjega živčevja (38,6%), motnje v duševnem razvoju (20,8%) in podedovane motnje (18,8%). Večini otrok (89,9%), ki so imeli motnje govornega razvoja, je pomagal logoped. Nekaj otrok (52,6%) je prejelo pomoč psihologa, najmanj (32,9%) pa je bilo otrok, ki so dobili pomoč specialnega pedagoga. V raziskavi 7,9% otrok po več kot enem letu strokovne pomoči v govoru ni napredovalo, 66,67% jih je napredovalo, vendar niso dosegli ravni vrstnikov, 25,4% otrok pa je doseglo raven vrstnikov. Otroci s podedovanimi vzroki so najbolj napredovali, medtem, ko so najmanj napredovali otroci z motnjami v duševnem razvoju in boleznimi ali poškodbami osrednjega živčevja. Otroci z boleznimi ali poškodbami osrednjega živčevja imajo največ možnosti, da nadoknadijo zaostanek v govornem razvoju. Avtorja menita, da bi morali začeti z obravnavo otrok z motnjami v govoru čim prej, že v času razvoja govornih središč in poti v osrednjem živčevju.

4.4 Vpliv dejavnikov na govorni razvoj

Na govorni razvoj vplivajo številni dejavniki, kot so vzgoja v družini, splošna inteligentnost, spol, zdravje, socialno okolje ter vpliva, kot sta sluh in čustveno stanje. Razvoj govora poteka po določenih zakonitostih, značilnih za določena obdobja v otrokovem življenju. Poznavanje teh značilnosti je pomembno, saj nam lahko veliko povedo o otroku. Strokovni delavec mora dobro razumeti govorni razvoj, da lahko učinkovito motivira otroke in jih vključuje v komunikacijo.

Notranji genetski dejavniki pomembno vplivajo na otrokov govorni razvoj. Raziskave kažejo, da se govor deklic razvija hitreje kot govor dečkov. Deklice hitreje spregovorijo, prej usvojijo slovnico, imajo bogatejši besednjak, oblikujejo daljše povedi in dosegajo boljše rezultate pri preizkusih izgovorjave ter govornega razvoja. Dečki imajo pogostejše motnje pri branju in pisanju ter preberejo manj knjig in pišejo krajša besedila v prvih razredih osnovne šole (Marjanovič Umek, 2006).

Med zunanje dejavnike govornega razvoja uvrščamo družinsko okolje, ki je ključno za razvoj in učenje v zgodnjem otroštvu, pri čemer imata pomembno vlogo kakovost družinskega okolja in socialno-ekonomski status družine. Kakovost družinskega okolja določajo starši, možnosti za otrokov razvoj pa so pogosto odvisne od njihovega prepričanja o pomembnosti spodbujanja govornega razvoja. Socialno-ekonomski status družine vključuje izobrazbo, poklic in finančni položaj staršev, kar pomembno vpliva na otrokovo okolje in razvoj. Starši z višjo izobrazbo in boljšim ekonomskim stanjem otrokom omogočajo dostop do različnih

materialov, s čimer spodbujajo pridobivanje izkušenj z govorno in pisano besedo (Marjanovič Umek, Fekonja, 2008).

Slovenske avtorice (Marjanovič Umek idr., 2005) so v svoji raziskavi ugotovile, da višja izobrazba matere pozitivno vpliva na kakovost družinskega okolja. Matere z višjo izobrazbo pogosteje spodbujajo otroke k rabi jezika, berejo, obiskujejo knjižnice, kino in lutkovne predstave. Tuja raziskava je pokazala, da očetje v komunikaciji z otrokom uporabljajo podoben govor kot matere, vendar pogosteje omogočajo menjavanje vlog, uporabljajo bolj raznolik besednjak in več ukazov (Fekonja idr., 2005).

Starši so otroku prvi govorni vzor, zato je pomembno, da govorijo mirno, sproščeno in počasi, da lahko otrok spremlja njihov govor. Poleg družine ima pomembno vlogo pri razvoju tudi vrtec, kjer so ključni tako odrasli kot vrstniška skupina. Otrok želi komunicirati z vrstniki in jih posnema, zato mora biti njegov govor razumljiv. Razvit govor je pomemben za otrokovo socialnost, saj se otrok s skromnim besediščem težje vključi v družbo.

Raziskava o učinku vrtca na govorni razvoj, ki sta jo izvedli L. Marjanovič Umek in U. Fekonja (2006) je pokazala, da kakovost družinskega okolja pomembno vpliva na govorni razvoj štiriletnih otrok, zlasti pri materah, ki z otrokom pogosto berejo in obiskujejo knjižnico.

Campbell je v svoji raziskavi preučeval vpliv zvoka na razvoj možganov, pri čemer je ugotovil, da zvok povečuje število nevronske povezave v možganih, kar spodbuja otrokove govorne sposobnosti. V Sloveniji je leta 2003 N. Zrimšek raziskovala glasbene sposobnosti otrok, pri čemer je ugotovila, da so te najbolj povezane s slušnim razločevanjem in razčlenjevanjem (Božič, Habe, Jerman, 2007).

Avtorji Božič, Habe in Jerman (2007) so v raziskavi želeli ugotoviti stopnjo fonološkega zavedanja pri 5-6 letnih predšolskih otrocih ter razlike med dečki in deklicami. Osredotočili so se na povezavo med fonološkim zavedanjem in glasbenimi sposobnostmi, kot so prepoznavanje rim, začetnih in končnih glasov ter združevanje glasov v smiselne besede. Raziskava, v kateri je sodelovalo 67 otrok, je bila izvedena v dveh starostnih skupinah: 5-5,5 let in 5,6 do 6 let. V raziskavi so uporabili test jezikovnih spretnosti in test glasbenih sposobnosti. Test jezikovnih spretnosti je vseboval štiri podteste slušnega zaznavanja: ponavljanje stavkov, ponavljanje besed, razumevanje navodil in fonološko zavedanje, ki je obsegalo naloge za prepoznavanje rim, začetnih in končnih glasov ter združevanje glasov v smiselne in nesmiselne besede. Pri nalogah so otroci uporabljali sličice ali poslušali glasovne vodenje testatorja. Glasbene sposobnosti so bile merjenje s testom osnovnih glasbenih veščin, ki je preverjal melodični in ritmični posluš otrok. Rezultati so pokazali, da so otroci pri testu fonološkega zavedanja najbolje prepoznali rime, najslabše pa združevali glasove v

besede in zloge v nesmiselne besede. Pri glasbenih sposobnosti je ritmični posluh dosegel boljše rezultate od melodičnega posluha.

Obstaja povezava med glasbenimi sposobnostmi in fonološkim zavedanjem pri predšolskih otrocih, kar je ključnega pomena za načrtovanje pedagoškega procesa. Z vključevanjem glasbenih dejavnosti, ki spodbujajo prepoznavanje melodičnih in ritmičnih vzorcev, lahko že v vrtcu pomembno vplivamo na otrokovo uspešnost pri branju in drugih dejavnostih. Prava vrednost teh spoznanj bo vidna šele, ko jih bomo prenesli v prakso, kjer bomo povezali različna področja. To vključuje zgodnje odkrivanje otrok s težavami pri jeziku in uvedbo dejavnosti, ki kombinirajo jezik in glasbo, da bi omilili težave ter spodbudili otrokov razvoj.

4.5 Spodbujanje govornega razvoja v vrtcu

Predšolsko obdobje je ključno za razvoj pravilne izreke in govornega sporazumevanja, saj se takrat intenzivno razvijajo živčne poti in mišične sile (Satler, 2016). Razvoj govora v predšolskem obdobju poudarja potrebo po vključitvi jezikovne vzgoje v programe predšolske vzgoje za obe starostni skupini. Spodbujanje govora ni omejeno le na jezikovne dejavnosti, saj lahko strokovni delavec z govornim zgledom pri vseh aktivnostih neposredno vpliva na otrokove slovnične in sporazumevalne sposobnosti ter spodbuja povezovanje med različnimi področji dejavnosti v vrtcu. Strokovni delavec v oddelku spodbuja razvoj otrokove govorne kompetentnosti z uporabo standardnega jezika, primerne govora odraslih ter izbito različnih tematik za pogovor. Otroške knjige, slikanice, revije in časopisi so prav tako pomembni, zato morajo biti otrokom vedno na voljo v posebnih koticah. Zaželeno je tudi, da strokovni delavci otroke peljejo v različne ustanove: gledališče, razstave, ipd., kar omogoča sodelovanje v različnih govornih položajih in učenje o različnih načinih govora v različnih situacijah. V različnih govornih položajih se uporabljajo različne socialne zvrsti jezika. Otroci opazujejo jezikovna sredstva v različnih situacijah in jih, ko se znajdejo v podobnih situacijah ali jih igrajo, uporabijo tudi sami. S tem posnemajo govor in obnašanje odraslih ter starejših otrok, kar jim pomaga pri učenju različnih jezikovnih sredstev in njihove primerne uporabe (Petrič v Krajnc in Saksida, 2001).

Raziskave so pokazale, da obiskovanje vrtca pomembno vpliva na razvoj govora otrok. Erženičnik Pačnikova je preverjala razvoj govora in jezika pri 112-ih petletnih otrocih, razdeljenih v dve skupini. V prvi so bili otroci, ki niso bili vključeni v vrtec ali so se vanj ravno vključili, v drugi pa otroci, ki so obiskovali vrtec vsaj eno leto. Ugotovila je, da so boljše rezultate dosegli otroci, ki so obiskovali vrtec že vsaj eno leto. Vrtec ima pomembno vlogo v razvoju govora in jezika otrok, ne le zaradi svojega družbenega in kulturnega vpliva, temveč tudi zaradi vloge sovrstnikov. V skupini otrok je otrok pogosto primoran, da komunicira z drugimi, daje navodila, postavlja vprašanja in išče informacije. Otroci, ki ne obiskujejo vrtca,

so pogosto obkroženi z domačimi, ki dobro razumejo njihov govor. V vrtcu pa se mora otrok bolj potruditi, da ga razumejo tudi sovrstniki, ki niso tako tolerantni kot odrasli, ki pogosto razumejo otrokov govor kljub nejasnim navodilom in vprašanjem (Ratkovič v Erženičnik Pačnik, 1999).

Za otrokov govor je ključnega pomena, da ima dovolj priložnosti za igranje jezikovnih iger, poslušanje ter seznanjanje z leposlovnimi in priročnimi knjigami. Pomembno je tudi, da sodeluje v različnih govornih položajih, začenja pogovore, sprašuje in se pogovarja. Strokovni delavec omogoči pogovore v manjših skupinah ali parih ter komunikacijo z odraslimi (Petrič v Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja, 2006).

4.6 Vloga vzgojitelja v otrokovem govornem razvoju

Kurikulum za vrtce (1999) poudarja, da je naloga strokovnega delavca pripovedovati in brati starosti primerne pravljice, zgodbe, pesmi ter uprizarjati lutkovne igrice, s čimer otrokom omogoča stik s knjižnim jezikom. Tako spoznavajo poleg narečja in pogovornega jezika tudi knjižno zvrst jezika.

Strokovni delavec mora pozorno opazovati otroka in prepoznati njegov neverbalni stil, ki lahko vključuje znakovni jezik pri gluhih, nemih ali gluhonemih otrocih, saj ti uporabljajo drugačen sistem neverbalnih sredstev kot otroci, ki slišijo in govorijo. Strokovni delavci morajo biti pozorni na svojo govorico telesa in uporabljati ustrezne neverbalne načine komunikacije za vzpostavitev interakcije z otroki. Pomembno je, da prepoznajo morebitna nesoglasja v neverbalni komunikaciji ter upoštevajo različne kulturne sloge neverbalne komunikacije, ki so odvisni od družbenega okolja, iz katerega otrok prihaja. Najpomembnejši govorni vplivi strokovnih delavcev na otroka vključujejo pogovor v »neotroškem jeziku«, spodbujanje komunikacije, cenjenje verbalne komunikacije ter aktivno poslušanje in širjenje tem, ki jih predlaga otrok. Pogovarjajo se o izkušnjah otrok doma in v vrtcu, omogočajo sodelovanje v dialogu, nudijo poslušanje različnih oblik sporočanja med odraslimi, kot so pogajanje ali razpravljanje, in otroke spodbujajo k rokovanju s knjigami. Prav tako jim omogočajo uporabo tiska in črk v vsakdanjih situacijah ter spoznavanja simbolov iz sveta odraslih, kar spodbuja otrokovo ustvarjalnost v jeziku.

Strokovnim delavcem v vrtcu se pogosto poraja vprašanje, ali je bolje uporabljati knjižno pogovorni jezik ali pokrajinski pogovorni oziroma narečni jezik. Če strokovni delavec uporablja knjižno pogovorni jezik, je otrok izpostavljen dvema jezikovnima sistemoma: narečnemu oziroma pokrajinskemu doma in knjižno pogovornemu jeziku v vrtcu. Ta jezikovna izpostavljenost lahko spominja na dvojezično situacijo, ki otroku prinaša določene kognitivne in jezikovne koristi (Ratkovič, 2020).

Otrok skozi poslušanje in pripovedovanje zgodb usvaja izmenjavo govornih vlog ter spoznava, kako je treba uporabljati govor v različnih govornih položajih. To jim olajša prenašanje jezikovnega znanja v različne situacije in okoliščine. Otroci se učijo, kako strukturirati pogovor, hkrati pa pridobivajo znanje o tem, kako uvajati in razvijati temo (Ratkovič v Kranjc, 1999).

4.7 Starši in govor otroka

Starši imajo ključno vlogo pri razvoju otrokovega govora, saj so prvi in najpomembnejši spodbujevalci njegovega jezikovnega razvoja. Prvi izberejo jezik, ki ga otrok usvoji. Njihova komunikacija z otrokom vpliva na to, kako hitro in učinkovito otrok razvija svoje govorne sposobnosti.

Skupno branje odraslih in otrok pomembno vpliva na otrokov celostni razvoj; še posebej na več področij govora, razvoj domišljije in ustvarjalnosti, socialnega razumevanja ter razvoj zgodnje pismenosti. Zgodnje predšolsko obdobje je zelo občutljivo na razvoj besednjaka. Otroci se učijo novih besed s poslušanjem odraslih, med pogovarjanjem, skupnim branjem skupno igro. Otrok vsebino zgodbe razume le, če med skupnim branjem pozorno posluša. Ob rednem branju bo otrok vedno bolj spreten pri usmerjanju in ohranjanju svoje pozornosti na vsebino zgodbe, kar ima pozitiven vpliv na nadzor pozornosti. Med skupnim branjem se oblikuje skupna vezana pozornost. Odrasli in otrok usmerjata pozornost na isto vsebino ter si tako delita izkušnjo branja zgodbe. Tovrstna pozornost otroku omogoča usvajanje novih izkušenj in začetno učenje socialnega razumevanja (Marjanovič Umek, Fekonja, Hacin Beyazoglu, 2022).

Pomembni vidiki vpliva staršev na razvoj govora vključujejo več ključnih dejavnikov. Prvi je vpliv staršev na govorni razvoj, saj pogost pogovor z otrokom spodbuja njegovo učenje jezika, medtem ko uporaba bogatega besedišča širi njegov besednjak. Pozitivno in čustveno toplo okolje omogoča sproščeno komunikacijo, pohvale in potrjevanje pa krepijo otrokovo samozavest pri izražanju. Drugi dejavnik je izbira jezika. Starši v dvojezičnih družinah ali tam, kjer se domači jezik razlikuje od jezika okolja, odločajo, katere jezike bo otrok usvajal. Tretji pomemben vidik je vpliv govora staršev. Uporaba preprostega, jasnega in pravilnega govora otroku pomaga razumeti jezik, medtem ko počasno in jasno ponavljanje olajša razumevanje in posnemanje. Četrty dejavnik vključuje spodbujanje jezika skozi igro in branje. Skupne dejavnosti, kot so branje knjig in opisovanje slik, otroku zagotavljajo bogate jezikovne izkušnje. Starši ga lahko spodbujajo tudi z vprašanji, ki zahtevajo daljše odgovore. Peti dejavnik je podpora pri govornem zaostanku. V primeru zaostanka starši poiščejo strokovno pomoč, otroka pa podpirajo z nežno spodbudo in brez pritiska. Zadnji dejavnik je zgled jezika okolja, kjer starši s pravilnim in razgibanim govorom otroku omogočajo lažje usvajanje jezikovnih veščin. Starši morajo z otrokom veliko komunicirati, saj mu tako pomagajo pri učenju prvih besed in oblikovanju prvih stavkov. Pravilna in jasna izgovorjava je ključna za

otrokovo razvijanje govora, kar mu bo omogočilo uspešno komunikacijo z vrstniki in starejšimi. Pogovori naj vključujejo teme iz vsakdanjega življenja, izražanje ljubezni, dajanje enostavnih navodil ter branje zgodbic, saj bogat besedni stik spodbuja razvoj možganskega centra za govor. Starši naj otroka poslušajo in mu pustijo, da izrazi svoje misli do konca, pri tem pa poslušajo razumeti njegovo razmišljanje, kar krepi medsebojno zaupanje. S tem otrok občuti, da ga razumejo in sprejemajo kot enakovrednega sogovornika ter mu nudijo podporo in usmerjanje. Starši naj bodo otroku prijatelji in svetovalci, ki spodbujajo njegove ideje in načrte, tudi kadar ti niso vedno realistični (Ravnikar v Mauch, 2010). Na splošno so starši neprecenljiv del otrokovega govornega razvoja, saj mu skozi interakcijo, ljubezen in podporo ustvarjajo temelje za uspešno jezikovno izražanje.

4.8 Dvojezični otroci

Cilji Kurikuluma si prizadevajo za boljše pogoje za izražanje in ozaveščanje razlik, vključno z različnimi govorečimi uporabniki. Načelo vrtca pogosto poudarjajo jezik, enake možnosti in spodbujanje medsebojnega sodelovanja, ki temelji na sprejemanju individualnih razlik. Pri delu z dvojezičnimi otroki je treba upoštevati načelo multikulturalizma, ki omogoča drugačnost, uravnoteženost, sodelovanje s starejšimi in aktivnim učenjem ter zagotavljanje možnosti za verbalizacijo in druge oblike izražanja. Posredno pa se uporablja tudi načelo horizontalne in vertikalne povezanosti. Razumevanje jezika kot temelj lastne identitete je glavni cilj, ki usmerja globalne cilje in jezikovno delo strokovnih delavcev v vrtcu. Otroci skozi sodelovanje in pogovore z odraslimi ter vrstniki spoznavajo svojo in tujo kulturo, učijo se izražanja ter se srečujejo z različnimi jezikovnimi ravninami: fonološko, morfološko, skladijsko-pomensko in pragmatično. Poleg vsega tega razvijajo tudi predbralne in predpisalne zmožnosti. Otrok pridobiva jezikovne spretnosti ob poslušanju pogovorov, pravljič, ustvarjanju zgodb, pesmic, rim, reševanju ugank, opisovanju slik in dokončanju zgodb. Pri otrocih, katerih materni jezik ni slovenščina, mora vrtec prispevati k razvoju kolektivne dvojezičnosti (Kurikulum za vrtce, 1999). Naravni pristop je namenjen otroku ob prvem stiku z novim jezikom, pri čemer na začetku pravilne oblike niso ključne. Pomembno je vzpostaviti učinkovit način sporazumevanja, saj bo otrok s pridobivanjem izkušenj kasneje sam sposoben razmišljati o pravih oblikah. Pomembna načela pri delu z otroki vključujejo: vzgojitelj mora besede posredovati na razumljiv način, otrok mora razumeti navodila in bistvo sporočila; sporočila o jezikovnih pravilih niso takoj koristna, najprej mora otrok prejeti pomembne informacije, ki jih potrebuje; vsak otrok, še posebej tisti, ki jezika ne razume, se mora počutiti sprejetega; pomembno je ustvariti sproščeno vzdušje, otroka pa ne silimo k uporabi jezika.

Pomanjkanje povratnih informacij o napačni rabi jezika vodi v med-jezik, zato je povratna informacija nujna. Ta pristop imenujemo reaktivni pristop. Avtorica opisuje šest najpogostejših načinov popravljanja jezikovnih napak: neposredne popravke, ko otroku

povemo, da je zamenjal besedo; preoblikovanje, ko ponovimo otrokovo poved in popravimo napačno besedo ali izvedemo prevod; obvestimo otroka, da smo ga razumeli ali zahtevamo popravek; metajezikovni napotek, kjer povemo, da je napaka, vendar ne določimo katere; poslušamo iz otroka izvleči pravilno besedo z vprašanji ali zahtevami; ponovimo otrokovo besedo in ga popravimo. Najuspešnejše strategije so tiste, ki zahtevajo aktivnost otroka, medtem ko je samo ponavljanje najmanj učinkovito. Priporoča se tudi pomoč slovensko govorečih otrok, saj to spodbuja sodelovanje med otroki. Slovensko govoreči otroci ob tem pridobivajo znanje o jeziku, saj morajo poslušati in razmišljati o napakah drugih, kar jim pomaga podzavestno ozaveščati lastno govorjenje (Pertot, 2004).

Predšolsko obdobje je ključno za razvoj socialnih veščin, govora, jezika ter motoričnih spretnosti, saj predstavlja temeljni del otrokovega razvoja. Z vidika socializacije in komunikacije je pomembno, da se otrok uči interakcij s sovrstniki, saj to vpliva na njegovo kasnejšo funkcioniranje v družbi. Tudi otroci priseljencev se soočajo z izzivom učenja socialnih veščin in jezika, vendar se v njihovem primeru dodaja še težava vključevanja v slovenski vrtec, kjer se srečujejo z jezikom, ki ga ne poznajo in ne razumejo. Zato je ključnega pomena, da otrok najprej usvaja materni jezik, preden se poda v okolje z novim jezikom. Za zagotavljanje dobrih razvojnih priložnosti za vsakogar je ključno tesno sodelovanje med vrtcem in starši. Vrtec predstavlja podporni steber pri vključevanju otrok priseljencev, saj mora podpirati uporabo njihovega maternega jezika ter hkrati spodbujati razvoj sporazumevalnih zmožnosti v slovenskem jeziku. Vrtec oblikuje okolje, ki omogoča enake možnosti za vse otroke in njihove starše, ter zagotavlja, da to pravico tudi doživljajo. Otroci priseljenci se pogosto srečujejo s težavami pri razumevanju slovenskega jezika, predvsem pri pravilni strukturi povedi, sklanjanju, uporabi glagolov in pridevnikov, ali pa jezika sploh ne poznajo. Sprva se neradi izpostavljajo v pogovoru in govorijo le z vrstniki ali odraslimi, ki jim zaupajo. Potrebujemo več spodbud za govor in sodelovanje v dejavnostih, kjer naj bi izrazili svoje mnenje, saj pogosto raje tiho opazujejo. Težje sledijo vzgojno-izobraževalnem programu, so neorientirani, se radi umaknejo, čutijo se drugačne in so bolj pasivni. Zaradi stiske so lahko tudi vedenjsko in čustveno zahtevnejši (Marjanovič Umek, Fekonja, Hacin Beyazoglu, 2022).

5 POSEBNOSTI JEZIKA PRI OTROCIH S PP

Ena glavnih značilnosti duševne pomanjkljivosti je prepozen razvoj jezika in pogostejše govorne motnje. Zakasnen nastop govora je očitni znak nenormalnega razvoja pri otrocih v prvih letih življenja. Pri normalnih otrocih se komunikacija začne razvijati pri starosti enega leta in sedmih mesecih, medtem ko pri otrocih z duševno pomanjkljivostjo običajno šele okoli tretjega leta starosti. Pomembnejši kazalec intelektualnega razvoja je časovni interval med prvo besedo in prvimi stavki, saj zakasnitev prve besede ne pomeni nujno duševne motnje, če se kmalu pojavijo stavki. Normalni otroci začnejo uporabljati besede med 10. in 18. mesecem, medtem ko duševno prizadeti otroci začnejo govoriti šele med 2,5 in 5. letom. Razlika v tem času je posledica pomanjkanja enotnih kriterijev za ocenjevanje pojavljanja besed, saj preprosti opazovalni podatki ne omogočajo natančnega ugotavljanja, ali je otrokovo izgovarjanje zvokov resnično jezikovno izražanje ali le posnemanje. Splošno velja, da bolj kot je intelektualna pomanjkljivost otroka globoka, kasneje začne uporabljati jezik in ostane na nižji ravni. Pri duševno prizadetih otrocih se lahko pojavijo različne govorne pomanjkljivosti, zaradi česar je njihov govor težje razumljiv. Jezikovne pomanjkljivosti so vidne v zaznavanju in razumevanju govora, obsegu in kompleksnosti besedišča, frazah, artikulaciji, ekspresivnosti, fonaciji in hitrosti govora. Stopnja duševne pomanjkljivosti je povezana z večjo pogostostjo jezikovnih motenj. Besedni zaklad duševno prizadetih otrok je omejen, še posebej pri abstraktnih besedah, ki jih pogosto napačno uporabljajo (Peter, 2015).

5.1 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami

American Speech Language Hearing Association (ASHA) govorne motnje deli na več podskupin: orofacialne miofunkcionalne motnje, motnje izreke glasov, glasovne motnje, motnje fluentnosti, dizartrija in otroška apraksija govora. Jezikovne motnje pa vključujejo motnje razumevanja in motnje uporabe jezika. Motnje govora so lahko prisotne neodvisno od motenj jezika ali pa se pojavijo skupaj, kar je še posebej težko ločiti pri majhnih otrocih, ki imajo manj razvitega govora. V Sloveniji Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami opredeli otroke z govorno-jezikovnimi motnjami kot otroke s posebnimi potrebami. Ti otroci imajo zmanjšano sposobnost usvajanja, razumevanja, izražanja in smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije, kar pomembno vpliva na njihovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje. Posledice motenj se odražajo v sposobnosti interakcije z okoljem in učenju prek jezika že v predšolskem obdobju (Jelenc, Bitenc, Marot, 2018).

Pri otrocih z jezikovnimi motnjami je opažen zaostanek na govorno-jezikovnem področju. Tak otrok začne govoriti veliko pozneje kot vrstniki, njegov govor je slabše razumljiv, ima omejen besedni zaklad in uporablja krajše stavke. Struktura stavkov je slaba, vrsti red besed napačen, pogosto izpušča predloge, ima težave pri sledenju, dialogu ter razumevanju vprašanj in navodil (Levc, 2014).

Raziskave kažejo, da ima približno 95% 5-6 letnih otrok govorne težave. Nekateri otroci imajo nepravilnosti v govoru, ki se lahko popravijo z malo spodbude, medtem ko nepravilna izreka lahko zmanjša razumljivost govora in povzroči nevšečnosti za okolico, kar otrok lahko zazna. Te negativne izkušnje v komunikaciji lahko vplivajo na otrokov čustveni razvoj, šolsko uspešnost in kasnejšo poklicno izbiro (Bregant in Tomc Šavora, 2012).

Govorne motnje se pojavijo, ko otrokovo govorjenje odstopa od običajnega od običajnega, tako, da postane način govora bolj opažen kot njegova vsebina. Te motnje so lahko organsko pogojene povezane z biološkimi težavami ali funkcionalne, ki izhajajo iz drugih dejavnikov, kot so okolje ali psihološki dejavniki (Grobler, 2014). Govorne motnje vključujejo težave z izgovorjavo glasov, kot so napačni, izpuščeni, zamenjani ali popačeni glasovi ter motnje v hitrosti in ritmu govora. Jezikovne motnje se kažejo v težavah pri razumevanju in uporabi govora, pisanja ali drugih simbolnih sistemov. Otrokove težave se lahko kažejo pri razumevanju govora, poimenovanju, branju in pisanju. Govorne motnje so lahko lahke, zmerne ali težje oblike. Govor otroka je moten, kadar odstopa od govora okolice do te mere, da moti komunikacijo in vpliva na prilagoditev otroka. Predšolski otroci običajno spontano in brez težav usvajajo govor, vendar se težave pojavijo pri otrocih z motnjami zaradi okvar določenih sposobnosti, kar preprečuje normalen razvoj. Statistika kaže, da je v predšolskem obdobju približno 20–25% otrok z govornimi motnjami (Ošlak, 2014).

Najpogostejše govorno-jezikovne motnje pri otrocih vključujejo:

- bebljanje ali dislalijo, kar pomeni nezmožnost ali nepravilnost pri izreki posameznih glasov,
- jecljanje ali hesitacijo, ki se kaže v motenem ritmu, tempu in hitrosti govora; govor je pretrgan, z zatikajočimi se deli, pogosto spremljan z razburjenjem in strahom pred govorjenjem,
- brbotanje ali hatifemijo, kjer misli prehitvevajo govor, zato je govor delno ali popolnoma nerazumljiv,
- redkejše motnje, kot so zakasneli govorni razvoj in nosljanje (Grobler, 2014).

Predšolskega otroka z govorno-jezikovnimi motnjami se napoti k logopedu, ki mu pomaga odpraviti napake v govoru in razviti komunikacijo, da se bo otrok lažje vključil v okolje.

5.2 Proces usvajanja govora in jezika predšolskih otrok z govorno-jezikovnimi motnjami

Pri otrocih z razvojno motnjo, ki otežuje sporazumevanje, morajo starši in strokovni delavci uporabljati namenski pristop, pozorno spremljati otrokovo vedenje in načrtovati naslednje korake učenja. Poseben poudarek je na igrah in dejavnostih, ki spodbujajo komunikacijo, ter

na prilagajanju njihovega govorjenja, poslušanja in odzivanja. Pred začetkom učenja je ključno oceniti otrokove sposobnosti. Večina jezikovnega učenja naj poteka naravno, skozi vsakodnevne aktivnosti.

Učinkovito učenje jezika temelji na spodbujanju otrokovega odziva. Pomembno je, da mu damo čas in priložnost za interakcijo, ne da bi vedno sami prevzemali pobudo, saj otrok tako ne razvije svoje vloge v sporazumevanju. Govoriti moramo kot enakovreden udeleženec v pogovoru, tudi, če otrok odgovarja le z gledanjem ali poslušanjem. Osredotočimo se na stvari, ki zanimajo otroka, in sledimo njegovim interesom, na primer predmetom, igračkam ali gibanju, ki pritegnejo njegovo pozornost. Preden začne govoriti, ga učimo prepoznavati imena priljubljenih stvari, kar je odličen vir besed. Govorimo tudi o gibanjih, dejanjih, otipu, barvah in zvokih, da obogatimo njegovo razumevanje. Otroke usmerjajmo k določenim ciljam z načrtovanimi dejavnostmi, pri čemer naj učenje jezika temelji na njegovih interesih. V pripravljenem okolju z omejenim številom igrač izberimo tiste, ki jih ima rad, ter odstranimo moteče dejavnike. Zagotovimo več alternativnih pristopov za doseg istega cilja. Med pogovorom okrepimo otrokove besede in mu dajmo vedeti, da smo razumeli, kaj je rekel ali storil. Na primer, če se otrok zasmije, se nasmehnimo in odgovorimo, ali če nam da igračo, poudarimo, da se igramo z njo. Naravna okrepitev v pogovoru otroku pokaže vrednost in učinkovitost njegovih poskusov za komunikacijo. Učenje jezika poteka vsepovsod in kadarkoli, saj strokovni delavci z otrokom delijo številne situacije in dejavnosti. Imajo ključno vlogo pri razvoju govora in jezikovnih sposobnosti, saj opazujejo otroka in iščejo različne načine za širjenje njegovega besedišča. Ko otrok obvlada predverbalne komunikacijske sposobnosti, ga spodbujamo, da uporablja besede namesto kretenj. Sprejmemo njegove kretnje in hkrati uporabljamo besede. Namen je, da se nauči uporabljati posamezne besede, zato mu omogočimo, da jih ponavlja. Kadar želimo uporabiti določeno besedo, se obotavljamo in otroka pričakovalno pogledamo, da bo besedo uporabil spontano, brez pojasnjevanja ali ponavljanja (Petrič v Pieterse, Treloar, Cairns, 2000).

5.3 Logopediska obravnava

Logopedija je veda, ki se ukvarja z govorno-jezikovno komunikacijo, njenimi motnjami, njihovimi vzroki in posledicami ter načini preprečevanja in rehabilitacije. Tudi manjše motnje lahko pomembno vplivajo na posameznikovo življenje, saj komunikacija igra ključno vlogo v sodobni družbi. Težave v komunikaciji otežujejo vključevanje v družbo, pri otrocih pa zavirajo razvoj in otežujejo šolsko življenje. Pri odraslih se kažejo kot ovira v izraževanju, delu in družabnem življenju. Motnje se lahko pojavijo na področju jezika, artikulacije, ritma, tempa, glasu ter branja in pisanja (Društvo logopedov Slovenije).

Logoped je strokovnjak z univerzitetno izobrazbo, ki se ukvarja s preprečevanjem in odpravljanjem motenj govorno-jezikovne komunikacije. Njegovo delo vključuje preventivo, diagnostiko, terapijo, detekcijo motenj, svetovanje, raziskovanje ter uvajanjem novih metod, tehnik in sredstev za izboljšanje komunikacije. Prav tako njegovo delo zajema tudi svetovanje staršem in njihovo aktivno vključenost v proces pomoči otroku z govorno-jezikovnimi motnjami. Po pregledu otroka logoped oceni vrsto in obsežnost motnje ter na podlagi natančne diagnostike izbere ustrezen način terapije. Ključno je, da starši aktivno sodelujejo pri obravnavi in redno izvajajo naloge ter vaje po logopedovih navodilih. Uspeh logopedске terapije je namreč močno odvisen od intenzivnosti dela doma (Levc, 2014).

Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih težav je ključno za kakovost otrokovega življenja v prihodnosti. Predšolsko obdobje je kritično za razvoj govora in jezika, saj se v tem času otrok najbolj intenzivno razvija in je najbolj dovzeten za usvajanje komunikacijskih veščin. Če otrok naleti na težave v tem obdobju, je nujno, da se logopedska terapija začne čim prej, še preden otrok vstopi v šolo. Z zgodnjo obravnavo lahko preprečimo napačno avtomatizacijo govora in jezika ter otroku omogočimo, da v šolo vstopi z minimalnimi odstopanji in je pripravljen na začetno opismenjevanje (Rakovič, 2021).

Logopedska obravnava predšolskih in šolskih otrok se izvaja individualno v logopedskih ambulantah, bolnišnicah ali na terenu. Pogostost obravnav je prilagojena vrsti in stopnji motenj, pri čemer pravočasna obravnava podpira boljši razvoj govorne-jezikovne komunikacije, osebnosti in socialne vključenosti. V zdravstvenih ustanovah obravnava temelji na delovnem nalogu izbranega zdravnika. V vrtcih in šolah pa logopedi nudijo dodatno strokovno pomoč otrokom z odločbo o usmeritvi Zavoda za šolstvo. Ta pomoč je namenjena otrokom s posebnimi potrebami, kot so motnje v duševnem razvoju, gluhost, slabovidnost, govorno-jezikovne motnje, gibalne ovire, učne težave, avtizem in čustvene ter vedenjske motnje. Usmerjanje zagotavlja prilagojene programe in oblike podpore za uspešno vključitev otrok v vzgojno-izobraževalni proces (Društvo logopedov Slovenije).

Fonemski sluh se razvija tako, da otroci prepoznajo in ločujejo različne glasovne enote, imenovane fonemi. S tem postopkom otrok izboljša svojo sposobnost razločevanja med podobnimi zvoki, kot so tisti, ki se pojavljajo v besedah, kot sta »koza« ali »kosa«. Ta sposobnost je ključna za uspešno učenje branja, pisanja in govora (Levc, 2014). Vaje za slišno razlikovanje podobnih glasov pomaga otroku, da se nauči ločevati med različnimi glasovnimi pari, kot so S-Š, C-Č, Z-Ž, ter med zvonečimi in nezvonečimi glasovi (npr. Z-S, Ž-Š, D-T, G-K, B-P, R-L). Otroku damo navodilo, naj pozorno posluša in dvigne roko, ko sliši določen glas, kot je S, v primeru, da se osredotočimo na glasova S in Š. Vaja za slušno razlikovanje glasov se lahko nadgradi z gibanjem. Otroku vstane, ko sliši glas S, in se usede, ko sliši glas Š. Pri starejših (5-6 let) lahko vajo nadgradimo tako, da otrok prepozna določen glas v besedi. Na primer, pri

paru Z-Ž vstane, ko sliši glas Z, in počepne, ko sliši Ž. Vaja združuje poslušanje in gibanje za boljše razumevanje razlik med glasovi. Cilj vaje je razviti otrokovo sposobnost razlikovanja podobnih zvokov skozi poslušanje. Vaje za iskanje besed z določenim glasom vključuje izgovarjanje kratkih stavkov, kjer otrok posluša in išče besedo z določenim glasom. Na primer, ko sliši glas Š, zazvoni z zvončkom. Za uspešno izvedbo vaje je pomembno, da odrasli natančno in dosledno sledijo navodilom, ponovijo jih največ dvakrat in se po potrebi otroka rahlo dotaknejo, če ta ne reagira. Razvijanje slušne pozornosti v zgodnjem otroštvu je ključno, saj lahko pomanjkanje tega vpliva na otrokovo sposobnost poslušanja tudi v šoli (prav tam).

Vaja za razgibavanje govornih organov pomaga otroku zavedati se gibov ust in jezika. Odrasli pokažejo, kako izvajati vaje, ki vključujejo različne gibe: nasmehujemo se in otrok posnema nasmeh, nato nekaj časa zadržimo usta v tem položaju; močno stisnemo usta in jih obdržimo stisnjene nekaj sekund; rahlo odpremo usta v nasmeh in se z jezikom izmenično dotikamo kotov ust; izobčimo usta kot za poljub; odpremo usta in se našobimo ter z usti stisnemo list papirja in ga prinesemo z ene na drugo stran sobe.

Vaje za razgibavanje jezika so pomembne, če otrok še ne izgovarja glasov L ali R in ima težave z gibljivostjo jezika. Takšne vaje vključujejo aktivnosti, kot je dviganje jezika proti nosu ali lizanje zgornje ustnice. Te vaje pomagajo izboljšati gibljivost jezika in so ključne za razvoj pravilnega izgovarjanja teh glasov. Če ima otrok težave z izgovorjavo glasu R, je pomembno, da poleg vaj za razgibanje jezika vključimo tudi posebne vaje za pridobivanje tega glasu. Glas R je eden najzahtevnejših glasov v jeziku in se pogosto razvije šele kasneje, običajno do petega leta in pol. Če opazimo, da otrok že prej kaže znake težav (slaba gibljivost jezika, prekratka podjezična vez, okoren jezik, težave z lizanjem zgornje ustnice ali dvigovanjem jezika proti nosu), je smiselno začeti z vajami že pred tem starostnim obdobjem.

Predhodnim vajam za razgibavanje jezika lahko dodamo še naslednje aktivnosti:

1. posnemanje konjička s tleskanjem jezika,
2. dvig jezika za zgornje zobe in večkratno izgovarjanje glasu D v počasnem in hitrem tempu,
3. izgovarjanje »TD-TD-TD« v počasnem in hitrem tempu,
4. posnemanje zvoka avtomobila s tresenjem ustnic in prstom,
5. posnemanje zvoka helikopterja, tresenje ustnic ob izgovorjavi zvoka »BRR«, pri tem damo jezik iz ust in ga naslonimo na spodnjo ustnico,
6. posnemanje muce, ki pije mleko, z iztegovanjem jezika iz ust in lizanjem,
7. oblizovanjem muce, kjer otrok iztegne jezik in se počasi oblizuje okoli ust, največkrat po zgornji ustnici,
8. muca si čisti zobke, ko se počasi oblizuje po zobeh,
9. igra klepetulje, kjer otrok hitro premika jezik iz ust in v usta ter ponavlja zvok »LLLL«, pri čemer se jezik pomika po sredini ustnic.

Te vaje pomagajo izboljšati gibljivost jezika in so koristne za razvoj pravilne izgovorjave, vključno z izgovorjavo glasu R.

Vaje, ki so dobra predpriprava za izgovorjavo sičnikov (C, S, Z) in šumnikov (Č, Š, Ž), vključujejo različne vaje za usmerjanje zračnega toka:

1. igra na slamico: otrok piha v slamico in premika koščke papirja na mizi z izpihano sapo,
2. igra nogomet: na mizi z dvema barvicama označimo gol. Otrok piha v košček vate z usti, oblikovanimi v šobo, brez napihovanja lic, zrak pa mora teči iz ust po sredini,
3. izgovarjanje glasu »F«. Otrok se nasmehne, jezik položi na spodnjo ustnico in piha v košček vate,
4. pihanje v regratovo lučko, milne mehurčke ali glasbila, kjer je treba pihati, da dobimo zvok.

Te vaje pomagajo izboljšati nadzor nad zračnim tokom, kar je ključno za pravilno izgovorjavo teh glasov.

Z zgoraj opisanimi vajami boste otroku pomagali najti pravi položaj za izgovorjavo sičnikov in šumnikov ter izboljšali gibljivost njegovih govornih organov. Te vaje bodo tudi v pomoč logopedu, ki bo na podlagi teh osnovnih vaj prilagodil svoj pristop, dodal druge vaje in postopke ter otroku pomagal doseči pravilno izgovorjavo (Levc, 2014).

Logopedska terapija je pogosto povezana z napori, napetostjo in stresom, saj otroci z govornimi pomanjkljivostmi pogosto hitro izgubijo koncentracijo, se utrudijo, postanejo zaprti ali se celo uprejo. To so pogosto otroci, ki se zaradi težav z verbalno komunikacijo počutijo zavrnjene. Kljub negativnim čustvom je potrebna zgodnja diagnoza in intenzivno usposabljanje, saj težave v verbalni komunikaciji vplivajo na celostni razvoj otroka, njegov kognitivni razvoj, pismenost in socialne veščine. Optimalna rešitev vključuje psihološko in logopedsko podporo, pri čemer je učinkovita uporaba logopedske zgodbe. Ta metoda združuje tradicionalno terapijo pripovedovanja zgodb z elementi psihološke podpore, govorne terapije, logopedske inštrukcije in vaj. Metoda je namenjena otrokom, starejšim od treh let, z ugotovljenimi govornimi ali jezikovnimi motnjami, ki so primerne za zdravljenje v fazi otrokovega razvoja. Pogleduje predvsem na govorne težave, kot je dislalija, ki so posledica omejene gibljivosti ali nepravilne razporeditve govornih organov pri artikulaciji določenega zvoka. Poleg tega logopedska zgodba obravnava tudi težave, kot so skrajšan frenulum ali prezgodnja izguba mlečnih zob, ter pomaga pri zobozdravstvenem in ortodontskem zdravljenju ter rehabilitaciji. Logopedske zgodbe so koristne tudi za otroke, ki jecljajo saj vaje v zgodbah spodbujajo nemoten tok govora. Govorne motnje dislaličnega tipa so pogoste pri predšolskih otrocih, zato sta zgodnja diagnoza in intenzivna logopedska terapija nujna. Poleg govorne napake se otroci pogosto spoprijemajo tudi z drugimi težavami, kot so nizka samopodoba, občutek zavračanja in kronična tesnoba, povezani z govorjenjem v javnosti. Ti dejavniki lahko otežijo tudi učinkovito logopedsko zdravljenje. Zato je ključnega pomena, da otroka podpiramo psihološko in logopedsko. Močna motivacija, povečana samopodoba in

zmanjšanje anksioznosti so temelj uspešne terapije. Logopedске zgodbe so orodje, ki otroke hkrati uči, zabava in izboljša njihovo verbalno komunikacijo, ki ima pozitiven vpliv na njihovo življenje (Belkiewicz, 2013).

6 EMPIRIČNI DEL

Namen raziskovalne naloge je raziskati in analizirati različne vidike govornega razvoja predšolskih otrok, vključno z vplivi različnih dejavnikov na govor, spodbujanjem govornega razvoja v vrtcu, stopnjami govornega razvoja ter vlogo vzgojiteljev in staršev pri tem procesu. Poudarek bo na razumljivosti govora pri otrocih. Naloga bo obravnavala tudi govorne in jezikovne motnje ter proces usvajanja govora in jezika pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami. S posebnim poudarkom bo analizirana logopedska obravnava in vaje, ki so koristne pri teh motnjah, ter vpliv različnih terapevtskih pristopov na izboljšanje govorne funkcionalnosti otrok. Raziskava bo prispevala k boljšemu razumevanju pomena celostne obravnave govorno-jezikovnega razvoja in potrebnega sodelovanja različnih strokovnjakov, vključno z vzgojitelji in logopedi, pri podpori otrok z govorno-jezikovnimi motnjami.

Cilj raziskovalne naloge je raziskati in ugotoviti govorno-jezikovno razumevanje predšolskih otrok starih od 4 do 6 let, s posebnim poudarkom na slabši razumljivosti govora in izgovorjavi glasov pri otrocih v oddelku ter ugotoviti, kateri dejavniki vplivajo na kakovost govora in razumljivost govora v skupinskih okoljih. Raziskava bo preučila vzroke za težave pri izgovorjavi, strukturi stavkov, besednem zakladu ter sposobnosti razumevanja in sledenja navodilom. Cilj je tudi ugotoviti vpliv vzgojiteljev in staršev na razvoj govora ter raziskati možnosti za spodbujanje boljše razumljivosti govora z različnimi pedagoškimi pristopi in logopedsko podporo.

Z izvedeno raziskavo, v katero bodo vključeni otroci stari od 4 do 6 let, bomo pridobili vpogled v stopnjo njihovega govornega razvoja in sposobnosti prepoznavanja predmetov na sličicah ter pravilne izgovorjave besed. Raziskava bo omogočila analizo, kako otroci prepoznajo predmete in ali se pri tem soočajo z izzivi pri izgovarjanju določenih besed. Ugotovili bomo, ali so prisotne težave pri artikulaciji ali prepoznavanju predmetov, kar lahko nakazuje na morebitne govorne ali jezikovne motnje. Rezultati raziskave bodo pomagali razumeti, v kolikšni meri otroci te starosti obvladujejo osnovne jezikovne spretnosti, kot so prepoznavanje besed in pravilna izgovorjava.

Če se bo pri analizi vprašalnikov pokazalo, da imajo določeni dejavniki negativen vpliv na razumljivost govora predšolskih otrok, nam bo to vodilo za predloge za izboljšavo.

Z analizo anketnih vprašalnikov bomo pridobili pomembne informacije o tem, kako starši zaznavajo razumljivost govora svojih otrok in kakšen vpliv imajo njihovi pristopi na govorno-jezikovni razvoj. Z vprašanji o tem, ali starši razumejo govor svojih otrok, bomo ugotovili, ali imajo težave pri razumevanju otroškega govora. Z vprašanji o obisku logopeda bomo pridobili vpogled v pogostost in rednost logopedske obravnave ter njen vpliv na otrokovo govorno razvijanje. Prav tako bomo raziskali, katere vaje starši izvajajo doma, kar nam bo omogočilo

vpogled v domače aktivnosti, ki podpirajo otrokov govor. Z vprašanjem o branju knjig z otroki bomo raziskali, v kolikšni meri starši vključujejo dejavnosti, ki spodbujajo jezikovni razvoj in besedni zaklad otroka. Analiza teh odgovorov bo pomagala oblikovati celovito sliko o vplivih družinskega okolja na govorno-jezikovni razvoj otrok ter osvetlila možnosti za izboljšanje razumljivosti govora.

Z analizo anketnih vprašalnikov, v katerih bodo anketirani strokovni delavci, bomo pridobili pomembne informacije o tem, kako strokovni delavci zaznavajo razumljivost govora otrok v oddelkih ter kakšne metode in dejavnosti uporabljajo za spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok. S pomočjo vprašanj o tem, ali razumejo govor otrok, bomo ugotovili ali obstajajo težave pri razumevanju otrokovega govora, kar bi lahko kazalo na potrebo po dodatni podpori. Vprašanja o tem, kako pogosto izvajajo vaje za razvoj govora, bodo razkrila, kako dosledni so strokovni delavci pri spodbujanju govora otrok. Prav tako bomo pridobili vpogled v to, kako pogosto in katere jezikovne dejavnosti izvajajo z otroki, kar nam bo pomagalo razumeti, katere aktivnosti so najbolj učinkovite pri spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja. Analiza teh odgovorov bo omogočila oceno trenutnih praks in usmeritev za morebitne izboljšave v pristopih, ki spodbujajo razvoj govora in jezika v predšolskih okoljih.

Pred začetkom izvajanja raziskovalne naloge smo si postavili naslednje hipoteze:

H1: Otroci, stari od 4 do 6 let prepoznajo predmete na sličicah.

H2: Otroci, stari od 4 do 6 let pravilno izgovarjajo besede.

H3: Otroci, stari od 4 do 6 let imajo bogat besedni zaklad.

H4: Starši z otrokom vsakodnevno prebirajo knjige.

H5: Motorično bolj spretni otroci imajo boljši govor.

H6: Otroci, ki so obravnavani pri logopedu le-tega tudi redno obiskujejo.

H7: Jezikovne dejavnosti so v oddelku dobro zastopane.

H8: Najbolj pogosta oblika jezikovnih dejavnosti v oddelku je branje pravljic.

H9: Strokovni delavci ne poznajo vaj za izboljšanje govoril.

H10: Strokovni delavci so zadostno kompetentni na govorno-jezikovnem področju.

Vzorec predstavlja 124 otrok, starih od 4 do 6 let iz različnih oddelkov in treh enot našega vrtca, 102 starša otrok in 30 strokovnih delavcev iz vrtca Hrastnik. Spletni anketni vprašalniki so bili posredovani staršem otrok in strokovnim delavcem vrtca Hrastnik, anketiranci pa so imeli 10 dni časa, da ga izpolnijo. Za zbiranje podatkov smo izvedli anketo s pomočjo merskega

instrumenta – anketnega vprašalnika, ki je bil sestavljen na podlagi proučevanja strokovne literature o pomenu govorno-jezikovnih vsebin na celostni razvoj otrok in razumljivosti govora predšolskih otrok, starih od 4 do 6 let. Vprašalnik smo sestavili in prilagodili glede na predvidevano problematiko trenutnega stanja. Anketiranje je bilo anonimno in je potekalo individualno. Objektivnost anketnega vprašanja je bila zagotovljena z uporabo zaprtih in odprtih vprašanj.

V raziskavi sodeluje 124 otrok, starih od 4 do 6 let. Pripravili smo 50 sličic z različnimi predmeti in tabelo, v katero smo beležili prepoznavanje predmetov na sličicah ter pravilno izgovorjavo besed. Vsakega otroka smo testirali individualno. Za potrebe testiranja smo zagotovili umirjen prostor, brez hrupa in drugih motečih faktorjev. Otroci so bili med testiranjem sproščeni in dobre volje, za sodelovanje so pokazali velik interes.

Vprašalnik za starše tvori 16 vprašanj, ki zajemajo vprašanja o razumljivosti govora otrok, opredelitev stopnje besednega zaklada, obiskovanju knjižnice in prebiranju knjig, dvojezičnosti, gibalno aktivnostjo otrok ter o logopedski obravnavi in izvajanju vaj za izboljšanje razumljivosti govora otrok. Vsako zaprto vprašanje ima od dve do sedem trditev. Pri odprtih vprašanjih so anketiranci zapisali svoja mnenja na zastavljeno vprašanje.

Dimenzije razumljivosti govora predšolskih otrok, starih od 4 do 6 let v vrtcu Hrastnik, ki jih zajema vprašalnik staršev otrok, so:

- razumljivost govora otrok s strani staršev,
- razumljivost govora otrok s strani tretje osebe, ki je otrok ne vidi pogosto,
- opredelitev o stopnji besednega zaklada,
- obiskovanje knjižnice z otrokom in prebiranje knjig,
- dvojezičnost,
- gibalna aktivnost otrok,
- logopedska obravnava,
- vaje za izboljšanje razumljivosti govora.

Vprašalnik za strokovne delavce je sestavljen iz 21 vprašanj, ki temeljijo na dimenzijah razumevanja govora predšolskih otrok, starih od 4 do 6 let v vrtcu Hrastnik, z izpostavljenostjo najpogostejših govornih težav v oddelku, opredelitvijo najpogostejših načrtovanih in izvedenih jezikovnih dejavnosti, kompetentnosti strokovnih delavcev na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok, nudenju pomoči pri odkrivanju in zaznavanju težav v oddelku. Vsako zaprto vprašanje ima od dve do sedem trditev. Pri odprtih vprašanjih so anketiranci zapisali svoja mnenja na določeno vprašanje.

Dimenzije razumljivosti govora predšolskih otrok, starih od 4 do 6 let v vrtcu Hrastnik, ki jih zajema vprašalnik strokovnih delavcev, so:

- razumljivost govora v oddelku,
- najpogostejše govorne težave v oddelku,
- najpogostejše izvedene jezikovne dejavnosti v oddelku,
- pogostost načrtovanja in izvajanja jezikovnih dejavnosti,
- izpostavljenost ovir pri izvajanju dejavnosti,
- izvajanje vaj za razvoj govora,
- besedni zaklad otrok v oddelku,
- pozitiven vpliv gibanja na področje jezika,
- izobraževanje iz govorno-jezikovnega področja,
- kompetenca strokovnih delavcev na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok,
- pomoč pri odkrivanju in zaznavanje težav na področju govora.

Anketiranci so odgovarjali s pomočjo petstopenjske lestvice strinjanja, pri kateri so se odločili za eno izmed naslednjih trditev:

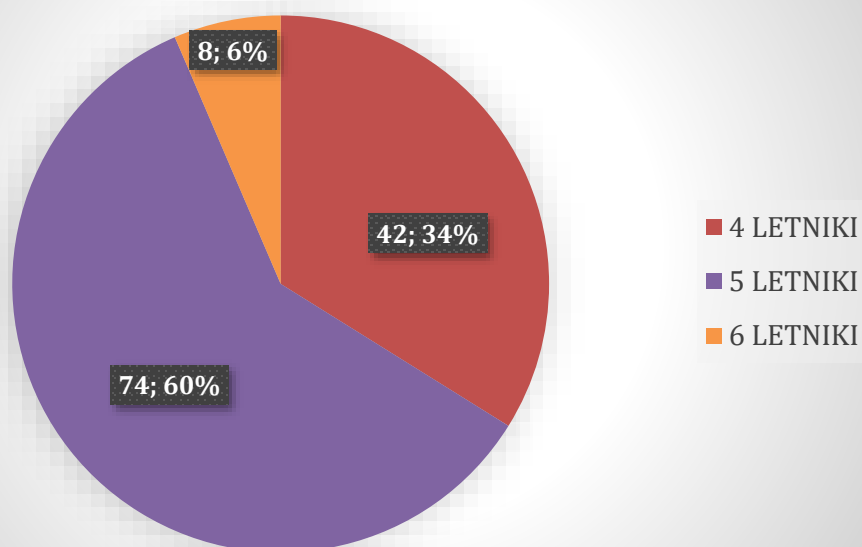
- se popolnoma strinjam,
- se strinjam,
- stopnje strinjanja ne morem določiti,
- se ne strinjam,
- se nikakor ne strinjam.

Rezultate raziskave smo analizirali z računalniškim orodjem za izdelavo spletnih anket 1KA s pomočjo katerega smo oblikovali grafe in rezultate prikazali v odstotkih.

Raziskava, ki smo jo strokovni delavci izvedli z otroki v oddelku je vsebovala dve nalogi; v prvi nalogi smo se osredotočili na prepoznavanje predmetov na sličicah; v drugi pa na pravilno izgovorjavo besed, ki označujejo predmete na sličicah. Rezultate raziskave smo analizirali v računalniškem programu Excel, kjer smo tudi oblikovali grafe in rezultate prikazali v odstotkih.

Najprej nas je zanimalo število sodelujočih otrok in kakšen je delež otrok v odstotkih po starosti:

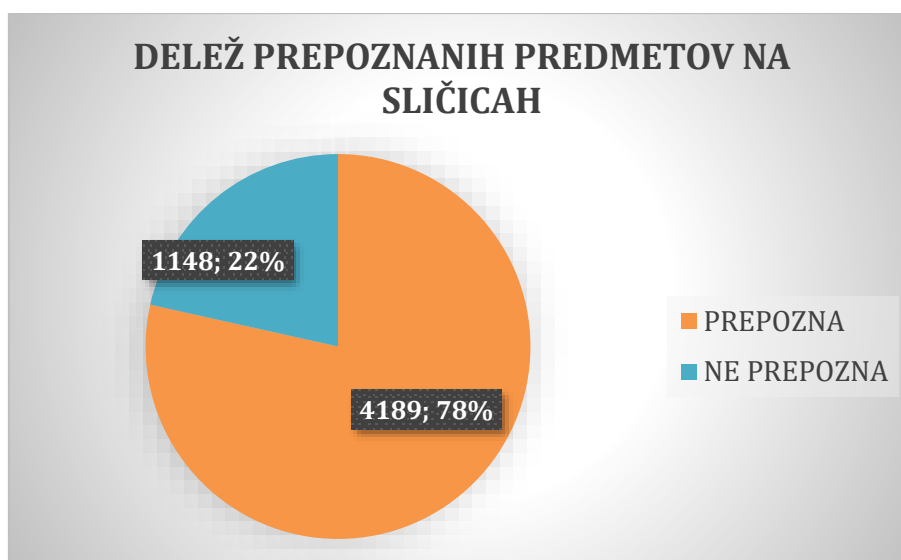
DELEŽ SODELUJOČIH OTROK PO STAROSTI

Slika 1: Delež sodelujočih otrok po starosti

Rezultati raziskave so pokazali, da je bilo v raziskavo vključenih 124 otrok, od tega največ petletnih otrok (60 %), 34 % štiriletnikov in 6 % šestletnikov.

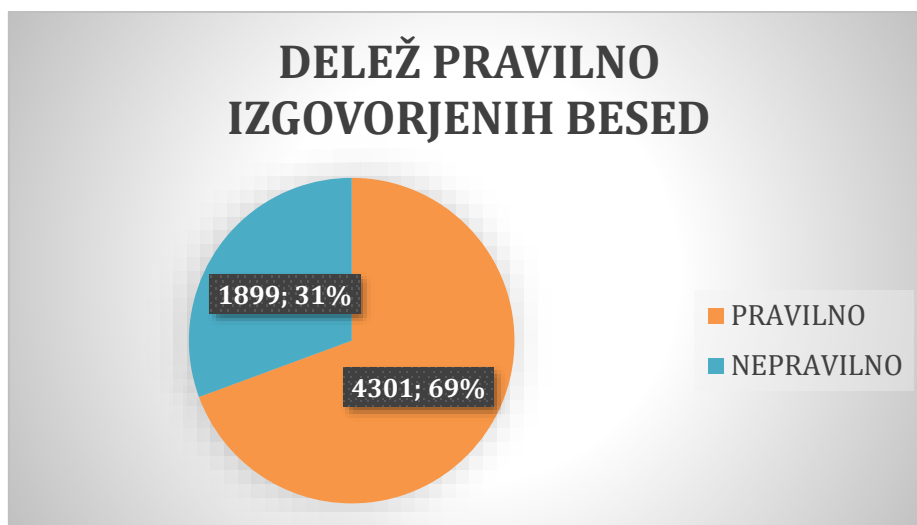
Zanimalo nas je tudi, kolikšen delež vseh sodelujočih otrok prepozna predmete na sličicah:

Slika 2: Delež prepoznanih predmetov na sličicah vseh otrok

Raziskava je pokazala, da je 78 % vseh sodelujočih otrok prepoznalo predmete na sličicah, medtem ko manjši delež otrok (22 %) predmetov na sličicah ni prepoznal.

Zanimalo nas je tudi, kolikšen odstotek vseh sodelujočih otrok pravilno izgovori besedo, ki označuje predmet na sličici:

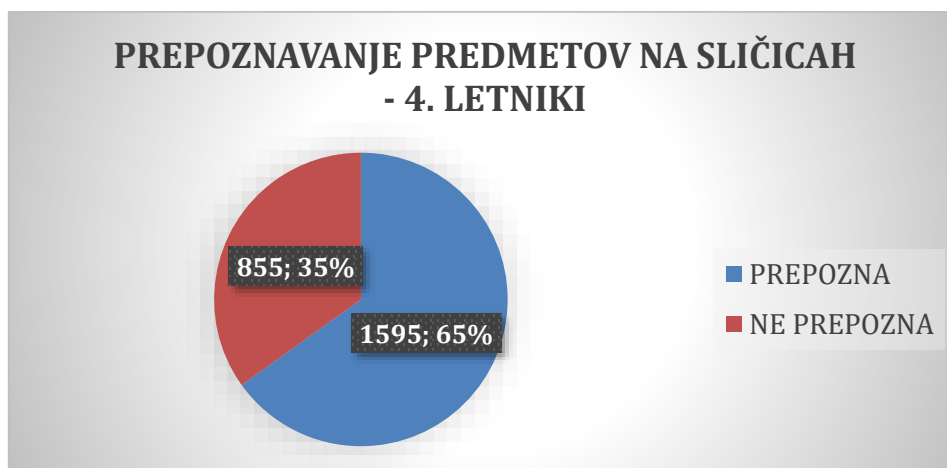

Slika 3: Delež pravilno izgovorjenih besed vseh otrok

Rezultati raziskave so pokazali, da je večina otrok (69 %) pravilno izgovorila besede, medtem ko je 31 % otrok imelo težave s pravilno izgovorjavo besed.

V nadaljevanju smo želeli podrobno analizirati rezultate po starosti otrok:

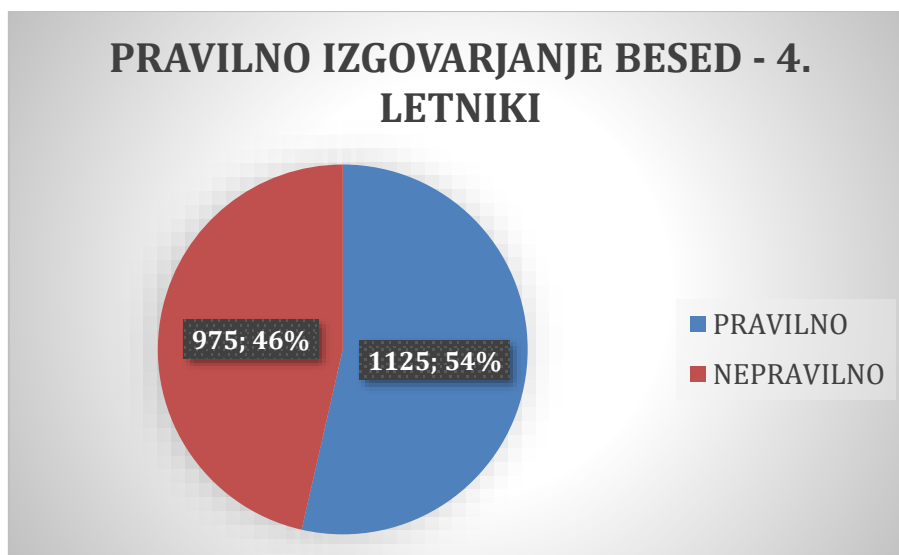
Zanimalo nas je, koliko štiriletnih otrok prepozna predmete na sličicah:

Slika 4: Delež prepoznavanja predmetov na sličicah štiriletnikov

Rezultati raziskave so pokazali, da večina (65 %) štiriletnikov prepozna predmete na sličicah, 35 % sodelujočih otrok predmetov ni prepoznalo.

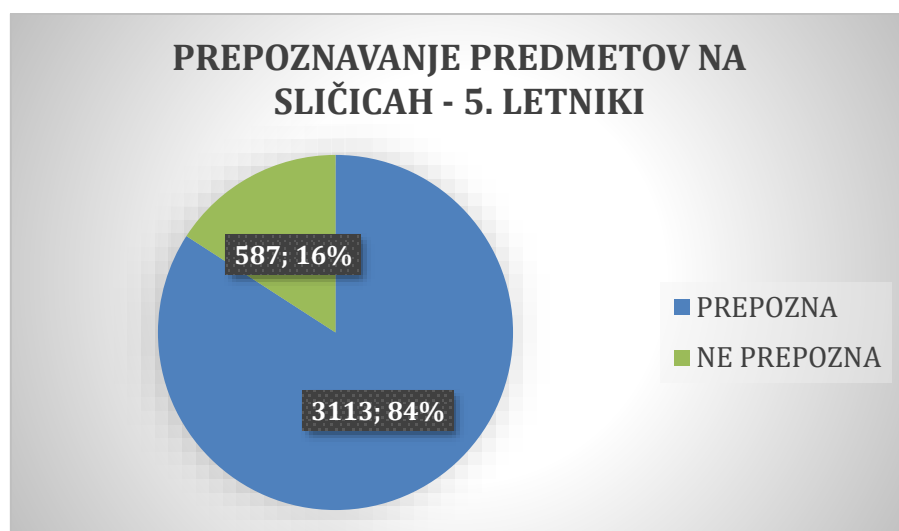
Želeli smo izvedeti, kolikšen delež štiriletnikov pravilno izgovori besede, ki poimenujejo predmete na sličicah:

Slika 5: Delež pravilno izgovorjenih besed štiriletnikov

Raziskava je pokazala precej podobne rezultate, in sicer 54 % štiriletnikov je pravilno izgovorilo besede, ki poimenujejo predmete na sličicah, 46 % otrok je imelo težave z izgovorjavo besed.

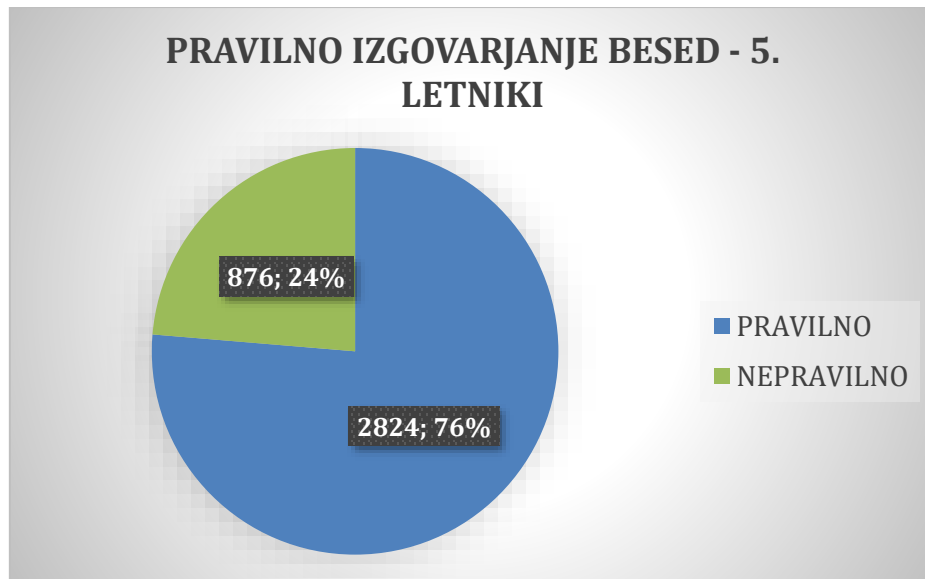
Prepoznavanje predmetov na sličicah pri petletnikih:

Slika 6: Delež prepoznavanja predmetov na sličicah pri petletnikih

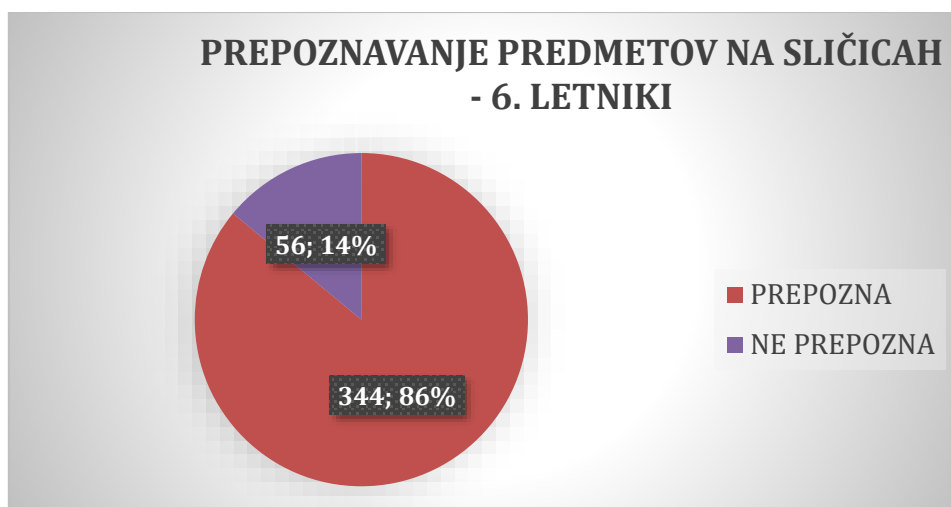
Raziskava je pokazala, da večina (84 %) petletnikov prepozna predmete na sličicah, manjši delež otrok (16 %) predmetov ne prepozna.

Pravilno izgovarjanje besed, ki označujejo predmete na sličicah pri petletnikih:

Slika 7: Delež pravilno izgovorjenih besed petletnikov

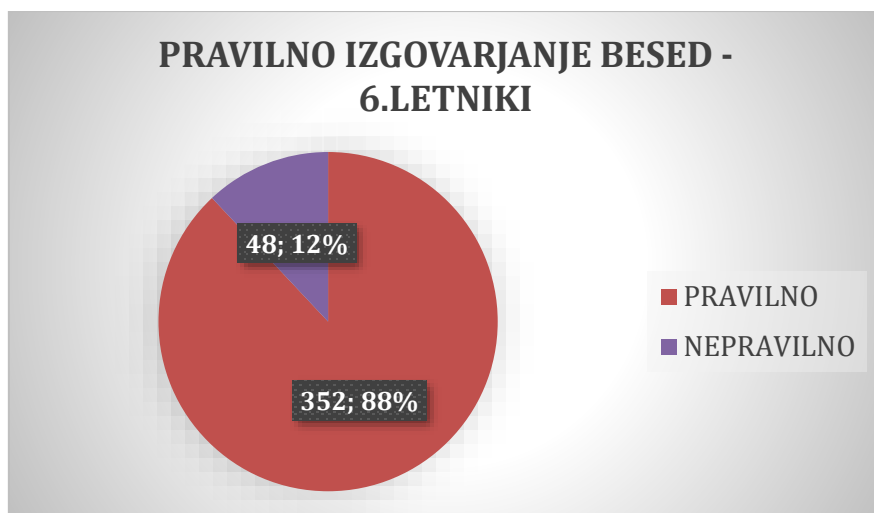
In nenazadnje, nas je zelo zanimalo, kakšno je stanje pri šestletnikih, kjer gre večinoma za odloge šolanja: kolikšen delež šestletnikov prepozna predmete na sličicah:

Slika 8: Delež prepoznavanja predmetov na sličicah pri šestletnikih

Rezultati raziskave so pokazali, da 86 % šestletnikov prepozna predmete na sličicah, 14 % otrok predmetov na sličicah ne prepozna.

Zanimalo nas je tudi, kolikšen delež šestletnikov pravilno izgovarja besede, ki poimenujejo predmete na sličicah:

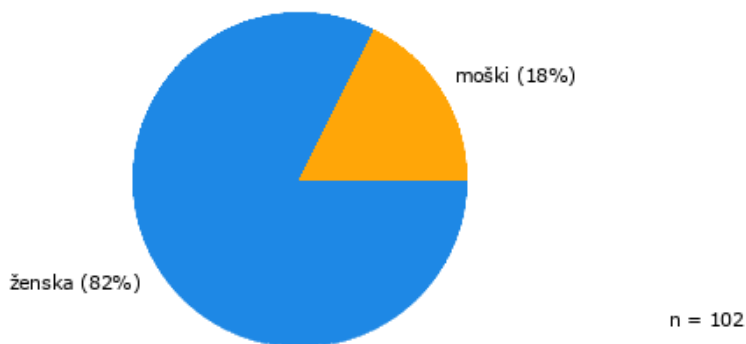

Slika 9: Delež pravilno izgovorjenih besed šestletnikov

Rezultati so pokazali, da 88 % šestletnikov pravilno izgovarja besede, medtem ko ima 12 % otrok še vedno težave z izgovorjavo. Rezultat ni obetaven, saj so ti otroci stari šest let in bi morali biti že v šoli, če ne bi zaprosili za odlog šolanja.

Anketni vprašalnik za starše je vseboval 16 vprašanj:

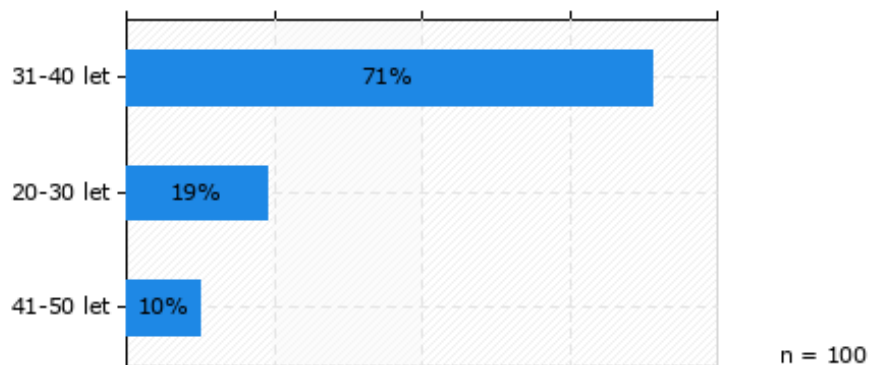
Prvo vprašanje je zajemalo spol anketirancev:

Slika 10: Struktura celotnega vzorca staršev glede na spol

Raziskava je pokazala, da sta bila v anketo vključena 102 starša, od tega 82 odstotkov žensk in 18 odstotkov moških.

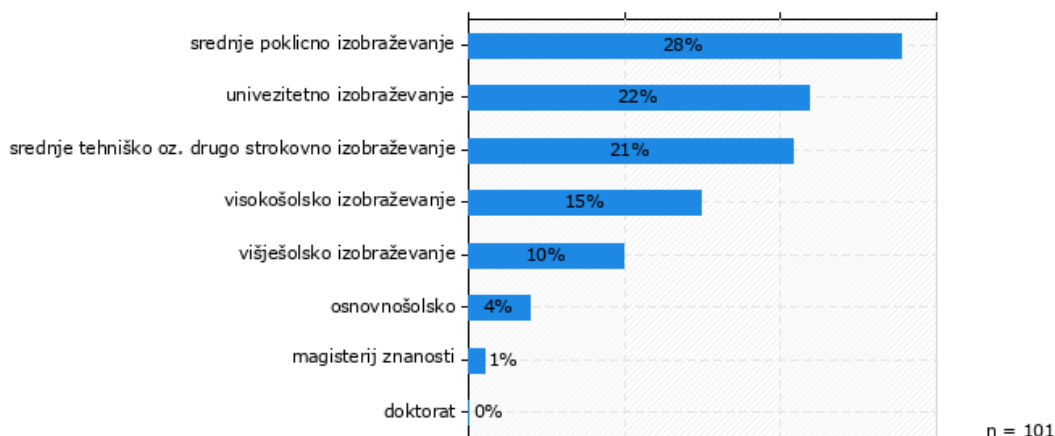
Drugo vprašanje se je nanašalo na starost anketiranih staršev:

Slika 11: Struktura celotnega vzorca staršev glede na starost

Iz rezultatov ankete je razvidno, da je največji delež staršev (71 %) starih od 31–40 let, 19 % je starih od 20–30 let in 10 % staršev je starih od 41–50 let.

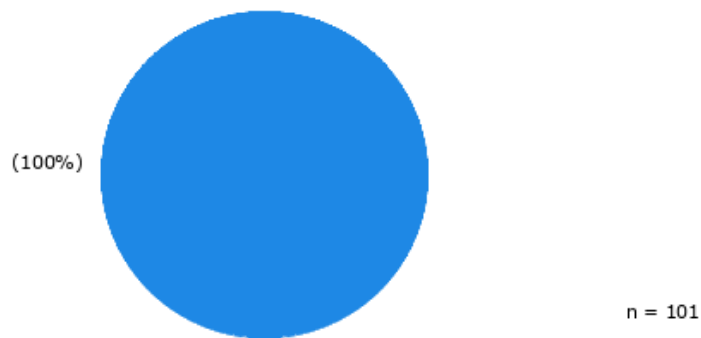
Stopnja izobrazbe staršev:

Slika 12: Struktura celotnega vzorca staršev glede na stopnjo izobrazbe

Na vprašanje, katera je vaša stopnja izobrazbe, so imeli anketiranci možnost označiti več odgovorov. Raziskava je pokazala, da ima največ anketirancev (28 %) srednjo poklicno izobrazbo. Sledi univerzitetno izobraževanje (22 %), srednje tehniško oziroma drugo strokovno izobraževanje (21 %), visokošolsko izobraževanje (15 %), višješolsko izobraževanje (10 %), osnovnošolsko izobraževanje (4 %) ter magisterij znanosti (1 %). Doktorata nima nihče od anketiranih.

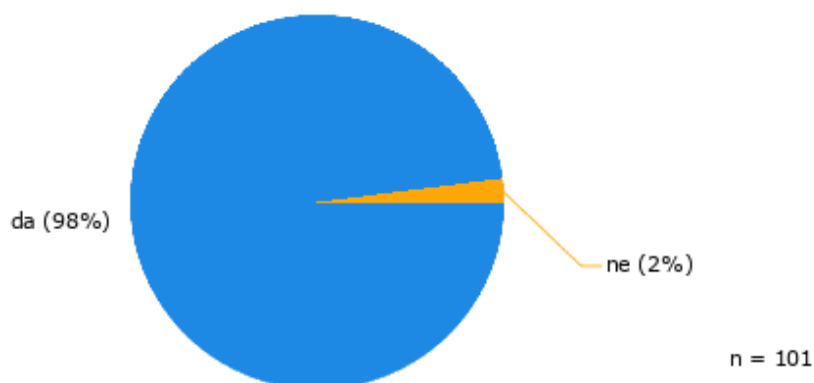
Ali razumete govor vašega otroka?

Slika 13: Delež razumljivosti govora otrok s strani staršev

Vsi anketiranci so odgovorili, da v celoti (100 %) razumejo govor svojega otroka.

Na vprašanje: Ali razume govor vašega otroka tudi tretja oseba? (npr. sorodnik, ki ni pogosto na obisku, zdravnik, knjižničarka ipd.) so starši odgovorili:

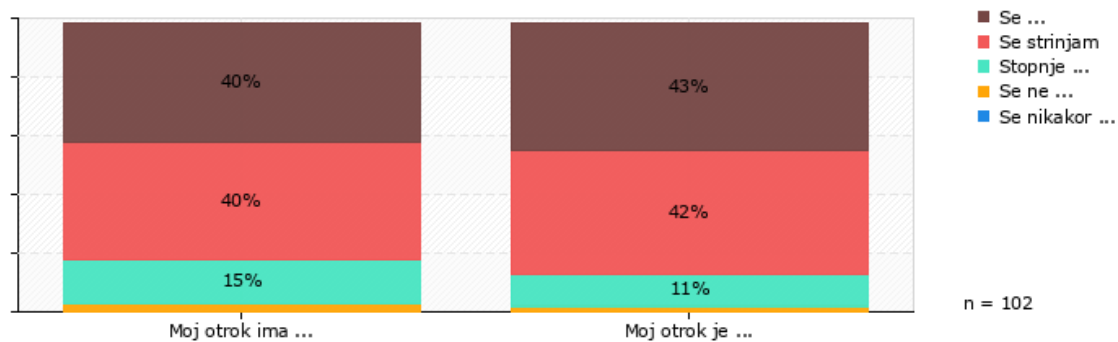

Slika 14: Delež razumljivosti govora otrok s strani tretje osebe

Raziskava je pokazala, da 98 % anketirancev trdi, da govor otroka razume tudi tretja oseba, ki z njim ni pogosto v stiku, medtem ko je 2 % anketirancev nasprotnega mnenja.

V kolikšni meri se strinjate z naslednjima trditvama:

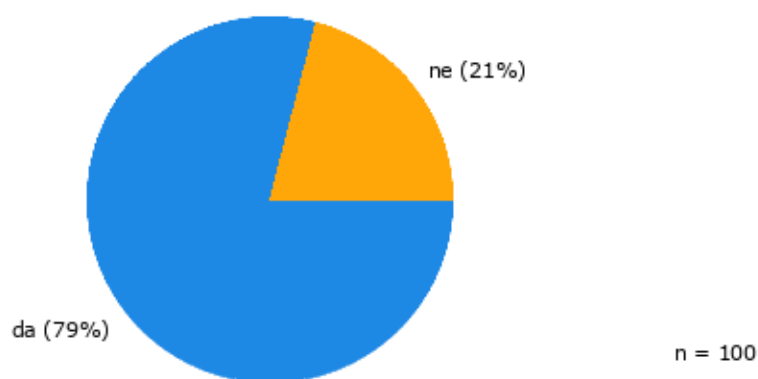

Slika 15: Trditve na podlagi predvidevanja

Pri kategoriji postavljenih trditvev na podlagi predvidevanja so se strokovni delavci opredelili sledeče: da ima njihov otrok bogat besedni zaklad se je popolnoma strinjalo 40 odstotkov, 40 odstotkov se jih je strinjalo, 15 odstotkov se jih ni točno opredelilo, 7 odstotkov se jih ni strinjalo s trditvijo. Druga trditev se je nanašala na zgovornost otrok. 43 odstotkov anketirancev se je s trditvijo popolnoma strinjalo, 42 odstotkov se je s trditvijo strinjalo, 11 odstotkov je ostalo neopredeljenih, 6 odstotkov se jih ni strinjalo.

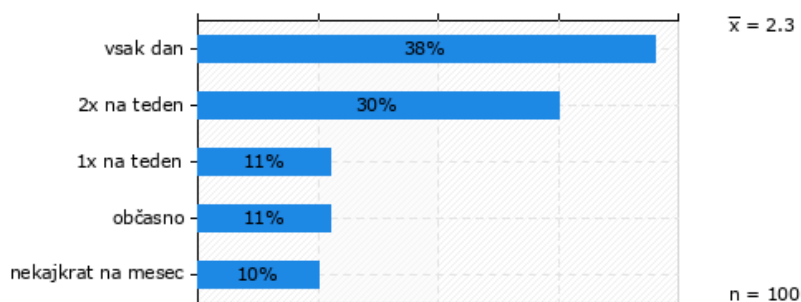
Ali z otrokom obiskujete knjižnico?

Slika 16: Delež obiskovanja knjižnice

Rezultati raziskave so pokazali, da visok delež (79 %) anketirancev z otrokom obiskuje knjižnico, 21 % jih je odgovorilo, da knjižnice ne obiskujejo.

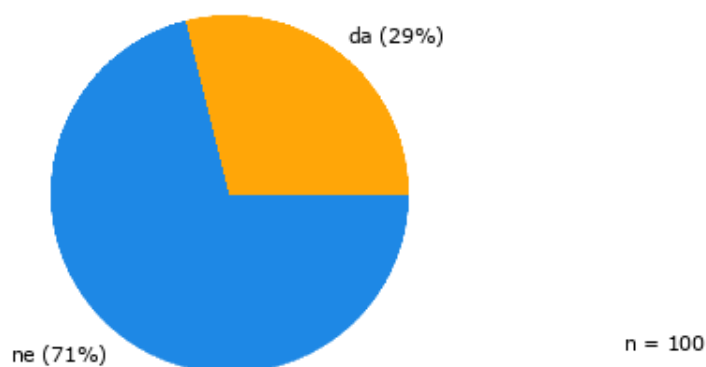
Kako pogosto z otrokom prebirate knjige?

Slika 17: Delež pogostosti prebiranja knjig

Na vprašanje, kako pogosto starši z otrokom prebirajo knjige so imeli anketiranci možnost označiti več odgovorov. Raziskava je pokazala, da 38 % anketiranih strokovnih delavcev z otroki prebira knjige vsak dan, 30 % jih prebira dvakrat na teden, 11 % enkrat na teden, 11 % občasno in 10 % nekajkrat na mesec.

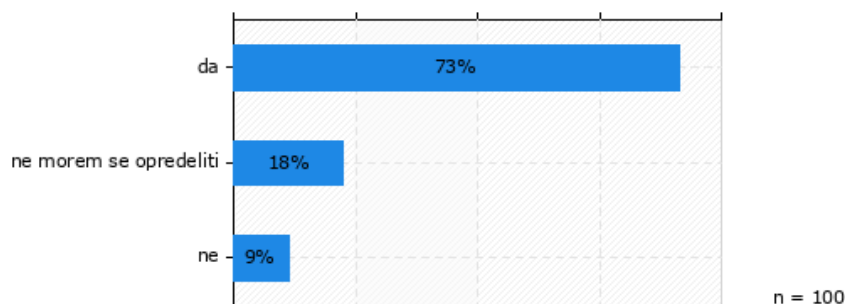
Ali je vaš otrok dvojezičen?

Slika 18: Opredelitev glede dvojezičnosti

Na vprašanje, ali je otrok dvojezičen, je večina (71 %) odgovorila negativno, 29 % anketirancev je odgovorila pritrdilno.

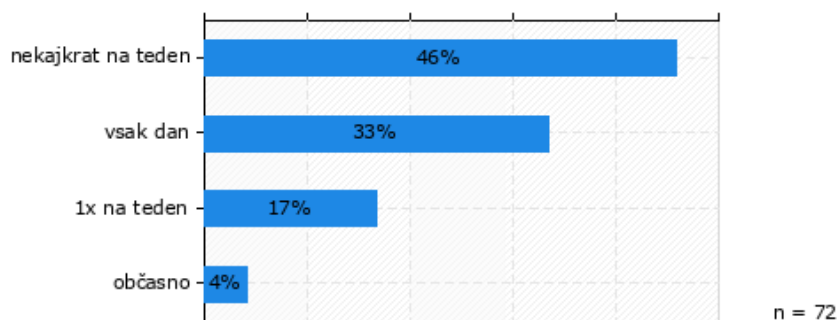
Ali se vaš otrok ukvarja s športom in je gibalno aktiven?

Slika 19: Delež gibalne aktivnosti otrok

Raziskava je pokazala, da je 73 % otrok gibalno aktivnih, 9 % otrok se ne ukvarja z nobenim športom in ni gibalno aktivnih, za 18 % otrok pa se starši s stopnjo strinjanja niso mogli opredeliti.

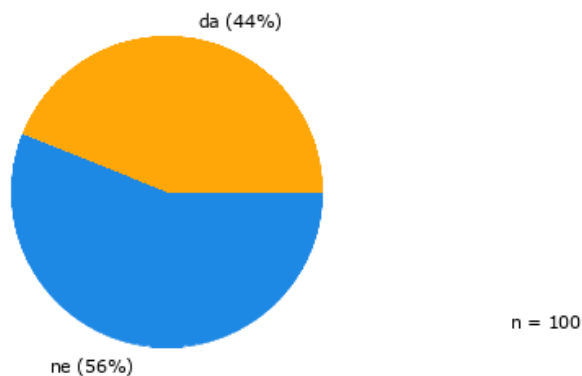
Naslednje vprašanje se navezuje na predhodno; če so starši odgovorili, da so otroci gibalno aktivni, nas je zanimalo, kako pogosto se gibajo?

Slika 20: Delež pogostosti gibalne aktivnosti otrok

Na vprašanje, kako pogosto se otroci ukvarjajo s športom oziroma so gibalno aktivni, so imeli starši možnost označiti več odgovorov. Raziskava je pokazala, da se kar 46 % otrok športno udeleži nekajkrat na teden, 33 % otrok je gibalno aktivnih vsak dan, 17 % enkrat na teden in manjši delež otrok (4 %) le občasno.

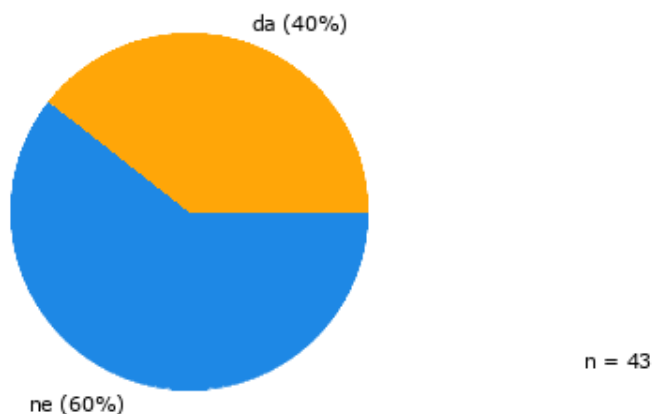
Ali ste bili napoteni k logopedu?

Slika 21: Delež napotitve k logopedu

Raziskava je pokazala, da 56 odstotkov otrok ni bilo napoteno k logopedu, medtem ko je 44 odstotkov dobilo napotitev.

Vprašanje se nanaša na otroke, ki so bili napoteni k logopedu: ali logopeda tudi obiskujejo?

Slika 22: Delež obiskovanja logopeda

Na vprašanje, ali otroci, ki so bili napoteni k logopedu, le tega dejansko tudi obiskujejo. Kar 60 odstotkov staršev je odgovorilo, da z otrokom logopeda ne obiskujejo, 40 odstotkov staršev logopeda obiskuje.

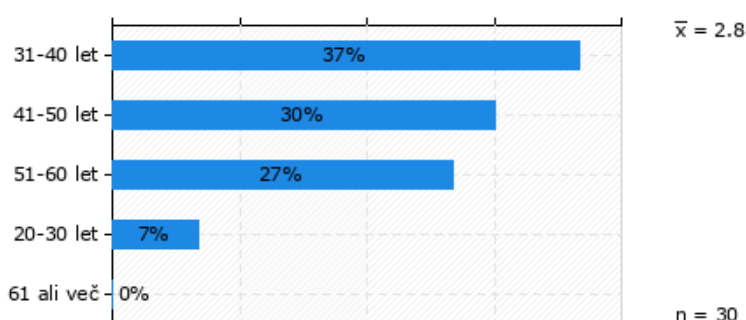
Na naslednje vprašanje so odgovarjali starši, ki so odgovorili, da z otrokom obiskujejo logopeda. Zanimalo nas je, kako pogosto ga obiskujejo. Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore staršev. Starši so v anketi navedli različne odgovore glede obiskov logopeda: nekateri obiskujejo logopeda vsakih 14 dni, drugi enkrat mesečno, nekateri na 2 do 3 mesece, drugi pa 2 do 3-krat letno.

Katere vaje izvajate za izboljšanje razumljivosti govora?

Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore anketiranih staršev. Anketiranci pri delu z otroki uporabljajo različne vaje: z otroki se pogovarjajo, berejo knjige, razlagajo nove besede in ponavljajo težke, izvajajo vaje za izgovorjavo šumnikov, vaje za glas »R« (td), vaje za gibljivost jezika (oblizovanje ustnic, dotikanje nosu in brade), ponavljajo besede za otrokom in popravljajo izgovorjavo, otroke stalno opozarjajo na napačno izgovorjene besede. Nekaj staršev je odgovorilo, da vaj z otrokom ne izvajajo, ker ne vidijo potrebe.

Anketni vprašalnik za strokovne delavce je vseboval 21 vprašanj:

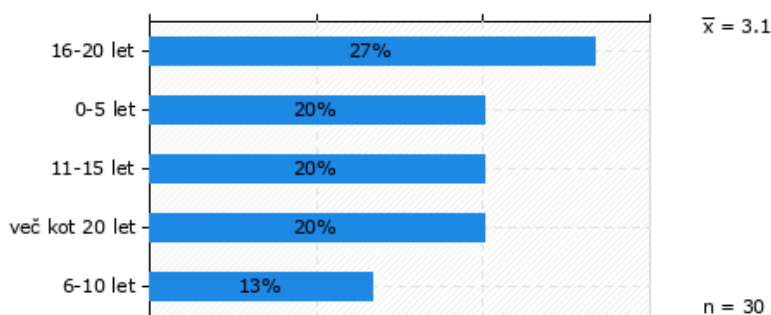
Najprej nas je zanimala starost anketirancev:

Slika 23: Struktura celotnega vzorca glede na starost

Na podlagi pridobljenih podatkov, predstavljenih v tabeli 1, je razvidno, da je v raziskavi sodelovalo 30 strokovnih delavcev. Najvišjo vrednost (37 %) predstavljajo strokovni delavci, stari od 31–40 let, s 30 % sledijo strokovni delavci v starostnem razponu od 41–50 let. Anketirani strokovni delavci, stari od 52–60 let predstavljajo 27 %, najnižjo pa strokovni delavci, stari od 20–30 let, kar predstavlja 7 % vseh anketiranih.

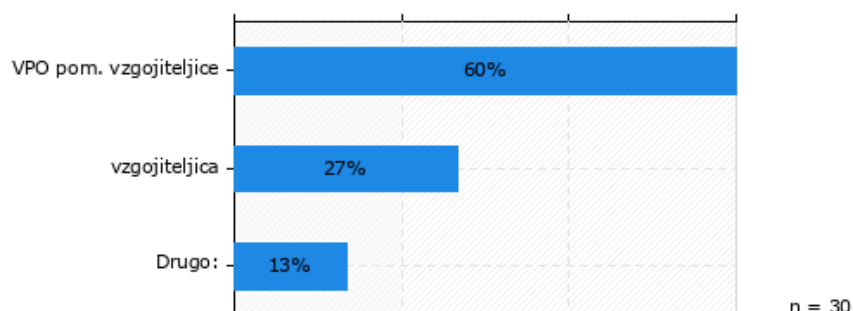
V nadaljevanju so nas zanimale delovne izkušnje strokovnih delavcev:

Slika 24: Struktura celotnega vzorca glede na delovne izkušnje

Delovno dobo sem opredelili na 5 razredov. V prvem razredu je 20 % anketiranih strokovnih delavcev z delovno dobo od 0–5 let, v drugem razredu je 13 % anketirancev z delovno dobo 6–10 let, tretji razred predstavlja 20% strokovnih delavcev z 20 %, največji delež (27 %) je strokovnih delavcev z 16–20 let delovne dobe, v zadnjem petem razredu pa se z 20 % nahajajo delavci z več kot 20 let delovne dobe.

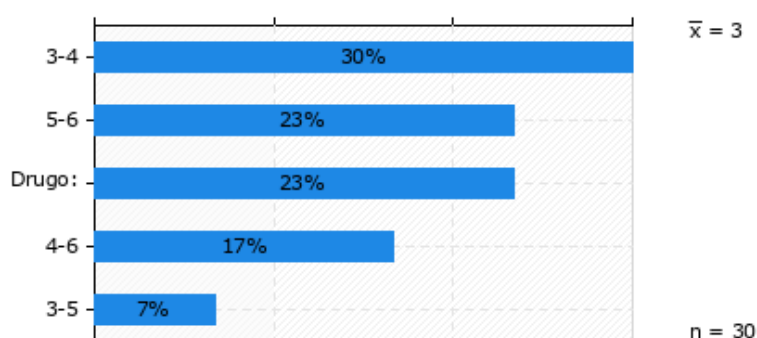
Delovno mesto, ki ga opravljate:

Slika 25: Struktura celotnega vrtca glede na delovno mesto

Rezultati so pokazali, da največji delež (60 %) anketiranih strokovnih delavcev predstavljajo VPO pom. vzgojiteljev, s 27 % sledijo vzgojiteljice, najmanjši delež (13 %) pa zajemajo spremljevalke otrok v oddelku.

V kateri starostni skupini delate?

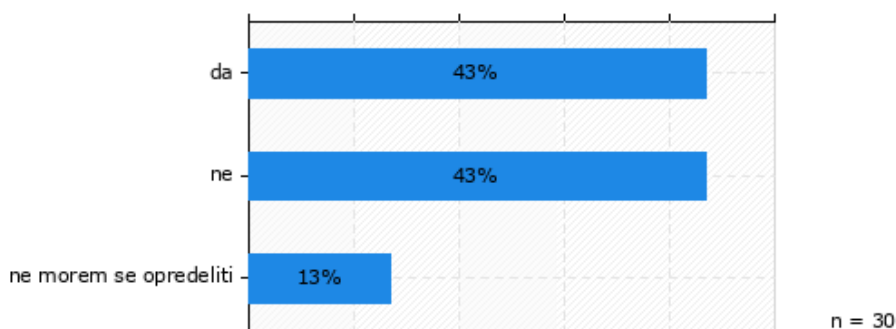

Slika 26: Delež strokovnih delavcev glede na starostni razpon v odstotkih.

Anketirance smo razdelili v pet skupin: 3–4, 3–5, 4–6, 5–6 in drugo. Največji delež (30 %) predstavljeni zaposleni v starostnem razponu 3–4, s 23 odstotki sledita 5–6 in drugo, v katero

spadajo kombinirani oddelki (2–6), 17 % anketiranih strokovnih delavcev dela v oddelku 4–6 in najmanjši delež 7 odstotkov v oddelku s 3–5 let starimi otroki.

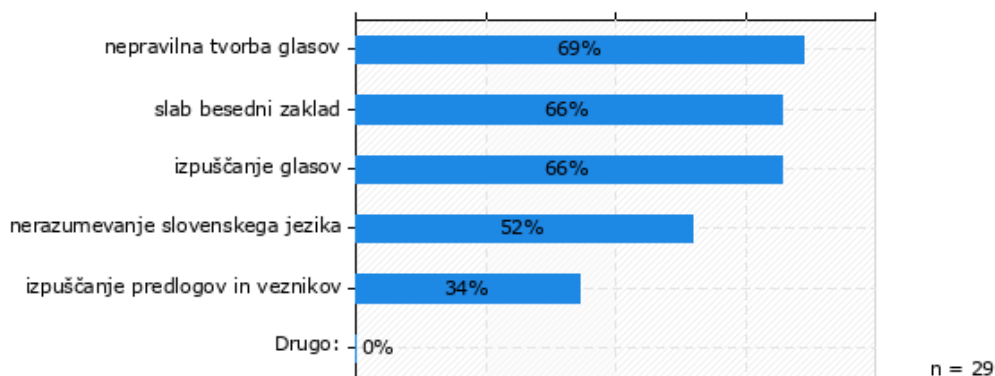
Zanimalo nas je razumljivost govora otrok v oddelku:

Slika 27: Razumljivost govora v oddelku

Na vprašanje, ali je govor otrok v oddelku razumljiv smo dobili zanimiv rezultat; 43 odstotkov anketirancev se je opredelilo, da govor razumejo in 43 odstotkov je mnenje, da je govor otrok nerazumljiv. 13 odstotkov strokovnih delavcev se ni opredelilo.

Najpogostejše opažene težave v oddelku na področju govora:

Slika 28: Opredelitev najpogostejših težav na področju govora

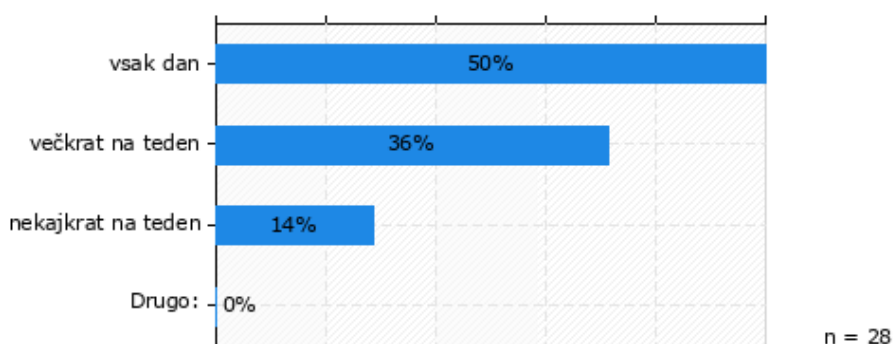
Odgovori na vprašanje o najpogostejših težavah na področju govora v oddelku pokažejo, da so motnje oziroma težave pogost pojav v vrtčevskih skupinah. Pri vprašanju smo navedli najbolj pogoste govorne motnje, katere so strokovni delavci označili kot najbolj pogoste težave v oddelku. Anketirani strokovni delavci so se opredelili sledeče: največji delež (69 %) predstavlja nepravilna tvorba glasov, s 66 % sledita slab besedni zaklad in izpuščanje glasov, 52 % nerazumevanje slovenskega jezika in s 34 % izpuščanje predlogov in veznikov. Rezultat

je pričakovan, saj se v oddelkih v zadnjem času najpogosteje srečujemo z omenjenimi težavami.

Na vprašanje, katere so najpogosteje izvajane jezikovne dejavnosti v oddelku, smo dobili naslednje odgovore:

Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore strokovnih delavcev. Anketiranci pri delu z otroki uporabljajo pester nabor raznolikih aktivnosti, ki so prilagojene otrokovim zmožnostim, značilnostim, interesom s katerimi spodbujajo jezik in govor. Med najpogostejše aktivnosti spadajo vsakodnevni pogovori v jutranjem krogu, branje pravljič in zgodb s poudarkom na razumevanju vsebine, uporaba slikovnih kartic za širjenje besednega zaklada, igre z besedami in glasovi (prvi/zadnji glas), uporaba pripovedovalnih kart in kock s katerimi spodbujamo pripovedovanje otrok, opisovanje dogodkov, doživetij, izmišljanje nadaljevanja zgodb, zlogovanje, različne didaktične in artikulacijske igre, uporaba lutke za spodbujanje govora in posnemanje glasov, učenje, petje in recitiranje pesmi, rim in ugank ter z uporabo pametne table, na kateri si ogledujejo različne posnetke in izvajajo različne vaje in naloge za izboljšanje govorno-jezikovnega razvoja otrok.

Pogostost načrtovanja in izvajanja jezikovnih dejavnosti v oddelku:

Slika 29: Delež pogostosti načrtovanja in izvajanja jezikovnih vsebin v oddelku

Na vprašanje, kako pogosto načrtujete in izvajate v oddelku jezikovne vsebine so imeli anketiranci možnost označiti več odgovorov. Raziskava je pokazala, da 50 odstotkov anketiranih strokovnih delavcev jezikovne vsebine načrtuje in izvaja vsak dan, 36 odstotkov večkrat na teden, 14 odstotkov nekajkrat na teden, 2 odstotka nista odgovorila. Za drugo izbiro se ni opredelil nihče od strokovnih delavcev.

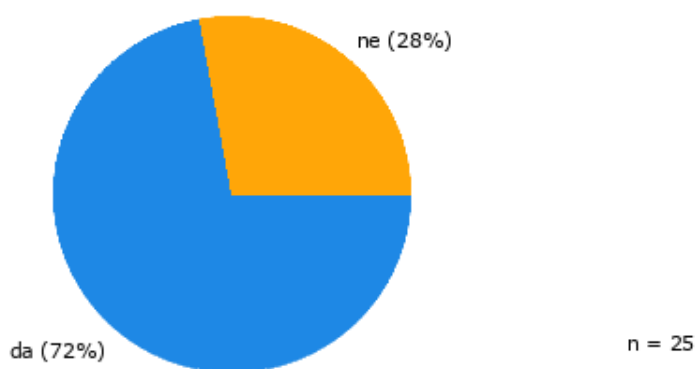
Kaj vas pri izvajanju dejavnosti ovira?

Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore strokovnih delavcev. Anketiranci so zapisali vzroke in težave s katerimi se soočajo in jih pri svojem delu ovirajo. Kot najpogostejše težave pri delu z otroki so navedli veliko število otrok

v oddelku, preveliko starostno razliko med otroki (starejši otroci so v primerjavi z mlajšimi spretnejši pri uporabi jezika in na področju govora, starejši otroci pogosto posegajo oziroma vskočijo v besedo mlajšim, ki posledično ne dobijo priložnosti za razvoj govora in spoznavanje jezika, starejši otroci so v primerjavi z mlajšimi spretnejši kot mlajši), slaba slušna pozornost otrok, slabša koncentracija, pomanjkanje motivacije, moteči otroci s posebnimi potrebami, raznolika jezikovna raven otrok, ki se kaže v slabi slovenščini in nepoznavanju jezika. Ti otroci imajo težave pri razumevanju navodil, se pogosto dolgočasijo in so manj samozavestni pri izražanju.

Izvajanje vaj za razvoj govora:

Slika 30: Delež izvajanja vaj za razvoj govora

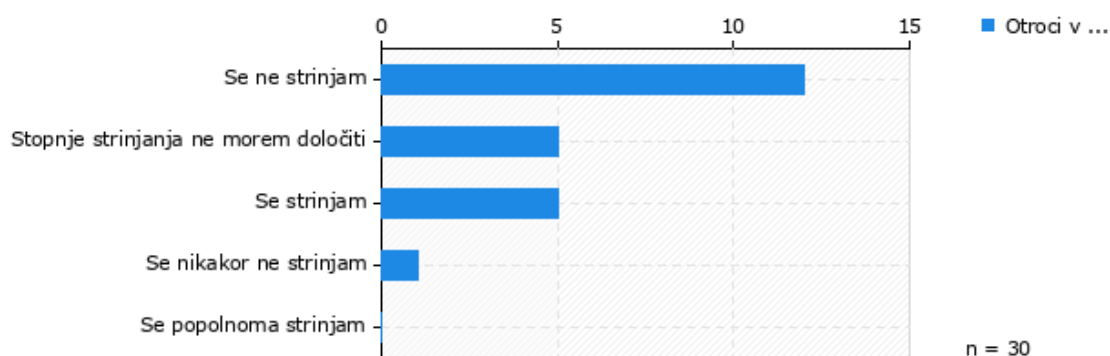
Raziskava je pokazala, da kar 72 % anketiranih strokovnih delavcev v oddelku izvaja vaje za razvoj govora, 28 % jih ne izvaja.

Katere vaje izvajate?

Vprašanje se je navezovalo na anketirance, ki so odgovorili, da v oddelku izvajajo vaje za razvoj govora. Kot najpogostejše vaje so navedli: branje pravljic, imitacija glasov: posnemanje živalskih in naravnih zvokov (mijav, brrrr, ššš); vaje pihanja: pihanje skozi slamico; igre z zlogi: ponavljanje enostavnih besed po zlogih (ma-ma, ku-ža); iskanje predmetov: poimenovanje predmetov v prostoru (npr. »pokaži mizo«); ustvarjanje zgodb: otroci na podlagi slike povedo kratko zgodbo; igre z vprašanji: postavljanje enostavnih vprašanj (npr. »kaj je to?«, »kaj dela?«); povezovanje zvoka in slike: uporaba slikovnih kartic z glasovi (npr. »kaj pravi krava?«); petje pesmic in recitiranje rim: preproste pesmi in uganke za utrjevanje jezika; vlečenje iz vrečke: otroci iz vrečke potegnejo predmet in ga poimenujejo; opisovanje predmetov: otroci

opišejo obliko, barvo ali uporabo predmeta; zaporedje dogodkov: otroci razvrstijo slike po vrstnem redu in opišejo zgodbo.

V kolikšni meri se strinjate z naslednjo trditvijo: »otroci v našem oddelku imajo bogat besedni zaklad«?

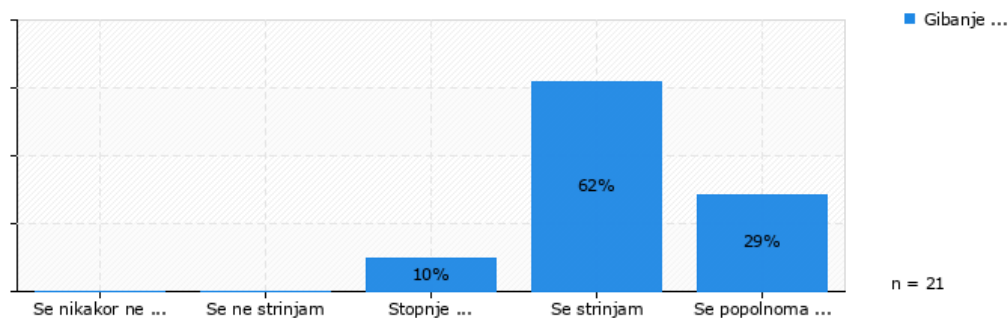
Slika 31: Trditve na podlagi predvidevanja

Pri kategoriji postavljene trditve, da imajo otroci v oddelku bogat besedni zaklad se je večina anketirancev opredelila z nestrinjanjem; v enakem razmerju sledita trditvi strinjam se in stopnje strinjanja ne morem določiti, najmanjši delež anketirancev pa se je opredelil, da se s postavljeno trditvijo nikakor ne strinja. Rezultat ankete je pokazal pričakovano stanje, saj v današnjem času strokovni delavci v oddelkih opažamo, da ima večina otrok v oddelkih drugega starostnega obdobja vse slabši besedni zaklad.

Izvajanje dejavnosti za spodbujanje besednega zaklada:

Vprašanje je bilo zopet odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore anketiranih strokovnih delavcev. Anketiranci so zapisali dejavnosti, ki jih pogosto izvajajo za spodbujanje besednega zaklada z otroki v oddelku. Najpogostejša dejavnost za spodbujanje besednega zaklada otrok je branje in pripovedovanje pravljic/zgodb; Pripovedovanje otrok; uporaba slikovnih kartic za širjenje besedišča; obnavljanje in izmišljanje zgodb; opisovanje položaja predmetov; iskanje prvega glasu; razlaga pomena novih besed in pojmov; oddelčne dramatizacije; igra z lutkami; bralni nahrbtnik; bralna značka za otroke – Hrastko bere; učenje pesmi, rim in ugank ter obiski knjižničarke in obiski knjižnice.

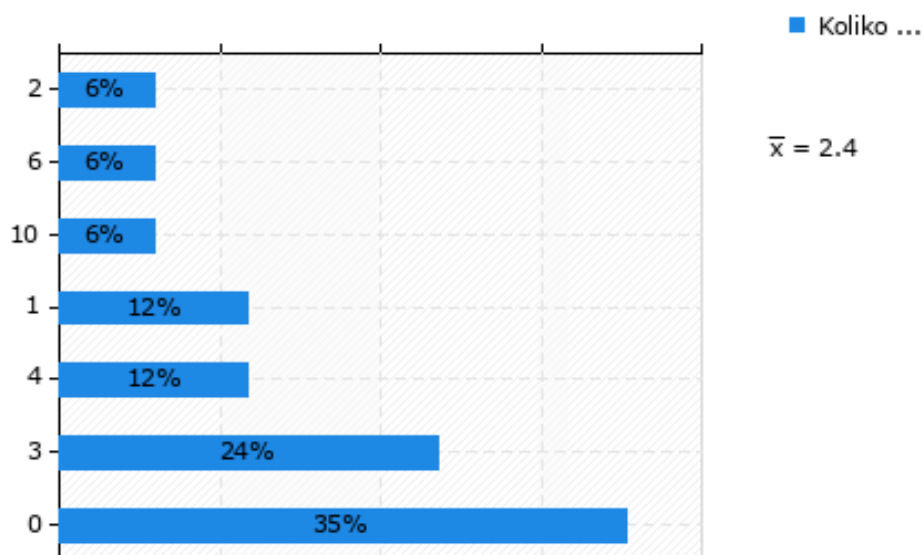
V kolikšni meri se strinjate z naslednjo trditvijo: »gibanje vpliva na jezik?«

Slika 32: Trditve na podlagi predvidevanja

Pri kategoriji postavljene trditve, da ima gibanje velik vpliv na jezik se je večina (62 %) anketirancev s trditvijo strinjala; 29 % se jih s trditvijo popolnoma strinja, manjši delež 10 % pa stopnje strinjanja ne more opredeliti. S trditvama se ne strinjam in se nikakor ne strinjam se ni nihče od strokovnih delavcev opredelil. Strokovnjaki so podobnega mnenja kot anketiranci. Izsledki raziskav so pokazali, da ima gibanje izjemno velik vpliv na področje jezika.

Koliko staršem ste predlagali obisk logopeda?

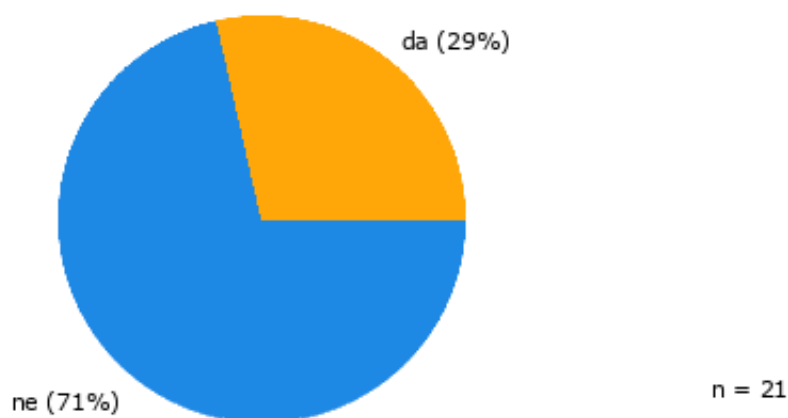

Slika 33: Opredelitev predlogov za obisk logopeda

Na vprašanje, kolikim staršem ste predlagali obisk logopeda so anketiranci svoje odgovore zapisalo s številom. Raziskava je pokazala sledeče rezultate; 35 % strokovnih delavcev ni predlagalo nobenim staršem, 24 % je podalo 3 predloge, 12 % je predlagalo 4 predloge, 12 %

je predlagalo 1 predlog, 6 % je podalo 10 predlogov, 6 % je predlagalo predlogov in 6 % je predlagalo 2 predloga staršem za obisk logopeda.

Ali ste v zadnjih 5-letih obiskali kakšno izobraževanje na temo govorno-jezikovnega področja?

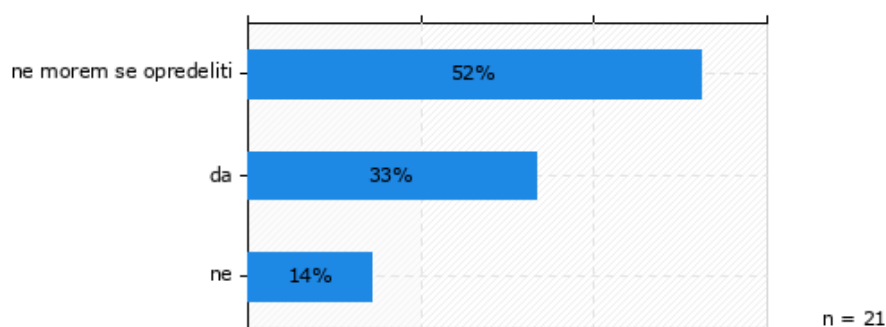

Slika 34: Udeležba na izobraževanju v zadnjih 5-letih

Kar velik odstotek (71 %) anketiranih strokovnih delavcev se v zadnjih 5-letih ni udeležilo nobenega izobraževanja na temo iz govorno-jezikovnega področja.

Naslednjo vprašanje se je navezovalo na predhodno vprašanje, zato je bilo odprtega tipa. 29 odstotkov anketiranih strokovnih delavcev se je v zadnjih 5-letih udeležilo izobraževanj iz govorno-jezikovnega področja. Udeležili so se naslednjih izobraževanj: Simone Levč, Ginkotalk, Taka tuka, Komuniciranje s pomočjo slikovnega gradiva (za avtiste) in Metode z gluhihimi in naglušnimi.

Ali se čutite dovolj kompetentne na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok?

Slika 35: Delež kompetentnosti strokovnih delavcev na govorno-jezikovnem področju

Raziskava je pokazala, da je samo 33 % strokovnih delavcev mnenja, da se počutijo dovolj kompetentne na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok, 14 % jih meni, da niso dovolj kompetentni, največji delež 52 % anketirancev pa se ni moglo opredeliti.

Naslednje vprašanje se je zopet nanašalo na prejšnje in je bilo odprtega tipa. 14 odstotkov strokovnih delavcev se je opredelilo, da niso dovolj kompetentni na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok. Na vprašanje, za katero področje bi potrebovali dodatne informacije in izobraževanje so odgovorili, da bi potrebovali izobraževanje iz področja dislalije, potrebovali bi informacije kako pomagati otroku z dislalijo in po kateri literaturi posegati v primeru, da imamo v oddelku otroka s dislalijo. Prav tako bi potrebovali primere logopedskih vaj.

Kdo vam pri odkrivanju in zaznavanju težav na področju govora v oddelku lahko pomaga, na koga se lahko obrnete?

Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato bomo analizirali in zapisali najpogostejše odgovore strokovnih delavcev. Anketiranci so navedli na katere osebe se lahko obrnejo, kadar potrebujejo pomoč. Največ se jih obrne na vzgojiteljico za zgodnjo obravnavo, sodelavke z izmenjavo izkušenj, na osebe, ki so bile na izobraževanjih za področje govorno-jezikovnega razvoja, svetovalno delavko. Med odgovori je bilo navedeno tudi prebiranje literature in brskanje po spletu.

Čigavo pomoč pogrešate?

Zadnje vprašanje je bilo odprtega tipa in se ja nanašalo, čigavo pomoč pogrešamo strokovni delavci v oddelkih. Med vsemi zapisanimi odgovori izstopajo trije: večji interes staršev, nujno povezovanje logoped – strokovni delavec in pomoč svetovalne delavke.

6.1 Analiza zastavljenih hipotez

- Otroci, stari od 4 do 6 let prepoznajo predmete na sličicah

Analiza je pokazala, da je 78 % otrok prepoznalo predmete na sličicah, medtem ko jih 22 % ni. Pri podrobnejši analizi po starostnih skupinah smo ugotovili, da 65 % štiriletnikov prepozna predmete, 35 % pa ne; pri petletnikih prepozna 84 %, 16 % jih ne; pri šestletnikih pa 86% prepozna predmete na sličicah, ostalih 14 % pa ne. Stanje je alarmantno, saj šestletniki niso prepoznali predmetov na sličicah, kljub temu, da gre za otroke z odlogom šolanja, medtem ko

je več kot polovica štiriletnikov uspešno prepoznala vse predmete. Glede na končne rezultate lahko potrdimo hipotezo 1.

- Otroci, stari od 4 do 6 let pravilno izgovarjajo besede

Raziskava je pokazala, da je trditev resnična, saj je večina – kar 69 % sodelujočih otrok pravilno izgovorilo besede, ki poimenujejo predmete na sličicah. Pri analizi po starostnih skupinah je bilo ugotovljeno, da 54 % štiriletnikov pravilno izgovarja besede, 46 % pa jih izgovori nepravilno; pri petletnikih 76 % pravilno in 24% nepravilno ter pri šestletnikih 88 % pravilno in 12 % nepravilno. Pri šestletnih otrocih smo pričakovali boljše rezultate, saj gre večinoma za otroke z odlogom šolanja. S to ugotovitvijo lahko potrdimo hipotezo 2.

- Otroci, stari od 4 do 6 let imajo bogat besedni zaklad

Rezultati so pokazali nasprotna mnenja glede trditve, da imajo otroci bogat besedni zaklad. Večina staršev se je s trditvijo popolnoma strinjala, medtem ko so strokovni delavci povsem drugačnega mnenja, večina se z zgornjo trditvijo ni strinjala. Glede na zgornje rezultate lahko sklepamo, da so strokovni delavci bolj kompetentni na področju govornega razvoja kot pa starši otrok. Strokovni delavci pogosto uporabljajo znanstvene pristope, standardizirane metode in širšo perspektivo pri ocenjevanju govornega napredka. Starši pa svojo presojo temeljijo zgolj na vsakodnevem opazovanju in izkušnjah, kar je lahko subjektivno in omejeno. Razlike v mnenjih glede besednega zaklada otrok (kjer so starši pogosto bolj optimistični, medtem ko strokovni delavci menijo, da ni tako) lahko izhajajo iz različnih perspektiv. Starši pogosto opazujejo otroke v domačem okolju, kje so lahko bolj pozorni na njihov napredek, medtem ko strokovni delavci temeljijo na širših pedagoških izkušnjah in strokovnih merilih. S to ugotovitvijo lahko ovržemo hipotezo 3.

- Starši z otrokom vsakodnevno prebirajo knjige

Analiza je pokazala, da 38 % staršev z otroki prebira knjige vsak dan, 30 % dvakrat na teden, 11 % enkrat na teden, 11 % občasno in 10 % nekajkrat na mesec. Spodbuden je podatek, da kar 79 % anketiranih staršev z otrokom obiskuje knjižnico, ostalih 21 % ne. Skupno branje, zlasti v starosti od 4–6 let, ima izjemno pomembno vlogo v otrokovem razvoju. V tem obdobju se otrokovo razumevanje jezika, kognitivne sposobnosti in socialne veščine hitro razvijajo, zato je vsakodnevno branje knjig zelo dragoceno. Branje knjig otroku pomaga pri širjenju besedišča, saj spoznava nove besede in fraze, ki jih morda ne bi slišal v vsakodnevem pogovoru. S tem razvija sposobnost izražanja, kar je ključno za kasnejši uspeh v šoli in življenju. Branje spodbuja otrokov razmislek o zgodbah, likih in dogodkih. Otroci se učijo prepoznavati vzorce, logiko in razumevanje zaporedja dogodkov, kar je temelj za kasnejše matematične in analitične sposobnosti. Skupno prebiranje knjig krepi čustveno povezanost med starši in otroki. Gre za čas, ko se povežejo, pogovarjajo o vsebini, kar omogoča razvijanje socialnih

veščin, kot so poslušanje, sodelovanje in empatija. Kadar otrok skupaj s staršem posluša zgodbo, se uči vzdrževati pozornost in koncentracijo. Branje knjig v tem starostnem obdobju predstavlja temelj za uspešen jezikovni, kognitivni in čustveni razvoj. Poleg tega ustvarja prijeten in pomirjujoč ritual, ki otrokom pomaga, da se počutijo varne in ljubljene, zato bi bilo potrebno starše nujno spodbuditi k pogostejšemu branju z otroki. S to ugotovitvijo lahko ovržemo hipotezo 4.

- Motorično bolj spretni otroci imajo boljši govor

Strokovni delavci so z 29 % izrazili popolnoma strinjanje s trditvijo, 62 % se jih s trditvijo strinja. Presenečeni smo bili nad 10 % deležem strokovnih delavcev, ki stopnje strinjanja niso mogli opredeliti. Zanimiv je podatek staršev, da je kar 73 % otrok gibalno aktivnih, 9 % otrok se ne giba, preostalih 18 % staršev se ni opredelilo. Trditev, da imajo motorično bolj spretni otroci boljši govor drži, kar se vidi v povezanosti med motoričnim razvojem in razvojem govora. Raziskave so pokazale, da obstaja tesna povezanost med različnimi vrstami gibanja in jezikovnim razvojem, kar pomeni, da lahko otroci z boljšimi motoričnimi spretnostmi razvijejo boljši govor. Ko otrok izboljšuje svojo motoriko, se te veščine prenesejo v izboljšanje verbalne komunikacije. Otroci, ki razvijajo boljšo kontrolo nad telesom, razvijejo tudi boljšo koordinacijo med govornimi organi ter izboljšajo artikulacijo in jasnost govora. Raziskave kažejo, da motorične aktivnosti aktivirajo tiste dele možganov, ki so povezani z jezikom. Razvijanje motoričnih veščin spodbuja možganske funkcije, ki so vključene v obdelavo govora, pomnjenje besed in razumevanje jezika. Čeprav je razvoj motoričnih veščin pomemben dejavnik pri razvoju govora, pa je treba poudariti, da govor ni zgolj posledica motorike. Na govorni razvoj vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so genetska predispozicija, družinsko okolje, socialne interakcije, izpostavljenost jeziku in druge kognitivne sposobnosti. Drži pa dejstvo, da lahko motorični razvoj podpira boljši razvoj govora, saj otroku pomaga pri obvladovanju telesnih in jezikovnih veščin na različnih ravneh. Hipotezo 5 lahko potrdimo.

- Otroci, ki so obravnavani pri logopedu, le-tega tudi redno obiskujejo

Raziskava je pokazala, da je bilo kar 44 odstotkov otrok napoteni k logopedu, 56 odstotkov otrok ni vključenih v logopedsko obravnavo. Grozljiv je podatek, da pri 44 odstotkih otrok, ki so bili napoteni k logopedu, logopeda dejansko obiskuje le 40 odstotkov, večinski delež (60 odstotkov) otrok ne obiskuje logopeda. Redno obiskovanje logopeda pri otrocih, starosti 4–6 let, je izjemno pomembno, še posebej, če so bili napoteni k njemu zaradi težav z govorom, jezikom ali komunikacijo. V tem starostnem obdobju se otrokov jezikovni in komunikacijski razvoj še vedno intenzivno oblikuje, zato lahko zgodnja pomoč s strani logopeda bistveno vpliva na prihodnji razvoj govora, jezika in socialnih veščin. Redni obiski logopeda so ključni za uspešen razvoj in integracijo v šolsko okolje. Zgodnja in učinkovita logopedska obravnava pripomore k boljši kakovosti življenja, večji samozavesti in večji sposobnosti za učinkovito komunikacijo z drugimi. Hipotezo 6 lahko ovržemo.

- Jezikovne dejavnosti v oddelku so dobro zastopane

Raziskava je pokazala, da 50 % strokovnih delavcev načrtuje in izvaja jezikovne dejavnosti vsakodnevno, 36 % večkrat na teden, 14 % nekajkrat na teden, 2 % ni odgovorilo. Anketiranci pri delu z otroki uporabljajo pester nabor raznolikih aktivnosti, ki so prilagojene otrokovim zmožnostim, značilnostim in interesom s katerim spodbujajo jezik in govor. Med najpogostejše aktivnosti spadajo vsakodnevni pogovori v jutranjem krogu, branje pravljic in zgodb s poudarkom na razumevanju vsebine, uporaba slikovnih kartic za širjenje besednega zaklada, igre z besedami in glasovi (prvi/zadnji glas), uporaba pripovedovalnih kart in kock s katerimi spodbujamo pripovedovanje otrok, opisovanje dogodkov, doživetij, izmišljanje nadaljevanja zgodb, zlogovanje, različne didaktične in artikulacijske igre, uporaba lutke za spodbujanje govora in posnemanje glasov, učenje, petje in recitiranje pesmi, rim in uganek ter uporabo pametne table, na kateri si ogledujejo različne posnetke in izvajajo različne vaje in naloge za izboljšanje govorno-jezikovnega razvoja otrok. Jezikovne dejavnosti so ključnega pomena v oddelkih za otroke, stare od 4–6 let, saj v tem obdobju poteka intenziven razvoj jezikovnih veščin, ki so temelj za kasnejši uspeh. Pomembno je, da so te dejavnosti v otrokovem vsakdanu dobro zastopane, saj spodbujajo razvoj govora, branja, pisanja in drugih kognitivnih sposobnosti. S pestrim izborom dejavnosti v oddelkih lahko potrdimo hipotezo 7.

- Najbolj pogosta oblika jezikovnih dejavnosti v oddelku je branje pravljic

Strokovni delavci so se opredelili, da med najpogostejše jezikovne aktivnosti spadajo vsakodnevni pogovori v jutranjem krogu, branje pravljic in zgodb s poudarkom na razumevanju vsebine. Sledijo raznolike dejavnosti za širjenje besednega zaklada. Branje pravljic v vrtcu z otroki, starimi od 4 do 6 let je izjemno pomembna dejavnost, saj spodbuja številne razvojne procese, ki so ključni za otrokov kognitivni, jezikovni, socialni in čustveni razvoj. Pravljice otrokom ne le ponujajo zabavo, ampak tudi dragoceno priložnost za učenje in razumevanje sveta okoli sebe. Hipotezo 8 lahko potrdimo.

- Strokovni delavci ne poznajo vaj za izboljšanje govoril

Raziskava je pokazala, da kar 72 % strokovnih delavcev v oddelku izvaja vaje za razvoj govora, 28 % strokovnih delavcev vaj ne izvaja. Kot najpogostejše vaje, ki jih izvajajo so navedli: branje pravljic, imitacija glasov: posnemanje živalskih in naravnih zvokov (mijav, brrrr, ššš); vaje pihanja: pihanje skozi slamico; igre z zlogi: ponavljanje enostavnih besed po zlogih (ma-ma, ku-ža); iskanje predmetov: poimenovanje predmetov v prostoru (npr. »pokaži mizo«); ustvarjanje zgodb: otroci na podlagi slike povedo kratko zgodbo; igre z vprašanji: postavljanje enostavnih vprašanj (npr. »kaj je to?«, »kaj dela?«); povezovanje zvoka in slike: uporaba slikovnih kartic z glasovi (npr. »kaj pravi krava?«); petje pesmic in recitiranje rim: preproste pesmi in uganke za utrjevanje jezika; vlečenje iz vrečke: otroci iz vrečke potegnejo predmet in ga poimenujejo; opisovanje predmetov: otroci opišejo obliko, barvo ali uporabo predmeta;

zaporedje dogodkov: otroci razvrstijo slike po vrstnem redu in opišejo zgodbo. Hipotezo 9 lahko v celoti ovržemo.

- Strokovni delavci so zadostno kompetentni na govorno-jezikovnem področju

Strokovni delavci so s 33 % odstotki potrdili, da so zadostno kompetentni na govorno-jezikovnem področju, 14 % jih meni, da niso dovolj kompetentni in kar 52 % se ne more opredeliti, kar predstavlja zaskrbljujoč podatek. Trditev, da morajo biti strokovni delavci zadostno kompetentni na govorno-jezikovnem področju je izjemno pomembna, saj imajo strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju ključno vlogo pri razvoju otrok, predvsem v zgodnjih fazah njihovega jezikovnega in komunikacijskega razvoja. Kompetentnost na tem področju ni le osnova za učinkovito izobraževanje, ampak tudi za podporo otrokovemu celostnemu razvoju. Strokovni delavci morajo imeti temeljito razumevanje jezikovnega razvoja, da lahko prepoznajo in ustrezno podprejo jezikovne potrebe otrok. To vključuje sposobnost prepoznavanja znakov jezikovnih težav in pravočasno ukrepanje z napotitvijo do logopeda. Kompetentnost strokovnih delavcev na govorno-jezikovnem področju omogoča ustvarjanje spodbudnega, vključujočega in podpornega okolja, kje lahko otroci razvijejo svoje jezikovne in komunikacijske spretnosti ter se uspešno vključujejo v socialno in izobraževalno življenje. Hipotezo 10 lahko ovržemo.

7 REZULTATI

S pomočjo raziskovalnih vprašanja smo ugotovili naslednje:

Ali imajo strokovni delavci dovolj znanja na govorno-jezikovnem področju? Se dodatno izobražujejo?

Anketiranci pri delu z otroki uporabljajo pester nabor raznolikih aktivnosti, ki so prilagojene otrokovim zmožnostim, značilnostim, interesom s katerimi spodbujajo jezik in govor. Med najpogostejše aktivnosti spadajo vsakodnevni pogovori v jutranjem krogu, branje pravljic in zgodb s poudarkom na razumevanju vsebine, uporaba slikovnih kartic za širjenje besednega zaklada, igre z besedami in glasovi (prvi/zadnji glas), uporaba pripovedovalnih kart in kock s katerimi spodbujamo pripovedovanje otrok, opisovanje dogodkov, doživetij, izmišljanje nadaljevanja zgodb, zlogovanje, različne didaktične in artikulacijske igre, uporaba lutke za spodbujanje govora in posnemanje glasov, učenje, petje in recitiranje pesmi, rim in ugank ter z uporabo pametne table, na kateri si ogledujejo različne posnetke in izvajajo različne vaje in naloge za izboljšanje govorno-jezikovnega razvoja otrok. Jezikovne dejavnosti so ključnega pomena v oddelkih za otroke, stare od 4–6 let, saj v tem obdobju poteka intenziven razvoj jezikovnih veščin, ki so temelj za kasnejši uspeh. Pomembno je, da so te dejavnosti v otrokovem vsakdanu dobro zastopane, saj spodbujajo razvoj govora, branja, pisanja in drugih kognitivnih sposobnosti. V anketi, ki smo jo izvedli s strokovnimi delavci, smo ugotovili, da se je v zadnjih petih letih izobraževanj iz področja govorno-jezikovnega razvoja udeležilo le 29 % anketiranih. Ta podatek ni vzpodbuden in kaže na potrebo po večji osveščenosti in spodbujanju izobraževanj na tem področju.

Ali strokovni delavci razumejo govor otrok v oddelku?

Rezultati raziskave, v kateri smo strokovne delavce spraševali o razumljivosti govora otrok v oddelku, so pokazali naslednje: 43 % anketirancev je odgovorilo, da je govor otrok razumljiv, medtem, ko je prav toliko, 43 % menilo, da ni. 13 % se ni moglo opredeliti. Razumljivost govora otrok starih od 4 do 6 let je odvisna od številnih dejavnikov, vključno s starostjo, jezikovnim razvojem, izkušnjami in okoljem. V tem obdobju otroci dosegajo pomembne mejnike v razvoju govora, vendar so še vedno prisotne razlike med posamezniki. Pri štiriletnih otrocih je govor še v fazi razvoja. V tem obdobju otroci praviloma obvladajo osnovne jezikovne strukture, vendar se lahko pojavijo težave pri izgovorjavi določenih zvokov, kot so »R« ali »S«. Pri petletnikih je razumljivost govora pogosto boljša, saj so že bolj usklajeni v izgovorjavi. Pri šestletnih otrocih je govor običajno precej razumljiv in so že razvili večje jezikovne veščine. Obvladajo večino jezikovnih pravil in so sposobni jasnega izražanja misli ter občutkov. Razumljivost je odvisna tudi od njihovih izkušenj z različnimi jezikovnimi okolji, kot so družina, vrtec ali šola. Vse te razlike v starosti in razvoju so povsem naravne, vendar je pomembno, da se otrokom v tem obdobju nudi podpora in spodbuda za njihov jezikovni razvoj. Pomoč pri

krejitvi besednega zaklada, pravilni izgovorjavi in uporabi jezikovnih struktur igra ključno vlogo pri izboljšanju razumljivosti govora.

Katere so najbolj pogoste težave v oddelkih 4-6 na področju govora?

Podatki raziskave so pokazali, da so najpogostejše težave v oddelkih otrok starih od 4 do 6 let na področju govora: nepravilna tvorba glasov (69 %), slab besedni zaklad (66 %), izpuščanje glasov (66 %), nerazumevanje slovenskega jezika (52 %) ter izpuščanje predlogov in veznikov (34 %). Pod rubriko »drugo« strokovni delavci niso navedli nobenih drugih težav. Ugotovitve raziskave kažejo na številne izzive, s katerimi se soočajo otroci pri govorno-jezikovnem razvoju. Najpogostejše težave so nepravilna tvorba besed (69 %), kar lahko pomeni, da otroci še niso usvojili pravih jezikovnih struktur, kar je povsem običajno v začetnih fazah razvoja jezika. Slab besedni zaklad (66 %) je prav tako pogost problem, saj mnogi otroci v tem obdobju še niso razvili širšega spektra besed, kar lahko vpliva na njihovo sposobnost izražanja misli in potrebščin. Izpuščanje glasov (66 %) kaže na težave pri izgovorjavi, kar je pogosto pri otrocih, ki so v fazi razvijanja svojih fonoloških sposobnosti. Izpuščanje glasov lahko pomeni težave pri razumevanju govora, kar je pomembno, da se spremlja in spodbudi, saj ima vpliv na razvoj branja in pisanja v prihodnosti. Nerazumevanje slovenskega jezika (52 %) pa izhaja iz različnih dejavnikov, vključno z jezikovnimi izzivi otrok, ki prihajajo iz dvojezičnih okolij ali pa nimajo dovolj stika s slovenskim jezikom v vsakdanjem življenju. Izpuščanje predlogov in veznikov (34 %) kaže na težave pri tvorbi bolj zapletenih stavčnih struktur, kar je povsem normalno v tem obdobju razvoja jezika. Vse te ugotovitve opozarjajo na potrebo po ustreznem spremljanju in podpori otrok pri njihovem govorno-jezikovnem razvoju. Pomembno je, da se v tem obdobju otrokom omogoča bogato jezikovno okolje, ki spodbuja pravilno tvorbo besed, širjenje besednega zaklada, izgovorjavo in razumevanje jezika.

Kako pogosto načrtujejo in izvajajo jezikovne vsebine v oddelku?

Raziskava je pokazala, da 50 % strokovnih delavcev načrtuje in izvaja jezikovne dejavnosti vsakodnevno, 36 % večkrat na teden, 14 % nekajkrat na teden, 2 % ni odgovorilo. Pomembnost vsakodnevnega načrtovanja in izvajanja jezikovnih vsebin v oddelku je ključna za celostni razvoj otrok, še posebej v obdobju od 4. do 6. leta, ko so osnove jezika in komunikacije še v fazi oblikovanja. Jezikovni razvoj v tem obdobju vpliva na številne druge vidike otrokovega učenja, kot so branje, pisanje, socialna interakcija ter razumevanje sveta. Vsakodnevno načrtovanje in izvajanje jezikovnih vsebin omogočata razširjenje besednega zaklada, izboljšanje govora in izgovorjave, spodbujanje komunikacijskih veščin, podporo razumevanju jezika ter spodbujanju kreativnosti in miselnih sposobnosti. Otroci se skozi vsakodnevne aktivnosti, kot so pogovori, branje zgodb, igranje vlog in iger z besedami učijo novih besed. Širjenje besednega zaklada je ključno za razvoj otrokove sposobnosti izražanja misli in občutkov. S stalno rabo jezika in ponavljanjem pravih jezikovnih struktur otroci postopoma izboljšujejo svojo izgovorjavo ter razumevanje zvokov in besed. To omogoča

zmanjšanje tveganja za težave pri izgovorjavi, kot so spuščanje glasov ali napačna tvorba besed. Jezikovne vsebine, kot so pogovori, poslušanje zgodb, sodelovanje v pogovorih, otrokom pomagajo razviti socialne in komunikacijske veščine. Če so jezikovne vsebine vključene v vsakodnevne dejavnosti, otroci bolje razumejo pomen besed, stavkov in jezikovnih struktur, kar prispeva k večjemu razumevanju jezika. Na ta način se zmanjša tveganje za nerazumevanje jezika v večjezičnih okoljih. Za zagotovitev kakovostnega jezikovnega razvoja je ključno, da so jezikovne vsebine smiselno vključene v vsakodnevne dejavnosti in načrtovane na način, ki upošteva otrokove sposobnosti ter razvojne potrebe. Strokovni delavci imajo ključno vlogo, saj skrbijo za ustrezno izbiro dejavnosti, spodbujanje aktivne rabe jezika ter zagotavljanje spodbudnega in varnega okolja za otrokov jezikovni napredek.

Ali se starši zavedajo pomena vpliva gibanja na jezikovni razvoj otrok?

Večina anketiranih staršev (73 %) je navedla, da se njihov otrok ukvarja s športom in je gibalno aktiven, medtem ko 9 % otrok ni športno aktivnih, 18 % staršev pa se ni moglo opredeliti. Med športno aktivnimi otroci se jih 33 % gibalno udeležuje vsak dan, 46 % nekajkrat na teden, 17 % enkrat na teden, 4 % pa občasno. Na podlagi prejšnjih ugotovitev je razvidno, da se starši zavedajo pomena gibanja za splošni razvoj svojih otrok, saj 73 % anketiranih otrok redno sodeluje v športnih dejavnostih. Čeprav raziskava ni neposredno povezovala gibanja z jezikovnim razvojem, lahko sklepamo, da starši prepoznajo pozitiven vpliv telesne aktivnosti na otrokov celostni razvoj, vključno z jezikovnim napredkom. Športne in gibalne dejavnosti namreč spodbujajo razvoj motorike, koordinacije, koncentracije in socialnih veščin, ki so tesno povezane z jezikovnim razvojem. Gibanje pripomore k boljši pozornosti, spominu in sposobnosti sledenja navodilom, kar so vse ključne veščine za uspešen jezikovni razvoj. Redna telesna aktivnost izboljša otrokovo sposobnost izražanja in komunikacije, saj otroci skozi igro in šport razvijajo sposobnost uporabe jezika v različnih socialnih kontekstih. V prihodnosti bi bilo smiselno starše še dodatno ozaveščati o povezavi med gibalnimi aktivnostmi in jezikovnim razvojem, saj bi to lahko pripomoglo k še večji vključitvi otrok v športne dejavnosti, ki bi pozitivno vplivale na njihov jezikovni napredek.

Ali se starši zavedajo pomena zgodnje logopedске obravnave otrok?

Na raziskovalno vprašanje, ali se starši zavedajo pomena zgodnje logopedске obravnave, smo upoštevali odgovore staršev iz ankete. Na vprašanje, ali so bili njihovi otroci napoteni k logopedu, jih je 44 % odgovorilo, da so bili napoteni, medtem ko ji je 56 % zanikalo. Na vprašanje, ali logopeda dejansko tudi obiskujejo, je 40 % staršev odgovorilo pritrdilno, 60 % pa negativno. Ta podatek je zaskrbljujoč, saj nakazuje na pomanjkanje pravočasne logopedске obravnave pri številnih otrocih. Rezultati, dobljeni v anketi nakazujejo, da kljub temu, da je 44 % otrok bilo napotenih k logopedu, od tega le 40 % dejansko obiskuje logopeda, kar pomeni, da večina otrok, ki bi potrebovali logopedsko obravnavo, te storitve ne izkorišča. To je

zaskrbljujoč podatek, saj zgodnja logopedška obravnava igra ključno vlogo pri razvoju govora in jezika ter lahko prepreči dolgoročne težave, ki vplivajo na otrokovo kasnejšo uspešnost in socialno vključevanje. Zgodnja obravnava pomaga pri odpravi težav z izgovorjavo, razumevanjem jezika in rabo ustreznih slovničnih struktur, kar omogoča otroku, da se razvija v skladu s svojimi vrstniki. Otroci, ki prejmejo logopedsko pomoč, se pogosto lažje vključujejo v šolski proces, saj imajo razvite ustrezne jezikovne veščine, ki so ključne za branje, pisanje in sodelovanje v razredu. Ko otrok izboljša svoje govorne sposobnosti, se poveča njegova samozavest, se lažje izraža in sodeluje z drugimi. To je ključnega pomena za njegov socialni razvoj in vključevanje v skupinske dejavnosti. Zgodnja logopedška obravnava lahko prepreči nastanek trajnih govorno-jezikovnih težav, ki bi lahko negativno vplivale na otrokov kasnejši razvoj. Glede na rezultate, v katerih 60 % otrok, ki so bili napoteni k logopedu in ga ne obiskujejo je pomembno, da se poveča ozaveščenost staršev o pomenu zgodnje obravnave. S tem bi zagotovili boljšo podporo otrokom, da bi razvili potrebne veščine v optimalnem času, kar bi imelo dolgotrajne koristi za njihov kognitivni in govorni razvoj.

Kakšen vpliv imajo jezikovne vsebine na dvojezične otroke?

V raziskavi smo starše spraševali, ali je govor njihovih otrok dvojezičen. 29 % staršev je odgovorilo pritrdilno, medtem ko je 71 % odgovorilo negativno. Ko smo strokovne delavce vprašali o najpogostejših težavah na področju govora v oddelku, je nerazumevanje slovenskega jezika z 52 % zasedlo 4. mesto med omenjenimi težavami. Na podlagi izsledkov raziskave, kjer 29 % staršev navaja, da so njihovi otroci dvojezični, lahko sklepamo, da so jezikovne vsebine še posebej pomembne za ta otrokova jezikovna in kognitivna področja. Dvojezični otroci se soočajo s posebnimi izzivi, saj se razvijajo v dveh jezikovnih okoljih, kar lahko vpliva na njihov jezikovni razvoj, zlasti na razumevanje enega ali obeh jezikov. Dvojezični otroci pogosto potrebujejo dodatno podporo pri usklajevanju obeh jezikov, zato so jezikovne vsebine v obeh jezikih ključne za njihovo razumevanje in uporabo. Dosledna izpostavljenost obema jezikoma v različnih situacijah pomaga otrokom utrditi jezikovne sposobnosti v obeh jezikih. Glede na ugotovitev, da je nerazumevanje slovenskega jezika na 4. mestu med težavami, ki jih opazijo strokovni delavci, je jasno, da dvojezični otroci lahko naletijo na izzive pri razumevanju slovenskega jezika, še posebej, če niso dovolj izpostavljeni slovenskemu jeziku v vsakodnevnih aktivnostih. Povečana uporaba slovenskih jezikovnih vsebin v vsakodnevnem okolju pripomore k boljšemu razumevanju in hitrejšemu jezikovnemu napredku. Za uspešen jezikovni razvoj je pomembno, da so jezikovne vsebine načrtovane in dosledno izvajane. Med ključnimi cilji medkulturnega izobraževanja je, da vsak otrok, ne glede na kulturno ozadje, spretnosti in potrebe doseže aktivno in polno udeležbo v družbi. Vendar pa se otroci in njihovi starši priseljenci pogosto srečujejo z izzivi pri vključevanju v vrtec in družbo, predvsem zaradi težav z nerazumevanjem slovenskega jezika.

8 ZAKLJUČEK

V teoretičnem delu naloge smo obravnavali širok spekter tem, ki se nanašajo na jezikovni in govorni razvoj otrok ter vlogo različnih dejavnikov, ki vplivajo na ta razvoj. Analizirali smo komunikacijo otrok, ki je osnovna sposobnost za izgradnjo medosebnih odnosov in pomembnost vključitve jezika v Kurikulumu za vrtce, kjer se otroci prvič srečujejo z organiziranim učenjem jezika. Poglobljeno smo obravnavali tudi različne stopnje govornega razvoja in pomen zgodnjega prepoznavanja morebitnih motenj v govoru, saj zgodnje posredovanje pripomore k boljši jezikovni pismenosti otrok v kasnejših letih. Razumljivost govora je ključnega pomena za uspešno komunikacijo, zato je pomembno, da tako strokovni delavci kot starši spodbujajo razvoj govora in jezika skozi vsakodnevne dejavnosti, bodisi s pogovori, bralnimi aktivnostmi ali igrami. Pomembno vlogo pri govornem razvoju imajo tudi dejavniki, kot so družinsko okolje, socialna interakcija, izpostavljenost jezikovnim vzorcem in motivacija otrok. Strokovni delavci imajo ključno nalogo pri spodbujanju govornega razvoja otrok, saj z ustreznim pristopom in dejavnostmi ustvarjajo jezikovno bogato okolje, ki spodbuja otrokov napredek. Obravnavali smo tudi posebnosti jezika pri otrocih s posebnimi potrebami, dvojezičnih otrocih ter otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami. Pri teh otrocih je še posebej pomembno, da se zagotovi pravočasna in strokovna pomoč, kot je logopedska obravnava, saj lahko ustrezna podpora pripomore k zmanjšanju ali preprečevanju dolgotrajnih težav v govoru in jeziku. Zaključimo lahko, da je razvoj govora in jezika predšolskih otrok izredno kompleksen proces, ki zahteva sodelovanje različnih strokovnjakov, staršev in strokovnih delavcev. Povečana osveščenost o pomenu zgodnjega prepoznavanja govorno-jezikovnih težav ter pravočasnega posredovanja, kot tudi spodbujanja otrok k uporabi jezika v vsakodnevnih situacijah, so ključnega pomena za uspešen jezikovni razvoj in dolgoročne koristi za otrokov kognitivni, socialni in akademski napredek.

V raziskavi smo izvedli tri različne raziskave, pri čemer smo preverjali različne vidike govornega razvoja otrok. Prva raziskava se je osredotočala na otroke; na njihovo prepoznavanje predmetov na sličicah ter na razumljivost govora v smislu pravilne izgovorjave besed. V raziskavi je sodelovalo 124 otrok. Rezultati so pokazali, da 78 % sodelujočih otrok prepozna predmete na sličicah, medtem ko 22 % ne ter da 69 % otrok pravilno izgovarja besede, 31 % pa izgovarjava povzroča težave.

Raziskava, izvedena s starši, je pokazala, da vsi starši v celoti razumejo govor svojih otrok, prav tako razumejo govor otroka osebe, ki otroka ne vidijo pogosto. Večina staršev se je strinjala, da so njihovi otroci zgovorni in imajo bogat besedni zaklad. Velika večina staršev tudi redno obiskuje knjižnico, kar je pozitivno za otrokov jezikovni razvoj. Glede prebiranja knjig 38 % staršev z otroki vsakodnevno prebira knjige, ostali pa nekajkrat na teden ali občasno, kar kaže na pomembnost vključevanja branja v vsakodnevne rutine. Dvojezičnost je bila opredeljena pri 29 % otrok, kar kaže na pomembnost vključevanja jezikovnih vsebin na jezikovni razvoj.

Gibalna aktivnost otrok je visoka, otroci se pogosto gibajo, kar vpliva na njihov celostni razvoj, vključno z govorom. Na žalost je bila ugotovljena zaskrbljujoča ugotovitev, da je bilo 44 % otrok napoteni k logopedu, vendar jih kar 60 % logopeda dejansko ne obiskuje, kar kaže na potrebo po večji ozaveščenosti o pomenu zgodnje logopedске obravnave. Starši so zapisali katere vaje najpogosteje izvajajo z otroki za izboljšanje govora, kar nakazuje njihovo angažiranost pri spodbujanju otrokovega govora. Vsi rezultati kažejo na pomembnost vključevanja različnih dejavnikov, kot so redno branje, gibanje, ter zgodnje prepoznavanje morebitnih govorno-jezikovnih težav, za podporo otrokovemu govornemu razvoju.

V raziskavi, ki smo jo izvedli s strokovni delavci, so le ti poročali o razumljivosti govora otrok v oddelku, pri čemer jih je 43 % odgovorilo, da je govor otrok razumljiv, enako število pa je menilo, da ni razumljiv, medtem ko se jih 13% ni znalo opredeliti. Najpogostejše težave, ki jih opažajo v oddelku so nepravilna tvorba glasov, slab besedni zaklad, izpuščanje glasov, nerazumevanje slovenskega jezika ter izpuščanje predlogov in veznikov. Iz njihovih zapisov je razvidno, da izvajajo različne jezikovne dejavnosti, vendar le polovica strokovnih delavcev redno načrtuje in izvaja jezikovne dejavnosti vsakodnevno, medtem ko drugi to počnejo nekajkrat na teden. Ovirajo jih različni dejavniki, kot so veliko število otrok v oddelku, velika starostna razlika med otroki, slaba slušna pozornost otrok, kratkotrajna pozornost otrok, otroci, ki ne razumejo slovenskega jezika, otroci s posebnimi potrebami ter omejitve s časom. Večina strokovnih delavcev je ocenila, da otroci nimajo bogatega besednega zaklada, vendar so se strinjali, da gibanje vpliva na jezikovni razvoj. Zaskrbljujoč je podatek, da v zadnjih petih letih kar 71 % strokovnih delavcev ni obiskalo nobenega izobraževanja s področja govorno-jezikovnega razvoja. Prav tako le 33 % strokovnih delavcev meni, da so dovolj kompetentni na tem področju. V primeru odkrivanja težav so se obrnili na vzgojiteljico za zgodnjo obravnavo, druge strokovne delavce ali svetovalno delavko, vendar pogrešajo pomoč logopeda, svetovalnega delavca in staršev. Ta raziskava opozarja na pomembne vrzeli v strokovni usposobljenosti in usklajenosti pri obravnavi govorno-jezikovnih težav otrok ter na potrebo po večji vključitvi logopedске in svetovalne pomoči v vrtcih.

Razumljivost govora je ključna za učinkovito komunikacijo, saj omogoča, da se posameznik jasno izrazi in da ga drugi pravilno razumejo. Pri otrocih je razumljivost govora še posebej pomembna, saj vpliva na njihovo socialno interakcijo, kognitivni razvoj in splošno vključevanje v okolje, bodisi v družini, bodisi v vrtcu. Pri otrocih, zlasti predšolskih je razumljivost govora neposredno povezana z razvojem jezikovnih sposobnosti, kot so pravilna izgovorjava besed, razumevanje jezika in sposobnost uporabe jezika v različnih kontekstih. Pomen razumljivosti govora ni le v verbalnem izražanju, ampak tudi v tem, kako otroci razvijajo osnovne komunikacijske veščine, kot so poslušanje, razumevanje, postavljanje vprašanj in ustrezno reagiranje v pogovoru. Razumljiv govor spodbuja samozavest otrok, počutijo se vključeni v socialne dejavnosti, boljše se povezujejo s svojimi vrstniki in odraslimi ter uspešno napredujejo v različnih izobraževalnih okoljih.

Strokovni delavci, logopedi, svetovalni delavci in drugi pedagoški strokovnjaki imamo ključno vlogo pri podpori govorno-jezikovnega razvoja otrok v zgodnjem otroštvu. Naša vloga je mnogostranska in vključuje spodbujanje jezikovnega razvoja, prepoznavanje težav, individualni pristop, podporo pri dvojezičnosti, krepitvi socialnih veščin in podporo staršev. Strokovni delavci smo nepogrešljivi v procesu razvoja govora in jezika pri otrocih. Naše strokovno znanje, spremljanje napredka otrok, pravočasno prepoznavanje težav ter uporaba ustreznih metod in tehnik zagotavljajo optimalne pogoje za uspešen govorno-jezikovni razvoj otrok.

Delo strokovnega delavca v oddelku je odgovorno in plemenito, saj ima velik vpliv na otrokov razvoj v ključnih fazah njihovega življenja. Strokovni delavci oblikujemo okolje, ki spodbuja ustvarjalnost, raziskovanje in radovednost otrok. Pomembno je, da dejavnosti, ki jih izvajamo, ustrezajo potrebam, zmožnostim in interesom otrok, hkrati pa spodbujajo njihov razvoj. Ustvarjalnost, strokovna usposobljenost in zrela osebnost so temelji kakovostnega dela. Strokovni delavci moramo prilagajati pristope glede na posamezne otroke, spodbujati njihovo samostojnost in graditi pozitivno vzdušje v oddelku. S tem, ko otroke vključujemo v različne dejavnosti in ohranjamo njihovo zanimanje, spodbujamo celostni razvoj ter oblikujemo pozitiven odnos do učenja, kar vpliva na otrokov življenjski uspeh in zadovoljstvo.

9 VIRI IN LITERATURA

1. Beltkiewicz, D. (2013). A new horizon in logopaedics: Speech therapeutic story – innovative use of a story in the therapy of children speech impediments. Pridobljeno iz [New Horizon in Logopaedics: Speech Therapeutic Story – Innovative Use of a Story in the Therapy of Children Speech Impediments](#)
2. Božič, A., Habe, K., Jerman, J. (2007). Povezanost glasbenih sposobnosti in fonološkega zavedanja pri predšolskih otrocih. Psihološka obzorja 16, 39-52. Pridobljeno iz [OBZORJA 16 1.pmd](#)
3. Bregant, T. in Tomc Šavara, P. (2012). Razvoj govora. *Moj malček, letn.16, št. 4, str. 8 – 11*. Ljubljana: Info press.
4. Društvo logopedov Slovenije. Pridobljeno iz [Kdo je logoped? | DlogS](#)
5. Fekonja, U., Marjanovič Umek, L., Kranjc, S. (2005). Otrokov govorni razvoj v povezavi z njegovim spolom in stopnjo izobrazbe staršev. Psihološka obzorja 14, 53-79.
6. Grobler, M. (2014). *Govorni razvoj, razvojne težave in govorne motnje*. Pridobljeno iz [martina-kocbek-usergroup-1985-3-4-190-7.pdf](#)
7. Jelenc, N., Bitenc, Č., Marot, V. (2018). Težave na področju govorno-jezikovne komunikacije pri šolskih otrocih ter uporaba spletnih in mobilnih orodij. *Rehabilitacija, letn.XVII, ŠT.2* Pridobljeno iz [Rehabilitacija 2018 No2 p35-43.pdf](#)
8. Kobal, A. in Kosmač, B. (2007). *Analiza možnih vzrokov za moten govorni razvoj pri otrocih širšega ljubljanskega območja*. Pridobljeno iz [dLib.si - Analiza možnih vzrokov za moten govorni razvoj pri otrocih širšega ljubljanskega področja](#)
9. Kranjc, S. (1999). Razvoj govora predšolskih otrok. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
10. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za šolstvo.
11. Levč, S. (2014). Liba laca lak: kako pomagamo otroku do boljšega govora. Ljubljana: samozal., 2014
12. Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. in Hacin Beyazoglu, K. (2022). Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb. Ljubljana: Mladinska Knjiga, 2022 (Nova Gorica: Grafika Soča)
13. Marjanovič Umek, L., Kranjc, S. in Fekonja, U. (2006). Otroški govor: razvoj in učenje.
14. Ošlak, M. (2014). *Govorno jezikovni razvoj*. Pridobljeno iz [GOVORNO JEZIKOVNI RAZVOJ | Vrtec Mavrica Vojnik](#)
15. Pertot, S. (2004b). *Jezikovna vzgoja v vrtcu: vidiki vzgojiteljic*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut.
16. Peter, K. (2015). Language disorders in children with mental deficiency. Pridobljeno iz [Language Disorders in Children with Mental Deficiency](#)
17. Petrič, K. (2017). Vloga vzgojitelja v razvoju govora otrok z govorno-jezikovnimi motnjami.

18. Pintarič Janša, P. (2020). Pridobljeno iz [vz2020.pdf](#)
19. Pograjc, A. (2017). Vloga vzgojiteljev in staršev v prepoznavanju govorno-jezikovnih odstopanj in spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja pri predšolskih otrocih. Pridobljeno iz [Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta](#)
20. Rakovič, N. (2021). Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih težav je nujno. Pridobljeno iz [Zgodnje-preprečevanje-govorno-jezikovnih-tezav-je-nujno.pdf](#)
21. Ratkovič, A. (2020). Vzgojiteljeva vloga pri razvoju jezika predšolskih otrok. Pridobljeno iz [dLib.si - Vzgojiteljeva vloga pri razvoju jezika predšolskih otrok](#)
22. Ravnikar, J. (2015). Stopnja razumljivosti govora predšolskega otroka.
23. Satler, N. (2016). Govorno-jezikovne motnje pri predšolskih otrocih. *Didakta*, 25 (187), 26–30.
24. Žnidaršič, M. (2010). Spodbujanje govornega razvoja predšolskega otroka. *Educa*, letn.19, št.3/4, str. 5–14.

10 PRILOGE

Priloga 1: Raziskava z otroki

STAROST OTROKA:

	PREPOZNA FREDMET NA SUŒCI	PRAVLNO ŒGOVORI BESEDO
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.		
26.		
27.		
28.		
29.		
30.		
31.		
32.		
33.		
34.		
35.		
36.		
37.		
38.		
39.		
40.		
41.		
42.		
43.		
44.		
45.		
46.		
47.		
48.		
49.		
50.		

	PREPOZNA FREDMET NA SUŒCI	PRAVLNO ŒGOVORI BESEDO
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.		
26.		
27.		
28.		
29.		
30.		
31.		
32.		
33.		
34.		
35.		
36.		
37.		
38.		
39.		
40.		
41.		
42.		
43.		
44.		
45.		
46.		
47.		
48.		
49.		
50.		

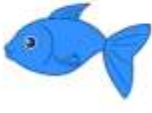

	PREPOZNA FREDMET NA SUŒCI	PRAVLNO ŒGOVORI BESEDO
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.		
26.		
27.		
28.		
29.		
30.		
31.		
32.		
33.		
34.		
35.		
36.		
37.		
38.		
39.		
40.		
41.		
42.		
43.		
44.		
45.		
46.		
47.		
48.		
49.		
50.		

STAROST OTROKA:

	PREPOZNA FREDMET NA SUŒCI	PRAVLNO ŒGOVORI BESEDO
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.		
26.		
27.		
28.		
29.		
30.		
31.		
32.		
33.		
34.		
35.		
36.		
37.		
38.		
39.		
40.		
41.		
42.		
43.		
44.		
45.		
46.		
47.		
48.		
49.		
50.		

*OZNAČI Z ✓ ALI X

 1. ŽIRAFI	 2. MOTOR	 3. GOSENIČA	 4. GROZDJE	 5. INJEKCIJA
 6. ŠKARJE	 7. JAGODA	 8. PINGVIN	 9. LIZIKA	 10. ČEBELICA
 11. VEVERICA	 12. LOKOMOTIVA	 13. TELEVIZIJA	 14. ŽELVA	 15. HRUŠKA
 16. CESTA	 17. HARMONIKA	 18. DREVO	 19. ČOPAT	 20. FLAVTA

 21. ČEŠNJA	 22. ANANAS	 23. TRAKTOR	 24. ROKAVICA	 25. BONBON
 26. KRAVA	 27. MRAVLJA	 28. USTA	 29. ZEBRA	 30. RIBA
 31. OČALA	 32. ENA	 33. URA	 34. DEŽNIK	 35. STRELA
 36. ZVEZDA	 37. OGENJ	 38. KLJUČ	 39. FRNIKOLA	 40. NETOPIR

 <p>41. SLADOLED</p>	 <p>42. NOŽ</p>	 <p>43. ŠAL</p>	 <p>44. PAPRIKA</p>	 <p>45. ASTRONAVT</p>
 <p>46. BALON</p>	 <p>47. IGRAČE</p>	 <p>48. JEŽ</p>	 <p>49. PUŠČICA</p>	 <p>50. VREČKA</p>

Priloga 2: Anketni vprašalnik za starše

V okviru raziskovanja razumljivosti govora predšolskih otrok, starih od 4-6 let v vrtcu Hrastnik vas prosimo, da izpolnite kratko anketo. Vaši odgovori bodo anonimni in uporabljeni izključno za raziskovalne namene.

Prosimo, če si vzamete nekaj minut in s klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete.

Q1 - Spol

- moški
- ženska

Q2 - Starost

- 20-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let

Q3 - Stopnja vaše izobrazbe

- osnovnošolsko
- srednje poklicno izobraževanje
- srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje
- višješolsko izobraževanje
- visokošolsko izobraževanje
- univezitetno izobraževanje
- magisterij znanosti
- doktorat

Q4 - Ali razumete govor vašega otroka?

- da
- ne

IF (1) Q4 = [2]

Q5 - V kolikor ste odgovorili z NE: kakšne težave zaznavate?

Q6 - Ali razume govor vašega otroka tudi tretja oseba? (npr. sorodnik, ki ni pogosto na obisku, zdravnik, knjižničarka, ipd)

- da
- ne

Q7 - V kolikšni meri se strinjate z naslednjima trditvima:

	Se nikakor ne strinjam	Se ne strinjam	Stopnje strinjanja ne morem določiti	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
Moj otrok ima bogat besedni zaklad.	☐	☐	☐	☐	☐
Moj otrok je zgovoren.	☐	☐	☐	☐	☐

Q8 - Ali z otrokom obiskujete knjižnico?

- da
- ne

Q9 - Kako pogosto z otrokom prebirate knjige?

- vsak dan
- 2x na teden
- 1x na teden
- nekajkrat na mesec
- občasno

Q10 - Ali je vaš otrok dvojezičen?

- da
- ne

Q11 - Ali se vaš otrok ukvarja s športom in je gibalno aktiven?

- da
- ne
- ne morem se opredeliti

IF (2) Q11 = [1]

Q12 - Če ste odgovorili z DA, kako pogosto?

- vsak dan
- nekajkrat na teden
- 1x na teden
- občasno

Q13 - Ali ste bili napoteni k logopedu?

- da
- ne

IF (3) Q13 = [1]

Q14 - Če ste odgovorili z DA: ali logopeda tudi obiskujete?

- da
- ne

IF (4) Q14 = [1]

Q15 - Če ste odgovorili z DA, napišite, kako pogosto ga obiskujete?

Q16 - Katere vaje izvajate za izboljšanje razumljivosti govora?

Priloga 3: Anketni vprašalnik za strokovne delavce

V okviru raziskovanja razumevanja govora 4-6 letnih predšolskih otrok v našem vrtcu vas prosim, da izpolnite kratko anketo. Vaši odgovori bodo anonimni in uporabljeni izključno za raziskovalne namene. Prosimo, če si vzamete nekaj minut in s klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete.

Q1 - Starost

- 20-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- 61 ali več

Q2 - Delovne izkušnje

- 0-5 let
- 6-10 let
- 11-15 let
- 16-20 let
- več kot 20 let

Q3 - Delovno mesto

- vzgojiteljica
- VPO pom. vzgojiteljice
- Drugo:

Q4 - V kateri starostni skupini delate?

- 3-4
- 3-5
- 4-6
- 5-6
- Drugo:

Q5 - Ali je govor vaših otrok v oddelku razumljiv?

- da
- ne
- ne morem se opredeliti

Q6 - Katere najpogostejše težave na področju govora opazate v oddelku?

Možnih je več odgovorov

- slab besedni zaklad
- izpuščanje glasov
- nepravilna tvorba glasov
- izpuščanje predlogov in veznikov
- nerazumevanje slovenskega jezika
- Drugo:

Q7 - Katere jezikovne dejavnosti najpogosteje izvajate z otroki v oddelku?

_____

Q8 - Kako pogosto načrtujete in izvajate jezikovne dejavnosti v oddelku?

- vsak dan
- večkrat na teden
- nekajkrat na teden
- Drugo:

Q9 - Kaj vas pri izvajanju dejavnosti ovira?

_____

Q10 - Izvajate vaje za razvoj govora?

- da
- ne

IF (1) Q10 = [1]

Q11 - Če ste odgovorili z DA, katere vaje izvajate? (naštejte)

_____

Q12 - V kolikšni meri se strinjate z naslednjo trditvijo?

	Se nikakor ne strinjam	Se ne strinjam	Stopnje strinjanja ne morem določiti	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
Otroci v našem oddelku imajo bogat besedni zaklad.	☐	☐	☐	☐	☐

Q13 - Katere dejavnosti izvajate v oddelku na temo spodbujanje besednega zaklada? (napišite)

_____

Q14 - V kolikšni meri se strinjate z naslednjo trditvijo:

	Se nikakor ne strinjam	Se ne strinjam	Stopnje strinjanja ne morem določiti	Se strinjam	Se popolnoma strinjam
Gibanje vpliva na jezik.	☐	☐	☐	☐	☐

Q15 - Koliko staršem ste predlagali obisk logopeda v letošnjem letu? _____

Q16 - Ali ste v zadnjih 5-letih obiskali kakšno izobraževanje na temo govorno-jezikovnega področja?

- da
- ne

IF (2) Q16 = [1]

Q17 - Če ste odgovorili z DA, katero? (napišite)

_____

Q18 - Ali se čutite dovolj kompetentne na govorno-jezikovnem področju razvoja otrok?

- da
- ne
- ne morem se opredeliti

IF (3) Q18 = [2]

Q19 - Če ste odgovorili z NE, za katero področje bi potrebovali dodatne informacije/izobraževanje?

_____

Q20 - Kdo vam pri odkrivanju in zaznavanju težav na področju govora v oddelku lahko pomaga/na koga se lahko obrnete?

_____

Q21 - Čigavo pomoč pogrešate?

_____